ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΒ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΙΩΑΝ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1985 | ΑΡΙΘ. 7-8

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Σαρκὶ ὑπνώσας ὡς θνητός, ὁ βασιλεὺς καὶ Κύριος, τριήμερος ἐξανέστης, Ἀδὰμ ἐγείρας ἐκ φθορᾶς καὶ καταργήσας θάνατον. Πάσχα τῆς ἀφθαρσίας τοῦ κόσμου σωτήριον. (*Ἐξαποστειλάριον*).

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε καὶ θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς Ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Δημήτριε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Τῆς λαμπροφόρου ἡμέρας τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως ἐπιφωσκούσης, καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς λαμπαδοφεγγῶς εὐφροσύνης αἰωνίου εὐφραίνεται ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ θανάτου νίκῃ τοῦ «ἐσφαγμένου Ἀρνίου», ἔθει δ' ἀρχαίῳ τῆς Ἐκκλησίας στοιχοῦντες, ἥκομεν διὰ τῶνδε τῶν ἀδελφικῶν Ἡμῶν Γραμμάτων περιπτύξασθαι τὴν Ὑμετέραν Θεοτίμητον Κορυφήν, τῷ τε «Χριστὸς Ἀνέστη» Αὐτῇ προσφωνοῦντες καὶ τὸν πασχάλιον ἀπονέμοντες ἅγιον ἀσπασμόν.

Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ κλητῇ καὶ ἁγίᾳ ἡμέρᾳ «χαρᾶς τὰ πάντα πεπλήρωται τῆς Ἀναστάσεως τὴν πεῖραν εἰληφότα». Ὁ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἄναρχος Λόγος ἡμᾶς ἀνεγέννησεν εἰς ἐλπίδα ζῶσαν, λύσας θανάτου τὸ κράτος, τὴν ἄφατον ἡμῖν δωρησάμενος χάριν «θανάτου ἑορτάζει τὴν νέκρωσιν, Ἅδου τὴν καθαίρεσιν».

Κεκαθαρμένοι ὅθεν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς «ἄλλης βιοτῆς, τῆς αἰωνίου», τὴν ἀπαρχὴν βιοῦντες, ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν τὸν αἴτιον, ἱκετεύοντες τὴν λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν ἡμῖν χαρισάμενον, ἐν ὑγιείᾳ καὶ εἰρήνῃ περιέπειν μὲν τήν τε Ὑμετέραν Θεοφρούρητον Παναγιότητα μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν χορείας τῶν ἁγίων Ἱεραρχῶν καὶ τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Θεοῦ, καταξιῶσαι δ' ἡμᾶς ἐκτυπώτερον Αὐτοῦ μετασχεῖν ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς Βασιλείας Του.

Καὶ αὖθις τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον Παναγιότητα κατασπαζόμενοι ἐν Χριστῷ ἀναστάντι, διατελοῦμεν

Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος

* Ὅμοια Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὀρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

ΠΑΣΧΑΛΙΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Π ρ ὸ ς

τὸ Χριστεπώνυμο πλήρωμα

τῆς καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς

Ἀγαπητοί μου,

«Πάσχα πανσεβάσμιον ἡμῖν ἀνέτειλε

Πάσχα λύτρον λύπης...».

Χάριτι Θεοῦ ἀξιωθήκαμε καὶ πάλι νὰ ὁδηγηθοῦμε στὴν πανευφρόσυνη «ἑορτὴ τῶν ἑορτῶν», τὴ λαμπροφόρο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἀνάσταση καὶ τὴ συντριβὴ τοῦ ζοφεροῦ κράτους τοῦ Ἅδη. Ὁλόκληρος ὁ λαός μας γιορτάζει μὲ πνευματικὴ ἔξαρσι τὸ μεγάλο γεγονὸς ὄχι μόνο σὲ ἀνάμνησι τῆς θριαμβευτικῆς Ἐγέρσεως ἀπὸ τὸν Ζωοδόχο Τάφο τοῦ Νικητῆ τοῦ θανάτου Σωτῆρα μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πίστι τῆς ἀναγεννημένης ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τὴν προσδοκία τῆς «Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» κατὰ τὴ Δευτέρα τοῦ Κυρίου Παρουσία.

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἑλλάδα καὶ ὁ ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλληνισμὸς βιώνει ἰδιαίτερα τὴν ἑορτὴ καὶ τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως μὲ βαθύτατη αἴσθησι, διότι ἡ Ἀνάστασι ἀκολούθησε τὰ Πάθη, τὸ Μαρτύριο, τὸν Σταυρὸ καὶ ὁ τόπος ὁ δικός μας τόσο στὸ πρόσφατο ὅσο καὶ στὸ ἀπώτερο παρελθόν, γνώρισε καλὰ τί θὰ πῆ πόνος καὶ θλῖψις, ἀδικία καὶ κατατρεγμός, βάσανα καὶ διωγμοί. Ἡ ἐθνική μας ἱστορία θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ταυτίζεται μὲ τὴν ἐπίγεια πορεία τοῦ Θεανθρώπου, τὰ Ἅγια καὶ Σεπτὰ Πάθη Του καὶ τὴν τριήμερη ἀπὸ τὸν Τάφο Ἔγερσί Του γιὰ τὴν σωτηρία μας.

«Ἐγγὺς εἶναι τοῦ Σωτῆρος τὸ Πάσχα!» ἔγραφε ὁ Ἅγιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Ε', ποὺ πλήρωσε μὲ τὸ αἷμα του τὴν ἐνεργὸ καὶ ἀποφασιστικὴ συμμετοχή του στὴν προετοιμασία καὶ ἔκρηξι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐνῶ κοντὰ ἦταν ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ 1820, γεμίζοντας ἐλπίδα τοὺς ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν του. Καὶ ἔγινε πραγματικότης ἡ Ἀνάστασις τοῦ Γένους. Καὶ μιλοῦσαν ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ θαῦμα, ὅπως καὶ ὑπῆρξε θαῦμα τῆς πίστεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποὺ ἂν καὶ ξυπόλητος, φτωχός, πεινασμένος, τυραννισμένος καὶ πονεμένος, κατερράκωσε ὁλόκληρη Αὐτοκρατορία, τὴν πανίσχυρη Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία.

«Πάσχα τὸ πύλας ἡμῖν τοῦ Παραδείσου ἀνοί-
[ξαν
Πάσχα, Χριστὸς ὁ Λυτρωτής!».

Σήμερα, ἀγαπητοί μου, ποὺ ἀπολαμβάνομε τὰ ἀγαθὰ ἑνὸς ἐλευθέρου βίου καὶ μιᾶς πολιτισμένης ἐποχῆς, δυστυχῶς μᾶς περιζώνει τὸ φάσμα ἑνὸς ἄλλου εἴδους θανάτου, πιὸ ὀδυνηροῦ καὶ ὀλέθριου, τὸ φάσμα τοῦ πνευματικοῦ θανάτου. Τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, ποὺ ἐπιφέρει ἡ κατίσχυσις τῆς ὕλης καὶ τὸ ἅπλωμα τῆς ἀπιστίας. Μᾶς πλησιάζει καθημερινὰ αὐτὸς ὁ θάνατος, εἰσελαύνει θὰ λέγαμε σταδιακά, ὕπουλα, χωρὶς νὰ τὸ συνειδητοποιοῦμε καλὰ - καλά, χωρὶς νὰ ἀντιδροῦμε, χωρὶς νὰ γρηγοροῦμε. Ἔρχεται μὲ τὸ προσωπεῖο τῆς προόδου, τοῦ νεωτερισμοῦ, τῆς ἐξελίξεως. Καὶ βέβαια κανεὶς δὲν ἀρνεῖται τὴν πρόοδο, τὴν ἐξέ-

λιξι, τὴν ἄνοδο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ καὶ ὄχι ἐκείνη ποὺ καλύπτει τὴν ἀποκτήνωσί του, τὴ λατρεία τοῦ ὑλισμοῦ, τὴν ἐξάλειψι κάθε πνευματικῆς ἰκμάδος, τὴ θυσία τῆς ἀνθρωπιᾶς μας στὸ βωμὸ τοῦ ὑλικοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἐκτραχηλισμοῦ μὲ τὴν εὐρύτερη καὶ στενότερη ἔννοια τοῦ ὅρου. Μέσα στὸν ζοφερὸ αὐτὸ κόσμο, ὅπου τὸ πνεῦμα διαρκῶς ἐκτοπίζεται, μοναδικὴ ἐλπίδα, μοναδικὴ σωτηρία εἶναι καὶ πάλιν ὁ Χριστός. Μόνον ὁ Ἀναστὰς Κύριος ἔχει τὴ δύναμι καὶ τὴν ἐξουσία νὰ θραύσῃ τὰ δεσμὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ νὰ μᾶς λυτρώσῃ. Ὁ Χριστὸς ποὺ μᾶς ἄνοιξε «τὶς πύλες τοῦ Παραδείσου». Ἀρκεῖ καὶ ἐμεῖς νὰ ἀνοίξουμε τὶς πύλες τῆς καρδιᾶς μας, γιὰ νὰ ἔλθῃ νὰ κατοικήσῃ μέσα μας.

Μήπως ὅμως ἐξέλιπαν ἀπὸ τὴν ἐποχή μας καὶ οἱ Σταυρωτὲς τῶν λαῶν, οἱ δυνάμεις τῆς βίας ἢ οἱ καταπιεστὲς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων; Ἐδῶ, κοντά μας, ἀκούγεται ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου τῶν καταπιεζομένων ἀδελφῶν μας τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ἡ ἀπειλή, ἐξ ἄλλου, ἑνὸς πυρηνικοῦ ὀλέθρου ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσῃ, αὐτὴ ὀρθώνεται ὁλοένα καὶ πιὸ ἰσχυρή. Κυριολεκτικὰ ἡ ἀνθρωπότης παρεφρόνησε, διχάσθηκε, ἀλληλοσπαράσσεται. Ἀντὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀπληστία, ὁ ἐγωισμός, ἡ παντοδυναμία τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τὴν ὁδηγεῖ στὸν ἀφανισμό, στὴν αὐτοκαταστροφή της.

Ἀποπνικτικὴ ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ συγχρόνου κόσμου, Χριστιανοί μου, σκοτεινιασμένος ὁ ὁρίζοντας. Ἐπλεόνασε ἡ λύπη, ἐπερίσσευσε ὁ πόνος. Σ' αὐτὴ τὴν εἰρηνικὴ γωνιὰ τῆς γῆς, ποὺ ζοῦμε, σὲ τοῦτο τὸν μικρὸ ἀλλὰ ἱστορικὸ βράχο μὲ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοσι τοῦ λαοῦ του, αἰσθανόμαστε τὴν κομμένη ἀνάσα τοῦ κόσμου καὶ ἀναρριγοῦμε. Δὲν εἶναι ξένο τὸ πρόβλημα, εἶναι καὶ δικό μας, ὁλοδικό μας. Τίθεται ἐμπρός μας καὶ ὀφείλουμε νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε. Ἡ λύσις δὲν εἶναι δύσκολη, οὔτε ἀνέφικτη. Ἀρκεῖ νὰ ἐνστερνιστοῦμε πέρα ὡς πέρα τὸ μήνυμα ποὺ μᾶς φέρνει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ μας. Μήνυμα εἰρηνικό, ἐλπιδοφόρο, μήνυμα ἀγάπης καὶ χαρᾶς πνευματικῆς. Ἀρκεῖ νὰ νικήσουμε τὸν παλιὸ καὶ νὰ ἐνδυθοῦμε τὸν νέο, ἀνακαινισμένο ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἔχει θέσι στὴν καρδιά του τὸ μῖσος, ἡ ἐμπάθεια, ἡ ἀδικία, ἡ ἐξουθένωσις καὶ ὁ καταναγκασμὸς τῶν ἄλλων, παρὰ μόνον τὸ ἀνθρώπινο μέτρο, ποὺ σημαίνει εἰρήνη, ἀγάπη, ἀνεξικακία, μὲ μιὰ λέξι ἀνθρωπιά. Αὐτὸ τὸ μήνυμα ἔχομε καθῆκον νὰ διασαλπίσωμε πρὸς κάθε κατεύθυνσι. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ Ἕλληνα Ἀνθρώπου. Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως.

«Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον ἀναδέδεικται·

Πάσχα πανσεβάσμιον... Πάσχα τῶν πιστῶν».

Ὁ Ἀναστὰς Κύριος καὶ ἡ νίκη τῆς πίστεώς μας, ἀγαπητοί μου, ἂς εἶναι ὁδηγοί μας σὲ μιὰ πορεία μὲ ἐπίγνωσι, πορεία εἰρήνης, χαρᾶς καὶ προόδου.

Μετὰ διαπύρων εὐχῶν

ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἅγιον Πάσχα 1985

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ζ΄

17. Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ «Οἰκουμενικὸς Διάλογος».

Μία ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μορφῶν τοῦ διαλόγου, στὸν ὁποῖο συμμετέχει ἤδη καὶ θὰ μποροῦσε νὰ συμμετέχῃ συστηματικώτερον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, εἶναι ὁ λεγόμενος «Οἰκουμενικὸς Διάλογος». Ἡ ὑπὸ ὡρισμένες προϋποθέσεις «λελογισμένη συμμετοχή»[15] τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὴν «Οἰκουμενικὴ Κίνησι» εἶναι μία de facto πραγματικότης. Στὴν συμμετοχὴ αὐτὴ ἐδόθη μεγάλη ὤθησις ἀπ' τὴν γνωστὴ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖο ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία, ὅπως ἐτόνισε σὲ πρόσφατη διάλεξί του στὴν Ἀθήνα ὁ διακεκριμένος Ἱεράρχης τοῦ Πατριαρχείου αὐτοῦ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης, «ἀπέβλεψε μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ ὅσο ἐξελίσσονται τὰ πράγματα πρὸς τὶς σύγχρονες ἐκκλησιαστικὲς καταστάσεις, στὸ νὰ δημιουργηθῇ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ, ὅσο τὸ δυνατὸ εὐρύτερα, τὸ πνεῦμα τῆς καταλλαγῆς, τῆς συνεννοήσεως, τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ διαλόγου καὶ στὸ νὰ παραμερισθοῦν τὰ πάθη, ἡ μισαλλοδοξία, οἱ παρεξηγήσεις, οἱ κακόβουλες ἐνέργειες, ὅπως εἶναι ὁ προσηλυτισμός, ἡ θρησκευτικὴ προπαγάνδα, ἡ ἐξαγορὰ συνειδήσεων, οἱ ἐκκλησιαστικὲς καὶ πολιτικὲς ἴντριγκες καὶ τὰ ὅμοια. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, στὸ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀλληλοκατανοήσεως καὶ τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ καί, πρὸ πάντων, τῆς κοινῆς πορείας πρὸς τὴν ἑνότητα μὲ τὴν καλῶς νοουμένη συζήτηση καὶ μὲ τὸν ἀνοικτὸ διάλογο»[16].

Μετὰ τὶς γνωστὲς ἐγκυκλίους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (κατὰ τὰ ἔτη 1902 καὶ 1920) πρὸς τὶς «Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ», ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες «θᾶττον ἢ βράδιον»[17] ὑπερνίκησαν ποικίλες ἐπιφυλάξεις ἢ ἀντιδράσεις καὶ παρουσίασαν ἐνεργὸ συμμετοχὴ στὴν — ὑπὸ ἐκκόλαψι ἢ στὴν ὑπὸ ἀνάπτυξι ἢ στὴν ὑπὸ ἀναδιοργάνωσι — Οἰκουμενικὴ Κίνησι κι ἔγιναν; ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη, μέλη τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν». Κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ ἐκπρόσωποι τῆς καθ' ὅλου Ὀρθοδοξίας ἔρχονται σ' ἐπαφὴ μὲ ἐκπροσώπους ὅλων τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, συνεργάζονται ποικιλοτρόπως μαζί τους καὶ συμμετέχουν στοὺς οἰκουμενικοὺς διαλόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους δόθηκαν εὐλογίες καὶ ἐνθάρρυνσις καὶ ἀπὸ τὶς Πανορθόδοξες Διασκέψεις τῆς Ρόδου καὶ τῆς Γενεύης.

Ἡ πανορθόδοξος ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ ἡγεσία δὲν θεώρησε ὡς ὠφέλιμον μόνον τὸν οἰκουμενικὸ διάλογο στὰ πλαίσια τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πλέον εὐλογεῖ τοὺς διμερεῖς διαλόγους τῶν Ὀρθοδόξων μὲ τοὺς Μεταχαλκηδονείους ἢ Ἀντιχαλκηδονείους, τοὺς ἀνήκοντας στὴν Κοπτικὴ Ἐκκλησία, στὴν

15. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὀρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, ἐν Ἀθήναις 1973, σ. 13.

16. Μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Εὐθύνη γιὰ διάλογο - Ἡ θέση τῆς Ὀρθοδοξίας στὸν σύγχρονο κόσμο, ἐφημ. «Καθημερινή», 13 Μαρτίου 1985. Πρόκειται γιὰ διάλεξι, ποὺ ὀργανώθηκε ἀπ' τὸ προεδρευόμενο ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος κ. Βαρθολομαίου λαμπρὸ καὶ ἀκτινοβόλο «Ἐκκλησιαστικό, Ἐπιστημονικὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἵδρυμα Ἰωάννου καὶ Ἑριέττης Γρηγοριάδου».

17. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, ἔνθ' ἀνωτ. Στὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔργου βλ. τὶς ὑποσημειώσεις μὲ τὴ γενικώτερη βιβλιογραφία.

Αἰθιοπική, στὴν Ἀρμενική, στὴν Συροϊακωβιτική, στὴν Μαλαμπαρικὴ ἢ Συροϊνδική, ὅπως καὶ μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, τοὺς Παλαιοκαθολικούς, τοὺς Ἀγγλικανούς, τοὺς Λουθηρανούς, τοὺς Μεθοδιστὰς κ.λπ. Ἡ ὅλη Οἰκουμενικὴ Κίνησις ἀναζωογονήθηκε τὰ μέγιστα μὲ τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀλματώδη ἀνάπτυξι τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, μὲ τὶς γνωστὲς συναντήσεις τῶν Προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης καὶ μὲ τὸν ὑπὸ ἀνάπτυξι συστηματικὸ διάλογο Ὀρθοδοξίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ.

Ἑπομένως ἡ πανορθόδοξος πρᾶξις δὲν κάνει δεκτὸν τὸν ἰσχυρισμό, ὅτι a priori καὶ ἐξ ἐπόψεως ἀρχῆς πρέπει νὰ ἀποκρούεται ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος ὡς συνεργασία μὲ αἱρετικοὺς καὶ κακοδόξους. Ἡ τυχὸν ἀπόκρουσις τοῦ διαλόγου αὐτοῦ ὡς συμφυρμοῦ μὲ αἱρετικοὺς εἶναι προφανὴς χρῆσις τοῦ λογικοῦ σφάλματος τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου. Ἡ ἔννοια τοῦ Οἰκουμενισμοῦ προϋποθέτει ἀκριβῶς ἐπαφὴ μὲ ἑτεροδόξους ἢ αἱρετικούς. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ κακοδοξία, τότε ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανοὺς θὰ ὑπῆρχεν ἑνότης κι ἑπομένως ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος, ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἀποκατάστασι τῆς μὴ ὑπαρχούσης ἑνότητος, θὰ ἦταν περιττός. Τὸ ζητούμενο εἶναι ἐὰν ἐπιτρέπεται ὁ διάλογος μὲ ἑτεροδόξους. Ὥστε εἶναι λογικὸ σφάλμα τὸ νὰ λαμβάνεται ἡ ἀποδεικτέα πρότασις, τὸ ζητούμενο ὡς ἀποδεικτικὸς λόγος. Ὅπως θὰ ἦταν παράλογο νὰ ἰσχυρισθῆ κανείς, πὼς πρέπει νὰ καταπολεμηθῆ ἡ Ἰατρική, γιατὶ προϋποθέτει ἐπαφὴ μὲ ἀσθενεῖς, ἀκόμη καὶ μὲ πάσχοντας ἀπὸ μεταδοτικὰ νοσήματα, ἔτσι εἶναι παράλογος ὁ ἰσχυρισμός, πὼς ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι προϋποθέτει ἐπαφὴ μὲ αἱρετικοὺς ἢ ἑτεροδόξους. Ἀκριβῶς ἡ ὕπαρξις αὐτῶν καὶ τῶν σχισμάτων καθιστᾶ ἀναγκαῖον τὸν Οἰκουμενισμὸ πρὸς ἀναζήτησι καὶ ἐξεύρεσι τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἑνότητος καὶ τῆς γεφυρώσεως τῶν χασμάτων.

Οἱ δικαιολογημένες αἰτιάσεις ἐναντίον λαθῶν, καταχρήσεων καὶ τυχὸν ἐκδηλώσεων κακοπιστίας στὴν α ἢ β ἐπὶ μέρους συγκεκριμένη μορφὴ τῶν οἰκουμενικῶν ἐπαφῶν ποτὲ δὲν πρέπει νὰ στρέφωνται ἐναντίον τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου αὐτοῦ καθ' ἑαυτόν. Ἡ καταπολέμησις τῆς καταχρήσεως τοῦ μέρους ποτὲ δὲν αἴρει τὴ χρῆσι τοῦ ὅλου. Ὅπως θὰ ἦταν παράλογο νὰ καταπολεμοῦνται ὁ Χριστιανισμὸς ἢ ἡ τάξις τοῦ ἱεροῦ κλήρου, διότι πολλὲς φορὲς ὑπάρχουν πολλοὶ ἀνάξιοι ἐκπρόσωποί του, ἢ ἡ τάξις τῶν δικηγόρων, τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, διότι ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν πολλοὶ ἀνάξιοι τῆς ἀποστολῆς των, κατὰ παρόμοιον τρόπο εἶναι ἀδικαιολόγητος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ὅλη Οἰκουμενικὴ Κίνησις εἶναι ἀπαράδεκτη, ἐπειδὴ σ' αὐτὴ ἔγινε τὸ α ἢ β σφάλμα καὶ ὑπάρχει ἡ α ἢ β ἔλλειψις, κατάχρησις, ἰδιοτέλεια, κακοπιστία. Τὸ ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία, περιφρουροῦσα τὴν ἀξιοπρέπειά της, ἀναγκάζεται νὰ καταγγέλλη ἢ νὰ διακόπτη καὶ ἐγκαταλείπη ἢ νὰ συνεχίζη μὲ ἐπιφυλάξεις, σκεπτικισμὸ καὶ διαχωρισμὸ τῆς θέσεώς της τὸν διάλογο μὲ τούτους ἢ ἐκείνους τοὺς ἑτεροδόξους, αὐτὸ δὲν αἴρει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Οἰκουμενισμὸς ὡς ὅλον θὰ κατακτᾶ ὁλονὲν καὶ περισσότερο ἔδαφος. Γιὰ τὴ στάσι μας ἀπέναντι στοὺς ἑτεροδόξους ἰσχύουν πάντοτε οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Παύλου, κατὰ τοὺς ὁποίους πρέπει «ἐν πραΰτητι παιδεύειν τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δώη αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας» (Β' Τιμ. β', 25).

Βέβαια γιὰ τοὺς ἑτεροδόξους, ποὺ παρουσιάζουν ἰδιοτέλεια καὶ κακοπιστία, ἰσχύουν οἱ λόγοι τοῦ ἰδίου Ἀποστόλου: «Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος» (Τίτ. γ', 10-11). Ἀλλ' ὅμως αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμε τὴν μὲ πνεῦμα ἀγάπης ἐπικοινωνία μὲ ὅλους τοὺς ἑτεροδόξους. Ἡ πρώτη ἢ δευτέρα νουθεσία προϋποθέτει διάλογο, ποὺ ἀνανεώνεται συνεχῶς, δοθέντος ὅτι σὲ μιὰ τάξι αἱρετικῶν ἢ κακοδόξων ὑπάρχουν πάντοτε καὶ νέοι προσήλυτοι, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι «ἐξεστραμμένοι». Ἑπομένως δὲν ἔχει ἀκόμη περατωθῆ γι' αὐτοὺς ἡ διαδικασία τῆς πρώτης ἢ δευτέρας νουθεσίας.

Ἡ ὀρθόδοξη παράδοσις, ποὺ συνδυάζει τὸ πνεῦμα τῆς ἀκριβείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κατ' οἰκονομίαν ἀντιμετωπίσεως πολλῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων, ποτὲ δὲν ἀρνήθηκε νὰ ἐπικοινωνῆ μὲ συνανθρώπους, ποὺ εἰλικρινῶς ζητοῦν διάλογο καὶ ἐπικοινωνία, ἢ μὲ πλήθη δυτικῶν ἑτεροδόξων, οἱ ὁποῖοι — παρὰ τὴν τυχὸν ἔλλειψι εἰλικρινείας σὲ μερικοὺς ἐκπροσώπους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ «κατεστημένου» των — στρέφουν μὲ νοσταλγία τὰ μάτια στὴν Ὀρθόδοξη Ἀνατολή, ἐπαναλαμβάνοντας τὸ σύνθημα τοῦ ἐκ τῶν ρηξικελεύθων σκαπανέων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως βενεδικτίνου πατρὸς Lambert Beauduin: «Ἡ Δύσις (πρέπει νὰ φοιτήση) στὸ σχολεῖο τῆς Ἀνατολῆς» («L' Occident à l' école de l' Orient»).

Ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος δὲν εἶναι ἀντίθετος στὴν ὀρθόδοξη παράδοσι καὶ στὴν κρυσταλλίνης διαυγείας πατερικὴ διδασκαλία. Ἡ παράδοσις καὶ διδασκαλία αὐτή, κατὰ τρόπον σαφῆ, ἀφ' ἑνὸς ἀπέκρουσαν σταθερῶς κάθε αἱρετικὴ παραχάραξι τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας κι ἀφ' ἑτέρου παραλλήλως ἐνεθάρρυναν τὸν διάλογο τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τοὺς εἰδωλολάτρες, τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς πάσης φύσεως αἱρετικοὺς καὶ ἑτεροδόξους. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀκόμη καὶ γιὰ ἀντιχρίστους αἱρετικούς, οἱ ὁποῖοι ἀνέτρεπαν κάθε Χριστολογία καὶ Ἐκκλησιολογία, δὲν διστάζει νὰ κάμη τὶς ἑξῆς προτροπές: «Τὰ παρ' ἡμῶν αὐτῶν πληρώσωμεν καὶ χεῖρα αὐτοῖς ὀρέξωμεν (=τείνωμεν), μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενοι»[18]. «μὴ τοίνυν πρὸς ἐκείνους ἀγριαίνωμεν, μηδὲ θυμὸν προβαλλώμεθα, ἀλλὰ μετὰ ἐπιεικείας αὐτοῖς διαλεγώμεθα· οὐδὲν γὰρ ἐπιεικείας καὶ πραότητος ἰσχυρότερον»[19].

Ὅλοι οἱ μεγάλοι ὑπερασπισταὶ τῆς Ὀρθοδοξίας χρησιμοποίησαν τὸν διάλογο μὲ τοὺς ἑτεροδόξους. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μύρων κ. Χρυσόστομος στὴν μνημονευθεῖσα διάλεξί του εἶπε χαρακτηριστικῶς γιὰ ἕνα διαπρεπῆ φορέα τοῦ ἀγωνιστικοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος: «Δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ ὅτι ὁ Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, αὐτὸς ποὺ ἔσωσε τὴν Ὀρθοδοξία ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ τὸν ἀνδραποδισμὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁδεύων πρὸς τὴ Δύση γιὰ νὰ παραστῆ σὲ Σύνοδο, δὲν εἶχε στὴ φύση του καὶ στὴν πνευματικὴ δομή του, ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς ἐπίσκοπος, τὸ οὐσιαστικὸ γνώρισμα καὶ χάρισμα τῶν ἀνθρώπων τοῦ διαλόγου καὶ τῆς καταλλαγῆς και ὅτι δὲν ἐξήντλησε, ὅπως και πράγματι ἐξήντλησε, ὅλα τὰ λογικὰ ὅρια τῆς συζητήσεως, τῆς διαλεκτικότητας, τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ διαλόγου μὲ τοὺς Δυτικούς, προκειμένου νὰ κάμη νὰ φανῆ ἡ ἀλήθεια στὰ συζητούμενα καὶ διαμφισβητούμενα ἀπὸ τοὺς συνομιλητές του θέματα. Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχη ἱστορικὸς ἢ θεολόγος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀτενίση τὸ ἐκκλησιαστικὸ καὶ ἠθικὸ ἀνάστημα τοῦ ἁγίου αὐτοῦ προμάχου τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔξω ἀπὸ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ τοῦ ἀνθρώπου τῆς καλῆς θελήσεως, τῆς πειθοῦς καὶ τοῦ διαλόγου»[20].

Ἐὰν ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος εἶχαν τακτικὴ ἐπικοινωνία μὲ αὐτὸν τὸν εἰδωλολάτρη ρήτορα Λιβάνιο καὶ ἐὰν ἡ Ὀρθοδοξία προώθησε τὸν διάλογο μὲ Ἰουδαίους καὶ χριστομάχους αἱρετικούς, ἀπ' τοὺς ὁποίους χωρίζεται μὲ σπουδαιότατες διαφορές, πολὺ περισσότερο οἱ στερεωμένοι στὴν ὀρθόδοξη πίστι ἐκπρόσωποι τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς ἡγεσίας μποροῦν καὶ ἐπιβάλλεται νὰ συνδιαλέγωνται μὲ καλοπίστους ἑτεροδόξους, ἀπ' τοὺς ὁποίους μᾶς χωρίζουν — σὲ μερικὲς περιπτώσεις σπουδαῖες, ἀλλὰ πάντως — «ἥσσονος» σημασίας δογματικὲς διαφορὲς καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἑτεροδόξους ἰσχύουν τουλάχιστον κατὰ κανόνα οἱ λόγοι τοῦ μαθητοῦ τῆς ἀγάπης, ποὺ διακηρύττει, ὅτι «πᾶν πνεῦμα, ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν» (Α' Ἰωάν. δ', 2).

Σταθερὴ προϋπόθεσις τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὀρθοδόξων στοὺς οἰκουμενικοὺς διαλόγους εἶναι ἡ πεποίθησις, ὅτι, ὅπως ἔχομε

---

18. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία η' εἰς τὴν Γένεσιν, MIGNE Ἑ.Π. 53,72.

19. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος α' κατὰ Ἀνομοίων, MIGNE Ἑ.Π. 48,704.

20. Μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, ἔνθ' ἀνωτ.

ἐπισημάνει, «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ μοναδικὴ Ἐκκλησία ἐν πλήρει ἐννοίᾳ καὶ ὅτι μόνον ἐν αὐτῇ ἐκδηλοῦται πλήρως τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας». Ἑπομένως ὁ Ὀρθόδοξος Οἰκουμενισμὸς πρέπει νὰ στηρίζεται «ἐπὶ τῶν δογμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ ἐν γένει ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἡνωμένης καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων καὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων»[21]. Ὁ οἰκουμενικὸς διάλογος γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους δὲν εἶναι ἁπλῶς «διάλογος ἀγάπης» εἰς βάρος τοῦ «διαλόγου τῆς ἀληθείας», ἀλλὰ «διάλογος ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ». Ἑπομένως μέσα στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνησι ἡ Ὀρθοδοξία ἀποκρούει τὸν ψευδῆ εἰρηνισμό, τὸν ὁμολογιακὸ συγκρητισμό, τὸν δογματικὸ «μινιμαλισμό», τὴν σχετικοποίησι τῆς ὀρθοδόξου ἀληθείας καὶ τὴν παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς τῆς «περιεκτικότητος» («comprehensiveness») ἢ τῆς «θεωρίας τῶν κλάδων» («branch theory») ἢ τῆς «Tropenlehre» (διδασκαλίας περὶ «τρόπων») τοῦ Zinzendorf, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὶς διάφορες Ἐκκλησίες ὡς «τρόπους» («Tropen»), δηλ. ὡς ἱστορικὲς συγκεκριμένες μορφὲς καὶ ἐκφράσεις τῆς μιᾶς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ὁ ἀπώτερος κύριος σκοπὸς τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους δὲν εἶναι ἡ συρρίκνωσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀλλ' ἡ ἄρσις τῶν ἐμποδίων, ποὺ ἐπιπροσθοῦν στὴν ἀποκατάστασι τῆς ἑνότητος μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν μέσα στὰ πλαίσια τῆς κατανοήσεως τῆς ἐπιτρεπτῆς «πλουραλιστικῆς» ποικιλίας μερικῶν τοπικῶν — ἀνθρωπομορφικῶν ἐν πάσῃ περιπτώσει — θετικῶν ἢ ἀρνητικῶν διατυπώσεων καὶ συμβολικῶν ἐκφράσεων τῆς περὶ τὰ ἐπουσιώδη ζητήματα καταφατικῆς ἢ ἀποφατικῆς θεολογίας, ποὺ ἀνταποκρίνονται στὴν δυναμικὴ διάστασι αὐτῆς ἢ σὲ διαφορετικὴ δομὴ σκέψεως ἢ ὁρίζοντα κατανοήσεως καὶ σὲ διαφορετικὲς ἱστορικὲς ἢ πολιτισμικὲς ἢ γλωσσικὲς συνθῆκες. Ὥστε οἱ οἰκουμενικοὶ διάλογοι, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ πρόδρομος αὐτῶν ἱερὸς Φώτιος ὁ Μέγας, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ὁδηγοῦν στὴν παρέκκλισι ἀπ' τὰ οὐσιώδη δόγματα «περὶ πίστεως» καὶ στὴν τῶν «παραδοθέντων καταφρόνησιν»[22], ἡ ὁποία θὰ σήμαινε «ἁμαρτεῖν ἁμαρτίαν τὴν πρὸς θάνατον»[23].

Ὁ ἀπώτερος κύριος σκοπὸς τῶν οἰκουμενικῶν διαλόγων μπορεῖ νὰ προοδοποιηθῇ μὲ τὴν πραγματοποίησι προσεχῶν ἐπὶ μέρους σκοπῶν, λ.χ. τῆς ἐνημερώσεως γιὰ τὴ διδασκαλία, ζωὴ καὶ πνευματικότητα τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν· τῆς ὀρθῆς μεταφράσεως τῆς θεολογίας τῆς καθεμιᾶς Ἐκκλησίας στὴ γλῶσσα τῆς θεολογίας τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν· τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν πλοῦτο τῶν πνευματικῶν ἐμπειριῶν, ποὺ ὑπάρχουν μέσα καὶ σ' ἄλλες Ἐκκλησίες· τῆς ἀποφυγῆς τοῦ σκανδάλου τῆς διεσπασμένης Χριστιανωσύνης στὸν χῶρο τῆς ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς· τῆς κοινῆς διακονίας τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἐπούλωσι πολλῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν πληγῶν τοῦ συγχρόνου κόσμου καὶ πρὸς ἀντιμετώπισι πιεστικῶν προβλημάτων (λ.χ. τῆς ἀθεΐας, τῆς εἰρήνης, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, τῆς πείνας καὶ τῶν ναρκωτικῶν, τοῦ πανσεξουαλισμοῦ).

Γιὰ τὴ μορφολογικὴ ἢ εἰδολογικὴ δεοντολογία τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου, ἡ ὁποία συμπίπτει πρὸς τὴν ἀντίστοιχη δεοντολογία ὅλων τῶν περιπτώσεων διαλόγου, ποὺ ἀναφέραμε στὶς προηγούμενες παραγράφους, θὰ μιλήσωμε στὴν ἀκολουθοῦσα τελευταία παράγραφο.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

---

21. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 78.

22. Μ. Φωτίου, Ἐπιστολὴ ιγ' πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικοὺς θρόνους, MIGNE Ἑ.Π. 102,724.

23. Μ. Φωτίου, Ἐπιστολὴ δ' ἀπολογητικὴ πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον, MIGNE Ἑ.Π. 102,604.

Ἐπὶ τῇ λαμπροφόρῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσει ὁ Διευθυντὴς τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» καὶ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ εὔχονται ὅπως ὁ Ἀναστὰς Κύριος χαρίζῃ εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς ἀναγνώστας των πᾶσαν εὐλογίαν καὶ χαράν.

(Ἐκ τῆς Διευθύνσεως).

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ*

᾿Αντεχόμενος τῶν περὶ κοινοκτημοσύνης ἀπόψεων αὐτοῦ ὁ ᾿Αριστοτέλης, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ βίος τῆς κοινῆς χρήσεως τῶν ἀγαθῶν εἶναι καθ᾿ ὁλοκληρίαν ἀβίωτος, καθ᾿ ὅτι οἱ ἔχοντες κοινὰς τὰς ἰδιοκτησίας καὶ ἀπὸ κοινοῦ καρπούμενοι ταύτας συνηθέστερον ἔρχονται πρὸς ἀλλήλους εἰς πολλὰς προστριβὰς καὶ ἔριδας, ἢ οἱ ἔχοντες χωριστὰς τὰς περιουσίας των: «᾿Επεὶ καὶ τοὺς κοινὰ κεκτημένους καὶ κοινωνοῦντας πολλῷ διαφερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν ἢ τοὺς χωρὶς τὰς οὐσίας ἔχοντας˙... φαίνεται δ᾿ εἶναι πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος»[112]. ῾Ο ᾿Αριστοτέλης ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζει τὸ θέμα τοῦ ποσοῦ τῆς περιουσίας ἑκάστου ἀνθρώπου, μὴ συμφωνῶν δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Σωκράτους συνιστῶντος ποσὸν περιουσίας δι᾿ ἕκαστον ἄτομον τόσον, ὥστε νὰ ζῇ τοῦτο σωφρόνως, ὑποστηρίζει ὅτι αἱ χρήσεις τῆς περιουσίας ἑκάστου πρέπει νὰ γίνωνται μετὰ σωφροσύνης καὶ ἐλευθεριότητος: «Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ, μήποτε βέλτιον ἑτέρως διορίσαι τῷ σαφῶς μᾶλλον˙ τοσαύτην γὰρ εἶναί φησι δεῖν ὥστε ζῆν σωφρόνως, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν ὥστε ζῆν σωφρόνως, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν ὥστε ζῆν εὖ˙ τοῦτο δ᾿ ἄρ᾿ ἐστι καθόλου μᾶλλον, ἐπειδὴ ἔστι σωφρόνως μὲν ταλαιπώρως δὲ ζῆν. ᾿Αλλὰ βελτίων ὅρος τὸ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως (χωρὶς γὰρ ἑκάτερον τὸ μὲν τῷ τρυφᾶν ἀκολουθήσει, τὸ δὲ τῷ ἐπιπόνως), ἐπεὶ μόναι γ᾿ εἰσὶν [ἕξεις] ἀρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται, οἷον οὐσίᾳ πράως ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι οὐκ ἔστιν, σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἐστίν, ὥστε καὶ τὰς ἕξεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας»[113]. ῾Ο ᾿Αριστοτέλης δριμεῖαν κριτικὴν ἀσκῶν κατὰ τῶν περὶ κοινοκτημοσύνης προτάσεων τοῦ Φαλέου τοῦ Χαλκηδονίου, λέγει: «Δοκεῖ γάρ τισι τὸ περὶ τὰς οὐσίας εἶναι μέγιστον τετάχθαι καλῶς˙ περὶ γὰρ τούτων ποιεῖσθαί φασι τὰς στάσεις πάντας. Διὸ Φαλέας ὁ Χαλκηδόνιος τοῦτ᾿ εἰσήνεγκε πρῶτος˙ φησὶ γὰρ δεῖν ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν»[114]. Συνεχίζων τὴν κριτικὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν κοινοκτημονικῶν, δηλαδὴ κατὰ τοῦ Φαλέου καὶ πάντων ἐκείνων, οἵτινες τοιούτους θεσμοὺς εἰσάγουσι, παρατηρεῖ ὅτι πάντες οὗτοι ὑποπίπτουσιν εἰς ἓν στοιχειῶδες σφάλμα, διότι ἐνῷ ὁρίζουσι τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς περιουσίας παραλείπουσιν ὅπως προσδιορίσωσι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων, ἅτινα ἔχει τὸ δικαίωμα ἕκαστος νὰ γεννᾷ. ᾿Εν ᾗ περιπτώσει τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας εἶναι ἀνεπαρκὲς πρὸς συντήρησιν πολυαρίθμων τέκνων, ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου ματαιοῦται. ᾿Αλλὰ πρὸς τούτοις ἀποβαίνει ἄκρως ἐπικίνδυνον νὰ γίνωνται πολλοὶ πένητες ἐκ πλουσίων, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς θὰ προβαίνωσιν εἰς ἀνατρεπτικὰ κατὰ τοῦ πολιτεύματος κινήματα: «Δεῖ δὲ μηδὲ τοῦτο λανθάνειν τοὺς οὕτω νομοθετοῦντας, ὃ λανθάνει νῦν, ὅτι τὸ τῆς οὐσίας τάττοντας πλῆθος προσήκει καὶ τῶν τέκνων τὸ πλῆθος τάττειν˙ ἐὰν γὰρ ὑπεραίρῃ τῆς οὐσίας τὸ μέγεθος ὁ τῶν τέκνων ἀριθμός, ἀνάγκη τόν γε νόμον λύεσθαι, καὶ χωρὶς τῆς λύσεως φαῦλον τὸ πολλοὺς ἐκ πλουσίων γίνεσθαι πένητας˙ ἔργον γὰρ μὴ νεωτεροποιοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους»[115]. ῾Ο ᾿Αριστοτέλης ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ ἐξίσωσις τῆς περιουσίας ἀσκεῖ πολλὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὸν ὁμαλὸν βίον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν, ὧν τινες σαφῶς κατεῖδον τὴν ἀνάγκην τούτου. Τοιοῦτον περίπου θεσμὸν καὶ ὁ νομοθέτης Σόλων εἰσήγαγε, δι᾿ οὗ ἀπηγορεύετο ὁ πολίτης νὰ ἀποκτᾷ ὁποσηνδήποτε ἔκτασιν γῆς θέλει: «Διότι μὲν οὖν ἔχει τινὰ δύναμιν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἡ τῆς οὐσίας ὁμαλότης, καὶ τῶν πάλαι τινὲς φαίνονται διεγνωκότες, οἷον καὶ Σόλων ἐνομοθέτησεν, καὶ παρ᾿ ἄλλοις ἐστὶ νόμος ὃς κωλύει κτᾶσθαι γῆν ὁπόσην ἂν βούληταί τις˙...»[116]. ῾Ο ᾿Αριστοτέλης μὴ ἀποκλείων τὴν ἰσότητα τῆς περιουσίας, παρατηρεῖ ὅτι αὕτη ἂν καταστῇ ὑπερμέτρως μεγάλη ἀσφαλῶς θὰ ὁδηγήσῃ εἰς βίον τρυφηλόν, ἐνῷ ἀντιθέτως ἡ πολὺ μικρὰ θὰ συντελέσῃ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ ζῇ μετὰ γλισχρότητος. ῞Οθεν ὁ νομοθέτης προτιμότερον εἶναι, ὅπως ἐπιδιώκῃ διὰ τοὺς πολίτας ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν περιουσίαν, ἢ ὅπως προσπαθῇ πρὸς ἐξίσωσιν τῶν περιουσιῶν: «᾿Αλλ᾿ ἔστι τὴν ἰσότητα μὲν ὑπάρχειν τῆς οὐσίας, ταύτην δ᾿ ἢ λίαν εἶναι πολλήν, ὥστε τρυφᾶν, ἢ λίαν ὀλίγην, ὥστε ζῆν γλίσχρως˙ δῆλον οὖν ὡς οὐχ ἱκανὸν τὰς οὐσίας ἴσας ποιῆ-

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 203 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

112. 'Αριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1263b 23-29.

113. 'Αριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1265α 28-38. Βλ. καὶ Πλάτωνος Νόμοι, Βιβλίον Ε΄, 737d.

114. 'Αριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1266α 37-40.

115. 'Αριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1266b 8-14.

116. 'Αριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1266b 14-24.

σαι τὸν νομοθέτην, ἀλλὰ τοῦ μέσου στοχαστέον...»[117].

Ὁ Φαλέας διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων ὑπεστήριξεν ὅτι πρέπει νὰ ἐπικρατῶσιν ἐν ταῖς πόλεσι δύο ἰσότητες, ἡ ἰσότης τῆς περιουσίας καὶ ἡ τῆς παιδείας. Ὁ Ἀριστοτέλης μὴ συμφωνῶν ἀπολύτως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις, παρατηρεῖ ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ καθορισθῇ καὶ τὸ εἶδος τῆς παιδείας, διότι εἶναι δυνατὸν ὑπὸ τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παιδείαν νὰ ἐκπαιδεύωνται οἱ πολῖται, ἀλλ' αὐτὴ νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δημιουργῆται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν ἡ προαίρεσις πρὸς πλεονεξίαν ἢ χρημάτων, ἢ δόξης, ἢ καὶ ἀμφοτέρων: «Ἀλλ' ἴσως εἴποι ἂν ὁ Φαλέας ὅτι ταῦτα τυγχάνει λέγων αὐτός· οἴεται γὰρ δυοῖν τούτοιν ἰσότητα δεῖν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν, κτήσεως καὶ παιδείας. Ἀλλὰ τήν τε παιδείαν ἥτις ἔσται δεῖ λέγειν, καὶ τὸ μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν οὐδὲν ὄφελος, ἔστι γὰρ τὴν αὐτὴν μὲν εἶναι καὶ μίαν ἀλλὰ ταύτην εἶναι τοιαύτην ἐξ ἧς ἔσονται προαιρετικοὶ τοῦ πλεονεκτεῖν ἢ χρημάτων ἢ τιμῆς ἢ συναμφοτέρων»[118].

Ὁ Φαλέας διὰ τῆς ὁλοσχεροῦς καταργήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς κοινοκτημοσύνης, πιστεύει εἰς τὴν παντελῆ ἐξαφάνισιν τῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ ἀθλιότης. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἡ προσφορὰ τοῦ κοινοκτημονικοῦ φιλοσόφου ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι μικρά, διότι τὸ μοναδικὸν πλεονέκτημα τοῦ πολιτεύματος τοῦ Φαλέου εἶναι, ὅτι συντελεῖ πρὸς ἀποσόβησιν τῶν μικρῶν ἀδικημάτων. Εἰς τὴν ἄποψιν τοῦ Φαλέου ὁ Ἀριστοτέλης ἀντιπαραθέτει. Κατὰ τῆς ἀθλιότητος: τὴν κατοχὴν μετρίων ἀγαθῶν. Κατὰ τῶν παθῶν: τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν πολιτῶν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως διδαχθῶσι τὴν μετριοπάθειαν. Κατὰ τῆς κραιπάλης καὶ τῶν ἀπολαύσεων: τὴν ἐπίπονον μελέτην, ἥτις δημιουργεῖ τὸ συναίσθημα τῆς χαρᾶς, οἷον ἀκριβῶς παρέχει ἡ φιλοσοφία. Κατὰ ταῦτα τὸ ἐλατήριον τῶν ἀδικημάτων δέον ὅπως ἀναζητηθῇ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑπερφιάλων ἐπιθυμιῶν: «Τί οὖν ἄκος τῶν τριῶν τούτων; Τοῖς μὲν οὐσία βραχεῖα καὶ ἐργασία, τοῖς δὲ σωφροσύνη· τρίτον δ', εἴ τινες βούλοιντο δι' αὑτῶν χαίρειν, οὐκ ἂν ἐπιζητοῖεν εἰ μὴ παρὰ φιλοσοφίας ἄκος, αἱ γὰρ ἄλλαι ἀνθρώπων δέονται. Ἐπεὶ ἀδικοῦσί γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολάς, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ ἀναγκαῖα (οἷον τυραννοῦσιν οὐχ ἵνα μὴ ῥιγῶσιν, διὸ καὶ αἱ τιμαὶ μεγάλαι ἂν ἀποκτείνῃ τις οὐ κλέπτην ἀλλὰ τύραννον)· ὥστε πρὸς τὰς μικρὰς ἀδικίας βοηθητικὸς μόνον ὁ τρόπος τῆς Φαλέου πολιτείας»[119].

Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν κοινῶν συσσιτίων, ἅτινα εἶχον εἰσαχθῆ παρὰ τοῖς Κρησὶ καὶ Λάκωσιν, ὁ Ἀριστοτέλης προκρίνει ὡς ὀρθότερον τὸ σύστημα τῶν Κρητῶν, ὡς ἀποκλῖνον μᾶλλον πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῆς κοινοχρηστίας: «Τὰ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον τοῖς Κρησὶν ἢ τοῖς Λάκωσιν· ἐν μὲν γὰρ Λακεδαίμονι κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος εἰσφέρει τὸ τεταγμένον, εἰ δὲ μή, μετέχειν νόμος κωλύει τῆς πολιτείας,... ἐν δὲ Κρήτῃ κοινοτέρως'...»[120]. Περὶ τῆς διανομῆς τῆς ἰδιοκτησίας ὁ Ἀριστοτέλης ἀπορρίπτων διαρρήδην τὴν πρότασιν Φαλέου (... Φαλέου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις,...»[121]), ὅστις πρῶτος εἰσηγεῖται ὅτι ἡ ἰδιοκτησία πρέπει νὰ εἶναι ἴση διὰ πάντας τοὺς πολίτας μιᾶς πολιτείας, ὑποστηρίζει ὅτι τὰ κτήματα δὲν πρέπει νὰ εἶναι κοινά, ἀλλὰ διὰ τῆς φιλικῆς χρήσεως αὐτῶν νὰ καθίστανται κοινά, οὐδεὶς δὲ τῶν πολιτῶν ἐπιτρέπεται νὰ στερῆται τροφῆς. Τὴν καθιέρωσιν τῶν κοινῶν συσσιτίων θεωρεῖ ὠφέλιμον διὰ τὰς ἐχούσας εὔτακτον ὀργάνωσιν πόλεις: «Περὶ δὲ τῆς διανομῆς καὶ τῶν γεωργούντων, τίνας καὶ ποίους εἶναι χρή, λεκτέον πρῶτον, ἐπειδὴ οὔτε κοινήν φαμεν εἶναι δεῖν τὴν κτῆσιν, ὥσπερ τινὲς εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει φιλικῶς γινομένην κοινήν, οὔτ' ἀπορεῖν οὐθένα τῶν πολιτῶν τροφῆς. Περὶ συσσιτίων τε συνδοκεῖ πᾶσι χρήσιμον εἶναι ταῖς εὖ κατεσκευασμέναις πόλεσιν ὑπάρχειν»[122].

Ἐκ τῶν ῥηθέντων περὶ Ἀριστοτέλους, συνάγεται ὅτι οὗτος ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὰς κοινοκτημονικὰς ἰδέας τοῦ τε Φαλέου καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐκ τῶν ἀντικρούσεων τῶν ἰδεῶν τοῦ Φαλέου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, πληροφορούμεθα ὅτι ὁ Φαλέας προέτεινεν: α) ἐξίσωσιν τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας, β) ὁμαδικὴν ἐκπαίδευσιν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ κράτους, καὶ γ) ἐθνικοποίησιν τῆς χειροτεχνικῆς ἐργασίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀντικρούων τὰς ἰδέας τῶν ἀνωτέρω φιλοσόφων, ὑπεραμύνεται τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, ἣν θεωρεῖ ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ συνόλου.

Διδάγματα περὶ κοσμοπολιτείας φέρονται καὶ παρὰ τῷ μεγάλῳ φιλοσόφῳ καὶ φυσιοδίφῃ Δημοκρίτῳ τῷ Ἀβδηρίτῃ (460 - 370 π.Χ.), οὗ γνωστὸν εἶναι τὸ κήρυγμα «ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή· ψυχῆς γὰρ ἀγαθῆς πατρὶς ὁ ξύμπας κόσμος»[123].

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

117. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1266b 24-31.

118. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1266b 31-38.

119. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1267a 9-17.

120. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1272a 14-18.

121. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1274b 5-9.

122. Ἀριστοτέλους, ἔνθ' ἀν., 1329b 39 - 1330a 4.

123. Diels, Ἀπόσπασμα 247.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΗΣ

(ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ - ΒΙΩΜΑΤΑ - ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ)*

Ἕκαστος ἔχει τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα καὶ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν νὰ διατηρῇ ὡς ἄτομον, ὡς ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης, ὡς Ἱεράρχης τοῦ Θρόνου, ὡς κληρικὸς καὶ λαϊκὸς ἀπόφοιτος τῆς κατὰ Χάλκην Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὡς πολιτικὸς ἡγέτης, ὡς Ἕλλην καὶ Ὀρθόδοξος ἀλλὰ καὶ ὡς ἁπλοῦς χριστιανὸς τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τῶν συμβάντων. Ἕκαστος ἔχει ἐπίσης τὴν ἄνεσιν νὰ ἑρμηνεύῃ κατὰ τὴν προσωπικήν του κρίσιν, ἀντίληψιν καὶ ἐκτίμησιν ὅσα συνέβησαν, συμβαίνουν καὶ μέλλουν νὰ συμβοῦν ἐν τῷ ἐγγὺς καὶ τῷ ἀπωτέρῳ μέλλοντι, ἔχων πάντοτε πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότος καθ' ὃ αἱ ἀπόψεις δύνανται καὶ πρέπει νὰ ἀλλάσσουν ὁσάκις ἀλλάσσουν καὶ τὰ ἱστορικὰ δεδομένα καὶ τὰ διεθνῆ προβλήματα. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ὑπάρχουν περιθώρια ἀναβολῆς καὶ ἀναμονῆς, ἥτις ἀποτελεῖ μεγάλην πολυτέλειαν διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ρωμηοσύνης, τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα διακατέχονται ὑπὸ δύο κυρίως δαιμονίων, τ.ἔ. τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς τέχνης. Εἶναι ἀδιαμφισβήτητον ὅτι εἰς τὴν πολιτικήν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μοῖρα τῆς ἐποχῆς μας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ναπολέοντος, δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ εἶναι κανεὶς ὁραματιστής. Παραλλήλως πρὸς τοὺς εὐγενεῖς ὁραματισμοὺς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διαθέτῃ τὸ ἀσύλληπτον δαιμόνιον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἱκανὸν νὰ ὑλοποιήσῃ τὴν θεωρίαν εἰς πρᾶξιν. Τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἰσχύει δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι σπανιώτατα ὁμοψυχοῦμεν καὶ συμφωνοῦμεν καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς πλέον κρισίμους στιγμὰς τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Γένους μας, ὡς εἶναι καὶ ἡ παροῦσα καθ' ἥν, ἕνεκα τοῦ καθημερινῶς ἐπεκτεινομένου χρονικοῦ καὶ τοπικοῦ περιορισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως, δράσεως καὶ πρωτοβουλίας εἰς τὸν ὡς ἄνω χῶρον καθίσταται ὅλως ἰδιαιτέρως ἀπαραίτητον, ὅπως ἡ ἐκκλησιαστικὴ πολιτική, οὖσα καὶ αὐτὴ τέχνη τοῦ ἐφικτοῦ, παύσῃ πλέον νὰ κινῆται ἐκτὸς τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, ἥτις ὑποχρεώνει πάντας ὁμοῦ καὶ ἕκαστον χωριστὰ νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὰς διχασμένας καὶ διαιρετικὰς γνώμας, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρόξενοι ἀπείρων δεινῶν εἰς τὸ Γένος, νὰ προσαρμοσθῶμεν εἰς τὴν νέαν πλέον πραγματικότητα, νὰ βαδίσωμεν μὲ ἀπόλυτον ρεαλισμὸν καὶ ἀξιοπιστίαν, μὲ ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν, ἐπιστημονικὴν σοβαρότητα καὶ ἱστορικὴν εὐθύνην, μὲ ἀνεπτυγμένην τὴν καλῶς ἐννοουμένην φαντασίαν εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν μεγάλων καὶ πολυπλόκων θεμάτων, νὰ ἀξιοποιήσωμεν ὅλα τὰ δυναμικὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς μικροψυχίες καὶ ἐσωτερικοὺς ρεβανσισμούς, νὰ ἐπαναπροσδιορίσωμεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ γενικώτερον τὴν ἐν γένει πολιτικήν μας θέτοντες εἰς πλήρη λειτουργίαν τὴν μακραίωνα ἐκκλησιαστικὴν πεῖραν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολιτικὸν ἔνστικτον, τὸ ὁποῖον καθοδηγεῖ τὴν πολιτικὴν σκέψιν καὶ τὴν μεταβάλλει εἰς μοχλὸν ἁπτόμενον τῶν ἱστορικῶν συγκυριῶν, ἐξουδετεροῦντα τοὺς πολυειδεῖς καὶ πολυμόρφους ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς κινδύνους καὶ ἀποτρέποντα τὰς καταστροφάς, προσέτι δὲ νὰ καταστήσωμεν ἑαυτοὺς ἀκοίμητον συνείδησιν τῶν ὄντως δυσκόλων προβλημάτων τῶν χαλεπῶν καιρῶν μας, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχουν πολλαὶ ἐπιλογαὶ εἰς τὴν στιγμὴν τῶν μεγάλων ἱστορικῶν εὐκαιριῶν. Ἐὰν τυχὸν καθίσωμεν καὶ ἀνοίξωμεν διαμάχην διὰ τὸ κακὸν «χθὲς» καὶ διὰ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἀπρογραμματίστου «σήμερον», τότε ταχέως θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐχάσαμεν τὸ αὔριον. Τοὐναντίον, ὡς ἠθικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀναστήματα, ὀφείλομεν νὰ ἐπισημάνωμεν, πάσῃ ἀνάγκῃ, τὸν ἀσφυκτικὸν κλοιόν, ὅστις περιβάλλει ἡμᾶς καὶ ὅστις καθημερινῶς γίνεται περισσότερον ἀποπνικτικός, καὶ τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην τῆς δράσεως πρὸς καλλιτέρευσιν καὶ ριζικήν, εἰ δυνατόν, μεταβολὴν τούτου ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἅπαξ διαπαντὸς τὴν καταστροφικὴν νοοτροπίαν ὑπὸ τῆς ὁποίας οὐκ ὀλίγας φορὰς διακατεχόμεθα κακολογοῦντες τὴν καλωσύνην τῶν ἀντιφρονούντων ἢ διαφορετικῶς σκεπτομένων, καταπολεμοῦντες τὰς εὐγενεῖς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς μεγάλους αὐτῶν ὁραματισμούς, ἐκμηδενίζοντες τοὺς ἀνωτέρους εἰς πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ χαρίσματα, περιφρονοῦντες τὰς συμβουλάς των, ἀγνοοῦντες τὰς γνώμας των, μειοῦντες εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν τὴν προσφοράν των καὶ διὰ παντὸς ἐμμέσου ἢ ἀμέσου τρόπου παραμελοῦντες τὴν προσωπικότητά των καὶ ἀχρηστεύοντες τὸν τόσον ἀναγκαῖον καὶ πολύτιμον πνευματικὸν καὶ ἠθικόν των δυναμισμόν. Τότε μόνον καὶ ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ καὶ ἐκκλησιαστικῇ καὶ ἐθνικῇ εὐθύνῃ καὶ ὁμοψυχίᾳ «τὸ βάρος

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 205 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

ἂς τραβήξωμεν τῆς θλιβερᾶς μας ἐποχῆς καὶ ἂς ποῦμε ὄχι ὅ,τι αἰσθάνεται παρὰ ὅ,τι μπορεῖ ὁ καθείς. Ἔτσι θὰ μᾶς ταίριαζε περισσότερον...»[399], διότι «πόλεμος» ὀδυνηρὸς «ἡμᾶς περιεστοίχισται... καὶ ὁ στρατηγῶν οὐκ ἔστι. Κάμνει ταῖς ἀρρωστίαις τὸ κοινὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸν ἰατρὸν οὐχ εὑρίσκομεν»[400]. «Τὸ γὰρ πολὺ τῆς θλίψεως γεννᾷ παραφροσύνην». «Ἡνωμένοι θὰ ἐπιζήσωμεν, χωρισμένοι θὰ χαθῶμεν» διεκήρυσσεν ὁ πολὺς Αἴσωπος εἰς τὸν τότε μενόμενον ἀπὸ ἔριδας ἀχαλιναγώγητον λαὸν τῆς ἐποχῆς του. Ἡ κρισιμότης τῶν καιρῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν φέρει εἰς τὴν ἐπικαιρότητα τὰ τόσον σοφὰ λόγια τοῦ φιλοσόφου τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, ὅστις, μεταξὺ τῶν ἄλλων, διεπίστωσεν ὅτι «ὁ τ ι δ ή π ο τ ε μ ε γ ά λ ο γ ί ν ε τ α ι μ έ σ α ε ἰ ς τ ὸ ν κ ό σ μ ο ν, τ ο ῦ τ ο γ ί ν ε τ α ι ε ἰ ς τ ὴ ν φ ω ν ὴ ν τ ο ῦ κ α θ ή κ ο ν τ ο ς. Ὁ τ ι δ ή π ο τ ε μ ι κ ρ ὸ ν κ α ὶ ἄ θ λ ι ο ν, τ ο ῦ τ ο γ ί ν ε τ α ι ε ἰ ς τ ὸ ὄ ν ο μ α τ ο ῦ σ υ μ φ έ ρ ο ν τ ο ς», καὶ ἀφ' ἑτέρου δεικνύει ὅτι δι' ὅ,τι τυχὸν συνέβη, συμβαίνει καὶ θὰ συμβῇ εἰς τὸ μέλλον ὑπεύθυνοι κατ' ἀποκλειστικότητα σχεδὸν εἴμεθα οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ὑφιστάμεθα τὰς συνεπείας τῆς ἐννοίας τοῦ ὁμηρικοῦ ἀποφθέγματος «σφίσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο» καὶ οἱ ὁποῖοι δυστυχῶς δὲν ηὐτυχήσαμεν, ὡς Λαός, Ἔθνος καὶ Γένος, νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὀρθοὺς διπλωμάτας καὶ πολιτικούς, τ.ἔ. φωτισμένην πολιτικὴν ἡγεσίαν, ἀλλὰ συχνάκις μικροπολιτικοὺς ἢ πολιτικοὺς κομματάρχας, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κλάρκ, «βλέπουν καὶ σκέπτονται μόνον τὰς ἑπομένας ἐκλογάς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀληθεῖς δημοσίους πολιτικοὺς ἄνδρας, οἵτινες εἰς κάθε λόγον καὶ πρᾶξιν βλέπουν καὶ σκέπτονται «τὴν ἑπομένην γενεάν». Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὁδηγεῖ, κατά τινα τρόπον, τοὺς πρώτους εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀξιοκρατίας νὰ προάγουν συχνάκις τὴν ἀναξιοκρατίαν, οἰκογενειοκρατίαν, φαυλοκρατίαν καὶ τοὺς καθαρῶς κομματικοὺς μικροϋπολογισμούς.

Αὐτὴν τὴν στιγμὴν χρειαζόμεθα περισσοτέραν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Σχολῆς, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἑλληνοφώνου Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας γενικώτερον. Ὁ διχασμός, οἱοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος, πλήττει καὶ καταστρέφει ὅ,τι ὑψηλότερον, εὐγενέστερον καὶ ἰδεωδέστερον ἔχει ἕνας λαὸς καὶ ἕνα ἔθνος, τὸ ὁποῖον δ ὲ ν κ ι ν δ υ ν ε ύ ε ι ν ὰ δ ι α λ υ θ ῇ κ α ὶ ν ὰ ἐ ξ α φ α ν ι σ θ ῇ τ ό σ ο ν ἀ π ὸ τ ο ὺ ς ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ο ὺ ς ἐ χ θ ρ ο ύ ς τ ο υ ὅ σ ο ν ἀ π ὸ τ ὴ ν δ ι ά σ π α σ ι ν τ ῆ ς ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ῆ ς ἑ ν ό τ η τ ο ς κ α ὶ τ ὴ ν ἠ θ ι κ ὴ ν τ ο υ χ ρ ε ω κ ο π ί α ν. Ὅταν τὰ αἴτια τῆς παρακμῆς ἑνὸς ὀργανισμοῦ, ἑνὸς θεσμοῦ, ἑνὸς κράτους καὶ ἑνὸς ἔθνους δὲν εἶναι ἐξωτερικὰ ἀλλὰ νοσογόνα ἐσωτερικά, τότε αὐτὴ ἔρχεται ἀργὰ μὲν ἀλλὰ σταθερὰ καὶ μόλις καὶ μετὰ βίας γίνεται ἀντιληπτή, διότι οἱ ἐνδιαφερόμενοι σιγὰ σιγὰ ἔχουν προσαρμοσθῇ εἰς τὴν φθίνουσαν πορείαν, ἥτις καὶ δὲν προκαλεῖ εἰς αὐτοὺς ἔκπληξιν καὶ ἀπορίαν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃ κανεὶς τοὺς ἐχθρούς του ἐάν, πρῶτον δὲν τὸ πιστεύσῃ, διότι ἡ πίστις εἶναι ἱκανὴ καὶ «ὄρη μεθιστάναι». Ὁ πόνος δὲν σμικρύνεται μὲ τὸν πόνον καὶ ὁ θάνατος δὲν ἐλαττοῦται μὲ τὸν θάνατον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν στιγμὴν αὐτήν, καθ' ἣν ὅλα εἶναι κρίσιμα καὶ ἀπειλητικά—κρισιμώτερα καὶ ἀπειλητικώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλην κρίσιν καὶ ἀπειλὴν ποὺ ἐγνώρισε τὸ Γένος μας, ἀπαιτεῖται περισσότερος δυναμισμός, ἀρραγὴς ἑνότης, βαθεῖα πίστις εἰς τὴν ἰδέαν καὶ τὰ πεπρωμένα τοῦ Γένους μας, συντονισμὸς τῶν διεσκορπισμένων δυνάμεων, θάρρος, παρρησία, νηφαλιότης, αὐτοπεποίθησις, διαλεκτικὴ ἱκανότης, σφαιρικὴ θεώρησις τῶν ἀπασχολούντων ἡμᾶς προβλημάτων, παραμερισμὸς τῶν προσωπικῶν διαφορῶν καὶ βλέψεων, ἐπικράτησις τῆς φωνῆς τοῦ καθήκοντος, ἀνιδιοτέλεια, ἡ ὁποία τόσον ἐπικίνδυνα συρρικνώνεται εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας οὔτε νὰ ἐπιβιώσῃ ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ δύναται ἕνας λαός, εὐθύνη καὶ ἀπόλυτος συνέπεια εἰς τὰ λόγια καὶ τὰς πράξεις, τέλος δὲ ἐντονωτέρα διάθεσις καὶ ὁριστικὴ ἀπόφασις πρὸς ὑπερπήδησιν τῶν ἀνακυψάντων μεγάλων ὄντως ἐμποδίων, τῶν ὁποίων ἡ ὑπερπήδησις δὲν εἶναι καὶ τόσον εὔκολος, διότι οὐδεὶς προγραμματισμὸς ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει περὶ τοῦ δέοντος γενέσθαι. Ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρξῃ προγραμματισμός, τότε καὶ ἡ ἐπίλυσις τῶν προβλημάτων θὰ εἶναι εὐκολωτέρα, διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ πολὺς Αἴσωπος, «οἱ τὰ μέλλοντα προορώμενοι εἰκότως τοὺς κινδύνους διακρούονται»[401]. Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ἱστορικὴν στιγμήν, καθ' ἣν τὰ πάντα ἐπανακρίνονται καὶ ἐπαναπροσδιορίζονται, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του νὰ καταστῇ ὅμοιος πρὸς τὸν δυστυχῆ καὶ ταλαίπωρον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας του τὰς ἀποσκευὰς βλέπει τὸ τραῖνον τῆς ζωῆς του νὰ ἔρχηται μακρόθεν, νὰ σταματᾷ, νὰ φεύγῃ καὶ τελικῶς νὰ χάνηται ἀπὸ τὰ μάτια του χωρίς, δυστυχῶς, νὰ δυνηθῇ νὰ τὸ προφθάσῃ. Ἡμεῖς ὡς ἀπόφοιτοι τῆς γεραρᾶς ταύτης πατριαρχικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὡς Ἱεράρχαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ἑλληνοφώνου Ὀρθοδοξίας, ὡς χριστιανοὶ καὶ γενικώτερον ὡς Ἕλληνες ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δικαιούμεθα νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας νὰ χάσῃ τὸ τραῖνον τῆς ζωῆς γενικῶς. Τοὐναντίον, ὑπεύθυνοι ἔναντι τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους, ὀφείλομεν νὰ γίνωμεν περισσότερον ἐνεργητικοί, δραστήριοι, διορατικοί, ἀποφασιστικοί, θαρραλέοι καὶ ἀγωνιστικοί, ἐμπνεόμενοι πάντοτε ἀπὸ τὸ τόσον διδακτικὸν καὶ καθοδηγητικὸν παράδειγμα τῶν ἀειμνήστων σεβασμίων Ἱεραρχῶν, Σχολαρχῶν καὶ Καθηγητῶν τῆς Τροφοῦ Θεολογικῆς ἡμῶν Σχολῆς, οἵτινες, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, κατέστησαν ἅπαν-

---

399. ΣΑΙΞΠΗΡ, Β α σ ι λ έ α ς Λ ή ρ.

400. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, Λ ό γ ο ς ε ἰ ς τ ὸ ν Ἅ γ ι ο ν Μ ε λ έ τ ι ο ν (PG, 46, 852 A).

401. ΑΙΣΩΠΟΥ, Χ ε λ ι δ ὼ ν κ α ὶ ὄ ρ ν ι θ ε ς.

ΣΧΕΣΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ*

Γράφων ὁ H I R N διὰ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως 'Επιστήμης καὶ Θρησκείας, ὁρμᾶται ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας τῆς Μαθηματικῆς νὰ εἴπῃ, ὅτι «ἡ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια μαθηματικὴ καὶ ὁ τελευταῖος λόγος τῆς Νεωτέρας 'Επιστήμης».

'Η πρόθεσις τῶν ἐπιστημόνων πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου διὰ μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἀποδείξεων, ὅσον καὶ ἂν χαρακτηρίζηται ὡς προσωπικὴ ὑπόθεσις τούτων, ἔχει τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι συμβάλλει ἄριστα εἰς διαφώτισιν τῶν θεμελιωδῶν θεμάτων τῆς Φιλοσοφίας καὶ τὴν διαλεύκανσιν τῶν σχέσεων τοῦ κύκλου τῆς ἐμπειρίας μετὰ τῆς Μεταφυσικῆς. 'Επιπροσθέτως δ' εἶναι καταπέλτης κατὰ τοῦ συστήματος τοῦ 'Ορθολογισμοῦ (RATIONALISMUS), τοῦ δεχομένου ὡς πηγὴν καὶ κριτήριον τῆς ἀληθείας τὸν ὀρθὸν λόγον.

'Αλλ' ἐν πρώτοις δι' αὐτὴν ταύτην τὴν γνῶσιν τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀδυνατεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος νὰ ἔχῃ τελείαν κατάληψιν, ἐφ' ὅσον σαφῶς διδάσκει ἡ 'Επιστήμη τῆς Λογικῆς πόσον ἐσφαλμένους συλλογισμοὺς καὶ ἐννοίας σχηματίζει ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν προσλαμβανομένων ὑπ' αὐτοῦ παραστάσεων. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ πατὴρ τῆς Λογικῆς 'Αριστοτέλης ἀναφέρει, ὅτι καίτοι μία εἶναι ἡ Λογική, ἥτις δέον νὰ διέπῃ τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων, ἐν τούτοις ὑπάρχουν τόσαι λογικαὶ ὅσαι αἱ κεφαλαὶ τῶν ἀνθρώπων. Πολλάκις πλανᾶται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ δημιουργεῖ ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις ἢ καὶ ψευδαισθήσεις, διαφοροτρόπως τῶν κανόνων τῆς κοινῆς Λογικῆς κρίνων τὸν ἔξω αὐτοῦ κόσμον. Ἕνεκα τούτου ἡ σπουδὴ τῆς 'Επιστήμης τῆς Λογικῆς σκοπὸν ἔχει, ὅπως καθοδηγῇ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν ὀρθὴν νόησιν καὶ πρᾶξιν. Διὸ καὶ ὁ 'Αριστοτέλης εἶπεν· «'Η ὁ δ ὸ ς κ α τ ὰ π ά ν τ ω ν ἡ α ὐ τ ὴ κ α ὶ π ε ρ ὶ φ ι λ ο σ ο φ ί α ν κ α ὶ π ε ρ ὶ τ έ χ ν η ν ὁ π ο ι α ν ο ῦ ν κ α ὶ μ ά θ η μ α. Δ ι ὸ δ ε ῖ π ε π α ι δ ε ῦ σ θ α ι π ῶ ς ἕ κ α σ τ ο ν ἀ π ο δ ε κ τ έ ο ν, ὡ ς ἄ τ ο π ο ν ἅ μ α ζ η τ ε ῖ ν ἐ π ι σ τ ή μ η ν κ α ὶ τ ρ ό π ο ν ἐ π ι σ τ ή μ η ς».

Οὐ μόνον δὲ ὑπὸ τῆς 'Επιστήμης τῆς Λογικῆς ἀποδεικνύεται σφαλερὰ ἡ ἀπαίτησις τοῦ νοῦ, ὅπως ἐφ' ἁπάντων τῶν θεμάτων ἔχῃ τελείαν κατάληψιν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς 'Επιστήμης τῆς θεωρίας τῆς Γνώσεως, ἥτις διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι τὰ ὅρια τῆς γνώσεως εἶναι σχετικὰ καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς χωρεῖ πάντοτε ἐν μέσῳ πλανῶν, ἀμφιβολιῶν καὶ ὑποκειμενικῶν ἀντιλήψεων, κινούμενος διαρκῶς ἐν ὡρισμένοις ὁρίοις διά τε τὸ πεπερασμένον καὶ τὴν σμικρότητα τῆς νοήσεως αὐτοῦ. 'Η Ψυχολογία δὲ δεικνύει πόσων παραστάσεων δύναται νὰ γίνῃ κάτοχος καὶ ὁ εὐφυέστερος τύπος, καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, ὅπως γνωρίσῃ τὰ πάντα, εἶναι κατὰ πολὺ ἐσφαλμένη, ἐφ' ὅσον δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ ζητήματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πλήρη καὶ τελείαν γνῶσιν. Καὶ σήμερον ἀκόμη ὅτε τοσαῦται πρόοδοι τῶν Φυσικῶν 'Επιστημῶν ἐσημειώθησαν, ἀγνοοῦμεν πλεῖστα ὅσα μυστήρια τῆς φύσεως, ὡς λόγου χάριν τί εἶναι ἠλεκτρισμός, φῶς, βαρύτης, βλάστησις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ὕλης τὴν οὐσίαν.

'Ο LEIBNIZ εἶπε: «Τὰ μυστήρια ὑπερβαίνουν τὸ λογικόν μας, διότι ἐμπεριέχουν ἀληθείας ἀκατανοήτους εἰς αὐτό. Δὲν εἶναι ὅμως ἐναντία πρὸς τὸ λογικόν μας, οὐδὲ ἀντιτίθενται εἰς ἀλήθειάν τινα ἐξ ἐκείνων, εἰς ἃς τὸ λογικόν μας δύναται νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ».

'Ο χημικὸς καὶ βιολόγος D E S G E R εἶπεν: «'Η ἔννοια τῆς λέξεως «μυστήριον» δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ περιορισθῇ μόνον ἐν τῇ θρησκευτικῇ σφαίρᾳ. Ἔχει τὴν θέσιν της ὁσάκις κατὰ τὴν ἄνοδόν μας πρὸς τὰ αἴτια ἡ λογικὴ καὶ τὸ πείραμα παύουν νὰ ἱκανοποιοῦν τὸ πνεῦμα μας. Τὸ ἀξίωμα, ἐπιστημονικὴ ἔννοια διαισθήσεως, ἐκφεύγει πράγματι τοῦ συλλογισμοῦ, ἀκριβῶς καθὼς τὸ θρησκευτικὸν μυστήριον. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην ὁδὸν ἐξερευνήσεως πρέπει εἰς

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 175 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 τεύχους.

τες πρόσωπα τοῦ θρύλου καὶ τῆς 'Ιστορίας, περισσότερον ζωντανὰ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἔτι τοὺς ζωντανούς. Τὸ μέλλον τῆς Σχολῆς καὶ γενικώτερον τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐστηρίχθη καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῆς θείας Προνοίας ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἱστορικῶν θυσιῶν τῆς Ρωμηοσύνης, τῆς ὁποίας ὁ βωμός, ὡς τοὐλάχιστον ἀποδεικνύει ἡ 'Ιστορία, ἀντέχει γερὰ εἰς πολλὰ — ἄπειρα ὁλοκαυτώματα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν πανορθόδοξον, παγχριστιανικὴν καὶ πανελλαδικὴν αὐτῆς δόξαν, ἥτις θὰ ἐμπνέῃ, θὰ καθοδηγῇ καὶ θὰ ἐνθαρρύνῃ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν τόσον ἀναγκαίαν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Σχολῆς, διότι

«ἂν ἡ δόξα εἶναι καπνός,
ἡ δόξα εἶναι καὶ βράχος»[402].

(Τ έ λ ο ς)

† 'Ο Μητροπολίτης Περιστερίου
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ) ΖΑΦΕΙΡΗΣ
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

---

402. Κ. ΠΑΛΑΜΑ, 'Η φ λ ο γ έ ρ α τ ο ῦ Β α σ ι λ ῆ ᾶ.

τὴν ἀφετηρίαν ν' ἀρχίσωμεν μὲ πρᾶξιν πίστεως. Ἡ ἱστορία δὲ τῶν ἐπιστημῶν δεικνύει, ὅτι ἀπὸ τῆς πράξεως ἐκείνης πίστεως καὶ ἐφεξῆς, ἡ ἐξερεύνησις δὲν φθάνει εἰς τελικὴν βεβαιότητα ἀνωτέραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ θρησκευτικὴ μεταφυσικὴ ἔρευνα καλῶς κατευθυνομένη».

Ὁ U L Z I C I εἶπε: «Τὸ φῶς, αὐτὸ τὸ φαινόμενον τὸ τόσον γνωστόν, ὅπερ μᾶς διανοίγει τὸν κόσμον τῶν φαινομένων παραμένει οὐχ ἧττον ἐν τῇ φύσει τὸ πλέον μυστηριῶδες καὶ τὸ πλέον ἄγνωστον τῶν φαινομένων».

Ὁ δὲ Γ κ α ῖ τ ε τονίζει ὅτι «ἡ φύσις ἐνέχει πάντοτε κάτι τὸ μυστηριῶδες, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ εἰσδύσῃ. Τὸ μυστήριον εἶναι πανταχοῦ, καὶ ἐν πλήρει ἀκόμη ἡμέρᾳ».

Ὁ καθαρὸς λόγος μόνος, ἀπεσπασμένος τοῦ ζωτικοῦ δεσμοῦ πρὸς τὴν συναισθηματικὴν καὶ βουλητικὴν τοῦ πνεύματος ζωήν, οὐδὲ διὰ τῶν λογικῶς τελείως ἀμέμπτων ἀποδείξεων ἱκανοποιεῖται, πρὸς αὐτὰς ἀτενίζει διὰ ψυχρῶν ὀφθαλμῶν, διότι ἡ εἰς Θεὸν πίστις δὲν εἶναι ζήτημα μόνον διανοητικῆς τάξεως, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρὸ παντὸς ψυχολογικῆς καὶ ἠθικῆς. Πεπερασμένος ὢν πάντοτε, πλανᾶται νὰ στήσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν περγαμηνὴν τοῦ Θεοῦ καὶ κυριάρχου, ἀλλὰ ματαίως ἐφ' ὅσον ὁ ἀνθρώπινος λόγος δὲν ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας, παροραται δὲ ἐν προκειμένῳ, ὅτι «ἄγεταί τις εἰς τὴν ἀλάνθαστον βεβαιότητα διὰ τοῦ ὁρισμοῦ πάντων τῶν ὅρων καὶ τῆς ἀποδείξεως πασῶν τῶν προτάσεων», ὅπερ ὡς λέγει ὁ PASCAL τοῦτο εἶναι ἀδύνατον διὰ μόνου τοῦ λόγου. Ἐν αὐτῇ τῇ τελειοτέρᾳ, λέγει, τῶν ἐπιστημῶν, τῇ Γεωμετρίᾳ, ὁ λόγος ἀναγκάζεται νὰ περιστρέφηται ἐντὸς τῶν ὁρίων ἀρχικῶν ὁρισμῶν καὶ προτάσεων, ἤτοι πρώτων ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων, ἅτινα δὲν ὑπάγονται εἰς λογικὰς ἀποδείξεις, ἐκφεύγουν δῆλα δὴ τῆς λογικῆς ἁρμοδιότητος, ὡς ληπτὰ κατ' ἄμεσον τρόπον διὰ τῆς ἐνοράσεως, ἢ τοῦ ἄλλως καλουμένου «γεωμετρικοῦ πνεύματος» (ESPRIT GEOMETRIQUE). Δὲν εἶναι λογικὸν ν' ἀναιρεθῇ ἀμέσως ἡ ἄρνησις τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐπ' ἄπειρον διαιρετότητος τοῦ διαστήματος, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ παράγῃ τις τὰ ἀπειροστά, ἐπὶ τῶν ὁποίων συλλογιζόμεθα· τούτων ἡ ἀλήθεια ἀποδεικνύεται οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλ' ἐμμέσως διὰ τῆς ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου.

Εἶναι τοιαύτης κατασκευῆς ὁ ἀνθρώπινος λόγος, ὥστε οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ οὗτος ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας, τὸν Θεόν, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ γίνῃ κριτὴς αὐτῆς. Ὁ Βιργίλιος εἶπε: «FELIX, QUI POTUIT RERUM COGNOSCERE CAUSAS», ὁ δὲ Γερμανὸς Φιλόσοφος L E S S I N G ἐν τῇ σπουδῇ τῶν θεμάτων τῆς Φιλοσοφίας, κατέληξεν εἰπὼν ταῦτα: «Ἐὰν ἤρχετο πρός με ὁ Ζεύς, ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ἔχων τὴν ἀλήθειαν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας, καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ ὅρου νὰ πλανῶμαι ζητῶν καὶ ἔλεγε πρός με· ἔκλεξον· κλίνων ταπεινῶς πρὸς τὴν ἀριστερὰν θὰ ἔλεγον· δός, Πάτερ, ἡ εἰλικρινὴς ἀλήθεια εἰς Σὲ μόνον ἀνήκει».

Ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς Φιλόσοφος WILLIAM JAMES ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ὁλικὴ ἔκφρασις τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ὅταν θεωρῶ αὐτὴν ἐν τῇ ζώσῃ αὐτῆς πραγματικότητι, μοὶ παρέχει ἀκατανίκητον ὤθησιν, ὅπως ὑπερβῶ τὰ στενὰ ὅρια τῆς κυρίως καλουμένης ἐπιστήμης. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἄλλως κατεσκευασμένος καὶ πολλῷ μᾶλλον πολύπλοκος ἢ ὡς παραδέχεται ἡ ἐπιστήμη. Οὕτω λόγοι ἀντικειμενικοὶ καὶ ὑποκειμενικοὶ μὲ κρατοῦσι προσηλωμένον εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν».

Ὁ δὲ S P E N S E R, ὡς κατακλεῖδα τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας σημειοῖ ταῦτα: «Ἔκτοτε ἡ θρησκευτικὴ πίστις, ἥτις κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον πληροῖ τὴν σφαῖραν ἐκείνην τῆς ψυχῆς, ἧς τὸ κενὸν δὲν δύναται νὰ πληρωθῇ ὑπὸ τῆς ἐλλόγου ἑρμηνείας τῶν πραγμάτων, μοὶ ἐμπνέει ὁλονὲν μείζονα συμπάθειαν, βασιζομένην ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος κοινῆς ἀνάγκης. Κατεννόησα δ' ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ μὲ ἐκράτει μακρὰν τῆς πίστεως ταύτης εἶναι πλὴν τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀποδοχῆς τῶν παραδεδεγμένων ἑρμηνειῶν, καὶ ἡ ἐπιτακτικὴ ἐπιθυμία τῆς προσκτήσεως ἑρμηνείας ἀληθοῦς».

Τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀπείρου καὶ τὴν σχετικότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ὑπερεξαίρουσι καὶ οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τῆς ἀνθρωπότητος Ν ε ύ τ ω ν ο ς, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ λεχθέντες· «Δὲν γνωρίζω ποία ἡ ἐντύπωσις τοῦ κόσμου περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς μοὶ φαίνεται, ὅτι ὑπῆρξα ἓν παιδίον παῖζον παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης καὶ διασκεδάζον διὰ τῆς ἀνευρέσεως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἑνὸς λιθαρίου πλέον ὁμαλοῦ ἢ ἑνὸς κογχυλίου πλέον ὡραίου παρὰ τὰ συνήθη, ἐν ᾧ ὁ μέγας ὠκεανὸς τῆς ἀληθείας ἐξετείνετο πρὸ ἐμοῦ ἐντελῶς ἀνεξερεύνητος».

Ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες προσπελάζουν περισσότερον παντὸς ἄλλου πρὸς τὴν Θρησκείαν εἶναι οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἀστρονομίας. Ἡ ἐνατένισις τῶν ἐνάστρων οὐρανῶν καὶ ἡ παρατήρησις τῶν ἀπεράντων καὶ ἀνεξιχνιάστων κόσμων τοῦ σύμπαντος δεικνύει ἐμφανέστατα τὴν ἐσφαλμένην νοοτροπίαν τῶν ὀπαδῶν τῆς Μηχανικῆς θεωρίας καὶ τοῦ Ὀρθολογισμοῦ, τῶν ἀποφαινομένων περὶ πάντων τῶν ζητημάτων, ὡς ἐὰν ἦσαν κάτοχοι τῆς ἀληθείας καὶ γνῶσται τοῦ ἀπείρου. Ἀκριβῶς ἡ Ἐπιστήμη τῶν ἀστέρων, τῶν διεσπαρμένων εἰς τὸ διάστημα, ἐμφαίνει τὴν μηδαμινότητα τῶν τοιούτων καὶ τὴν σμικρότητα τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, παρὰ τὰς συνεχεῖς ἐπιστημονικὰς προόδους, ἔναντι τῶν ἀνεξερευνήτων προσέτι ἀπεράντων κόσμων τοῦ σύμπαντος. Καὶ ἡ ἁπλῆ τούτων παρατήρησις διά τε τοῦ τηλεσκοπίου καὶ φασματοσκοπίου ἀρκεῖ πρὸς βεβαίωσιν τῶν ὅσων ἡ Ἐπιστήμη τῆς Θεωρίας τῆς Γνώσεως

διδάσκει περὶ τῆς σχετικότητος τῆς γνώσεως, τῆς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὅπως γνωρίσῃ τὰ πάντα ἐν τῇ ὑπάρξει τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἔπειτα τὸ σύμπαν δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἡλιακὸν σύστημα, τοῦτο εἶναι σταγὼν ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ φωτοωκεανῷ τῷ καλουμένῳ Γαλαξίας. Τὸ σύστημα τούτου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀστέρας. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀπορεῖ καὶ ἐξίσταται ἐπὶ τῇ ἁρμονικωτάτῃ ταύτῃ συνθέσει τῶν ἀπειροπληθῶν σαπφείρων καὶ ἀδαμάντων τῶν διαστιζόντων τὸν οὐράνιον θόλον. Τὰ τηλεσκόπια ἐμφανίζουν κατὰ τὰς αἰθρίας καὶ ἀσελήνους κυρίως νύκτας θαυμασιωτάτας εἰκόνας τῶν ἀστέρων, ἄγνωστα εἰς τὴν Φυσιολογίαν μέρη, λειτουργίας ἀγνώστων εἰσέτι φαινομένων καὶ νόμων τοῦ σύμπαντος, ὁδηγοῦσι δὲ κάλλιον πάσης ἄλλης ἐπιστημονικῆς μεθόδου τὸν σοφὸν ἐρευνητὴν πρὸς ἐκζήτησιν τῆς Πρώτης Αἰτίας τῶν ὄντων καὶ παραδοχὴν τῆς μεταφυσικῆς. Αἱ παμμέγισται τῶν ἀστέρων ἀποστάσεις, ἡ σκόπιμος καὶ κανονικὴ αὐτῶν διανομὴ ἐν τῷ χώρῳ· αἱ τοιαῦται καὶ τοσαῦται συγκεντρώσεις αὐτῶν εἰς μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ὁμάδας, αἵτινες ἁρμονικῶς πάλιν συνδέονται πρὸς ἀλλήλας· αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ ἰδιότητες τῶν ἀνὰ τὸν χῶρον ἐγκατεσπαρμένων προτύπων τούτων ἐργαστηρίων τῆς δημιουργίας· οἱ μυστηριώδεις καὶ ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς σύνδεσμοι, οἱ ὁποῖοι συναρμολογοῦν εἰς ἓν ὅλον τοὺς εἰς τεραστίας ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεις εὑρισκομένους Γαλαξίας· ἡ τάξις γενικῶς καὶ ἡ σκοπιμότης ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ σύμπαντι καθοδηγοῦν τοὺς ἐπιστήμονας πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας τῆς Θρησκείας καὶ ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτας αἰτίας πρὸς δημιουργίαν τῶν λογικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν κατ' ἐπαγωγὴν ἐνδείξεων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τῆς δημιουργίας καὶ τῆς συντηρήσεως τοῦ κόσμου, καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν θαυμασίων νόμων, οἵτινες συνέχουν καὶ κρατοῦν τοὺς ἀπείρους αὐτοὺς δυσεξιχνιάστους κόσμους. Ἐντεῦθεν ὡρμήθησαν οἱ Ἀναξαγόρας, Σωκράτης, Κικέρων, Σενέκας, FENELON, LEIBNIZ, BACON, POINCARÉ καὶ ἄλλοι εἰς τὴν σύνταξιν τῆς κοσμολογικῆς καὶ τελολογικῆς ἐνδείξεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ.

Ὁ σύγχρονος Καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ CAMBRIDGE τῆς Ἀγγλίας SIR EDDIGTON γράφει ταῦτα: «Ἐὰν παρατηρήσωμεν ὁλόκληρον τὸν περιβάλλοντα ἡμᾶς κόσμον, διαπιστοῦμεν, ὅτι εὑρίσκεται οὗτος πολὺ μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι τυχαία τις «συσσώρευσις ἀτόμων». Ἡ εἰκὼν τοῦ κόσμου, ὅπως οὗτος παρίσταται εἰς τὰς ἰσχυούσας σήμερον φυσικὰς θεωρίας, δεικνύει μίαν διάταξιν τῶν αὐτοτελῶν ἀτόμων καὶ πρωτονίων, ἡ ὁποία εἶναι ἀπίθανον νὰ προῆλθεν ἀπὸ μίαν τυχαίαν τινὰ συνάντησιν. Οἱ ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης λόγοι εἶναι ἀπειράριθμοι»[32].

Ὁ Ἀμερικανὸς Ἀστρονόμος CURTIS ἔγραφε ταῦτα: «Ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπέβλεπον οἱ ἐπιστήμονες εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ καθαροῦ μηχανισμοῦ καὶ ἐπί τι διάστημα ἡ τάσις αὕτη ὑπισχνεῖτο νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν. Αὐτὸ ὅμως σήμερον φαίνεται πολὺ ὀλιγώτερον πιθανόν, παρ' ὅτι πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν. Ἀκριβῶς, ὅπως ὁ κόσμος δι' ἐμὲ εἶναι ἀπείρως περισσότερον πολυσύνθετος καὶ θαυμάσιος, παρ' ὅτι ἦτο διὰ τὸν ἀρχαῖον Ἰουδαῖον, τόσον περισσότερον ἀληθὴς εἶναι ἡ ἐκτίμησίς του, διότι βασίζεται εἰς γνῶσιν, ἥτις εἶναι πληρεστέρα. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο ἡ αὔξουσα γνῶσις τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος, ἡ ὁποία ἐκτήθη διὰ τῆς νεωτέρας Ἐπιστήμης, πρέπει νὰ θεωρῆται, ὡς ἡ κυρία ἔμπνευσις καὶ ὑποστήριξις τῆς ὑγιοῦς καὶ λογικῆς θρησκευτικῆς πίστεως».

Ἄξιοι σημειώσεως εἶναι οἱ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Γερμανοῦ Φιλοσόφου LEIBNIZ λόγοι· «ὀλίγη ἐπιστήμη ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ πολλὴ ἐπιστήμη ἐπαναφέρει τὰ πλάσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν». Ἐπίσης καὶ τοῦ KEPLER: «Ὦ, Δημιουργέ! Σὲ εὐλογῶ, διότι Σοί μοι ἐπέτρεψας νὰ θαυμάσω τὰ ἔργα Σου. Ἔφερον εἰς πέρας τὸν βίον μου διὰ τῆς διανοίας, ἣν Σοί μοι ἐδώρησας. Διηγήθην εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν δόξαν τῶν ἔργων Σου. Ἐὰν διὰ τῶν ἐργασιῶν μου ἐξεζήτησα τυχὸν καὶ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, συγχώρησόν με ἐν τῇ ἀγαθότητι καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ Σου. Οὐράνιαι ἁρμονίαι, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον! Ψυχή μου εὐλόγει τὸν Κύριον!».

Εὐλόγως λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Γερμανὸς Ἀστρονόμος MADLER· «Μεταξὺ ὅλων τῶν Ἐπιστημῶν ἡ Ἀστρονομία εἶναι ἰδιαιτέρως κεκλημένη, ὅπως ζωογονῇ καὶ ἐνισχύῃ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Ὁ ἀληθὴς φυσιολόγος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄθεος. Ἐκεῖνος ὅστις θὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Θεοῦ εἰς οἷον βαθμὸν καὶ ἡμεῖς, οὗτος ἐν ταπεινώσει θὰ κλίνῃ τὸν αὐχένα πρὸ τῆς Ἁγίας Αὐτοῦ Προνοίας τῆς ἐν τῇ φύσει ἐκδηλουμένης».

Ἐντεῦθεν οὐκ ὀλίγοι τῶν φυσιολόγων ἐπεκτείνουν τὸ ἐπιστημονικὸν διαφέρον αὐτῶν εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἀστρονομίας. Οὕτως ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου SOMMERFELD πολλάκις παρώτρυνε τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἀστρονομίας: «Ἡ φυσικὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς Φιλοσοφίας διὰ ν' ἀναχθῇ ὁ ἐπιστήμων ἀπὸ τὴν συνήθη Φυσικὴν εἰς ἀνωτέραν τοιαύτην, τὴν Μεταφυσικήν. Κατὰ τῶν ἀντιλήψεων τοῦ θετικισμοῦ τοῦ ἀποδίδοντος πολλὰ ἀνερμήνευτα φυσικὰ φαινόμενα εἰς οἰκονομίαν τῆς φύσεως, ὀφείλω ν' ἀντιταχθῶ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Λέγουν ὅτι αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ MAXWELL καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ διατυπούμενος νόμος εἶναι ἁπλῆ οἰκονομία. Ἀσφαλῶς αὐτὸ εἶναι οἰκονομία. Ἀλλ' ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἁπλῆν οἰκονομίαν. Ὁ MAXWELL δὲν θὰ ἐπετύγχανε τὰς μεγάλας του ἀνακαλύψεις, ἐὰν δὲν ἦτο πλη-

---

32. A. S. EDDINGTON, Καθηγητοῦ τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ CAMBRIDGE (Ἀγγλίας). Τὸ τέλος τοῦ κόσμου (κατὰ μετάφρασιν Δ. Κωτσάκη). (Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὸ «Δελτίον Φυσικῶν Ἐπιστημῶν». Τεῦχος 30-31, Ἰανουάριος 1937). Ἐν Ἀθήναις 1937, σελ. 10.

ΤΟ "FILIOQUE,, ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ*

Ι. ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΣ

1. Γιὰ περισσότερο ἀπὸ μιὰ χιλιετία, τὸ Filioque χωρίζει τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ τὴ χριστιανικὴ Δύση. Σὲ ὅλες τὶς χριστιανικὲς Ἐκκλησίες σήμερα ἐπιμένουμε σὲ μιὰ ἀνανέωση τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ μυστήριο τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ θέμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσιάζεται προοδευτικὰ σὰν ἕνας γενικὸς παράγοντας ἀνανεώσεως τῆς θεολογίας, καὶ περισσότερο ἀκόμη ὁλόκληρης τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἡ ἀνανεωμένη ἐμπειρία τῆς ζωῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἔρχεται σὲ ἀντίθεση, βέβαια, μὲ τὴν πνευματικὴ κρίση ποὺ περνᾶ σήμερα τὸ σύνολο τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Στὰ πλαίσια ἀκριβῶς τῆς συνειδητοποιήσεως μιᾶς τέτοιας ἀνανεώσεως ἐπιβάλλεται σήμερα ἕνας κοινὸς προβληματισμὸς σχετικὰ μ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ παραδοσιακὰ καὶ τὰ πιὸ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἑνότητα, τὸ ρωμαϊκὸ δόγμα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ (Filioque), διακηρυγμένου στὴ σύνοδο τῆς Λυὼν τὸ 1274. Αὐτὴ ἡ μεσαιωνικὴ πολεμικὴ ἀνάμεσα στὴ Ρώμη καὶ τὸ Βυζάντιο μπορεῖ νὰ φαίνεται γελοία καὶ μὴ ρεαλιστικὴ μπροστὰ στὶς ἀποκαλυπτικὲς ἀπειλὲς ποὺ πιέζουν τὸ σύγχρονο κόσμο καὶ ἰδιαίτερα τὸ χριστιανικό. Ἀνωφελὴς διαμάχη λέξεων ἢ ἀνεπίκαιρων ἀφηρημένων ἰδεῶν, ἢ σύγκρουση ὁλοκληρωμένων καὶ συναφῶν πνευματικῶν ὁραμάτων τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς Δύσεως, τῶν ὁποίων τὸ ὑπαρκτικὸ νόημα δὲν γίνεται φανερὸ παρὰ στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς βιωμένης καὶ προσευχομένης ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν αἰώνων ὁ στοχασμὸς γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα (καὶ γιὰ τὸ μυστήριο τῆς ἐκπορεύσεώς Του) τοποθετήθηκε στὸ ἐσωτερικὸ θεολογικῶν καὶ πνευματικῶν πλαισίων πολὺ διαφορετικῶν. Ὁ κίνδυνος τοῦ ἀναχρονισμοῦ εἶναι μεγάλος ὅταν διαβάζουμε ἢ ἑρμηνεύουμε κάποιο πνευματολογικὸ κείμενο ὑπὸ τὸ φῶς μεταγενεστέρων θεολογικῶν κατηγοριῶν.

Ἂς ἀναφέρουμε ἁπλῶς γιὰ ὑπόμνηση:

α) Ἡ «οἰκονομικὴ» ἢ σωτηριολογικὴ προσέγγιση τῆς τριαδικῆς θεολογίας πρὶν τὴ Νίκαια, ἀπὸ τοὺς καινοδιαθηκικοὺς συγγραφεῖς, καὶ κυρίως στοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Ἀλεξανδρινούς. Δὲν ὑπάρχει ἀκόμη πραγματικὴ διάσταση μεταξὺ μιᾶς τριαδικῆς θεολογίας «καθ' ἑαυτὴ» καὶ μιᾶς τριαδικῆς «οἰκονομίας» τῆς σωτηρίας.

β) Ἡ Ἀρειανικὴ καὶ Εὐνομιανὴ ἔριδα θὰ εὐνοήσει τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς πραγματικῆς τριαδικῆς «θεολογίας», κυρίως μέσα στὸ ἔργο τῶν μεγάλων Καππαδοκῶν καὶ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου.

Ὁ καθορισμὸς ἀπὸ τοὺς Καππαδόκες τῆς ἔννοιας καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς «ὑποστάσεως» θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐμβάθυνση σὲ μιὰ θεολογία τῶν αναλ-

* (Σ.τ.μ.) Ὁ πρωτοπρεσβύτερος π. Boris Bobrinskoy, καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς στὸ ὀρθόδοξο θεολογικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ ἁγίου Σεργίου στὸ Παρίσι, εἶναι ἤδη γνωστὸς στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀπὸ μεταφράσεις καὶ ἄλλων ἄρθρων του. Τὸ παρὸν ἄρθρο ἀποτελεῖ τὴν εἰσήγησή του σὲ μιὰ συνάντηση ποὺ ὀργάνωσε ἡ ἐπιτροπὴ «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Π.Σ.Ε. (26-29 Ὀκτωβρίου 1978 καὶ 23-27 Μαΐου 1979), ἡ ὁποία ὡς σκοπὸ εἶχε τὴ μελέτη τοῦ προβλήματος τοῦ Filioque. Τὸ ἄρθρο περιλήφθηκε στὸν εἰδικὸ τόμο ποὺ ἐκδόθηκε ὑπὸ τὸν τίτλο La théologie du Saint-Esprit dans le dialogue entre l' Orient et l' Occident (Document Foi et Constitution, n⁰ 103 — Le Centurion — Les Prsesses de Taisé, Paris 1981) καὶ δημοσιεύτηκε ἐπίσης στὸ ὀρθόδοξο γαλλόφωνο περιοδικὸ Contacts No 117 τοῦ 1982, σσ. 7-27.

ροφορημένος διὰ τὴν μεγάλην ἑνότητα, ἥτις ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν πλήρη ἁρμονίαν τῶν νόμων, οἱ ὁποῖοι τὴν διευθύνουν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ EISTEIN ἀπὸ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτος ἁρμονία, ὡδηγήθη νὰ διατυπώσῃ τοὺς νόμους του καὶ τὰς ἐξισώσεις τῆς γενικῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς νόμους τῆς θεωρίας τῶν Κβάντα, τοὺς ὁποίους διετύπωσεν ὁ MAX PLANK. Τὸ ἀπόφθεγμα λοιπὸν τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Μέγας Γεωμέτρης ἀποδεικνύεται ἀληθὲς σήμερον περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχήν.

Ὁ Νεύτων θαυμάζων τοὺς νόμους καὶ τὴν πανσοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ λέγει: «Ἐν τῇ κανονικῇ κινήσει τῶν πλανητῶν καὶ τῶν δορυφόρων των, ἐν τῇ κατευθύνσει αὐτῶν, ἐν τῷ σχεδίῳ τούτων, ἐν τῷ βαθμῷ τῆς ταχύτητος ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν, ὑπάρχει ἡ σφραγὶς σκοποῦ τινος, ἡ μαρτυρία τῆς ἐνεργείας μιᾶς αἰτίας, ἥτις δὲν εἶναι οὔτε τυφλὴ οὔτε τυχαία, ἀλλ' ἐξόχως ἐπιδεξία ἐν τῇ Μηχανικῇ καὶ τῇ Γεωμετρίᾳ. Μὴ ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου. Εἶναι παράλογον νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἡ τυφλὴ ἀνάγκη δεσπόζει ἐν τῷ σύμπαντι, διότι ἡ τυφλὴ ἀνάγκη οὖσα πάντοτε ἡ αὐτή, δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ τὴν ποικιλίαν τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν βλέπομεν».

(Συνεχίζεται)

ΤΙΤΟΣ ΕΜΜ. ΜΑΤΘΑΙΑΚΗΣ
Μητροπολίτης πρ. Παραμυθίας,
Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

λοιώτων ἰδιωμάτων τῶν τριαδικῶν Ὑποστάσεων καὶ κατὰ συνέπεια τὴν ἀπομόνωση τῆς ἰδέας τῆς «ἐκπορεύσεως», ὅρου ἰωαννικοῦ ποὺ θὰ περιληφθεῖ τελικὰ στὸ πνευματολογικὸ ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως τῆς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως (381).

γ) Ἡ χριστολογικὴ διαμάχη μεταξὺ τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ τῆς Ἀντιόχειας τὸν Δ' καὶ τὸν Ε' αἰώνα ἀφήνει πολὺ γρήγορα νὰ προαισθανθοῦμε διαφορετικὲς προσεγγίσεις, συμπληρωματικὲς ἢ ἀντιθετικές, τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος σὲ σχέση μὲ τὸ δόγμα τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ ποὺ ἀμφισβητήθηκε.

δ) Τὸ σημαντικὸ τριαδικὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου φέρει συγχρόνως τὴ σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας του, ὅμως, ὄχι λιγότερο, συνιστᾶ τὸν καρπὸ (πιθανὸν μονομερῆ) μιᾶς ἐξελίξεως τῆς λατινικῆς πνευματολογίας ποὺ προχωρεῖ ἀπὸ τὸν Τερτυλλιανὸ μέχρι τὸν ἅγιο Ἀμβρόσιο. Κυρίως στὸν ἅγιο Αὐγουστίνο ἡ λατινικὴ ἀντίληψη τοῦ Filioque βρίσκει τὸ θεολογικό της θεμέλιο ποὺ θὰ κληρονομήσει ὁριστικὰ ὅλη ἡ σχολαστικὴ καὶ προτεσταντικὴ θεολογία: θεολογία τῶν τριαδικῶν περιχωρήσεων, ψυχολογικὲς ἀναλογίες, ἔννοια τῶν προσωπικῶν σχέσεων κλπ.

ε) Ἡ ἀνατολικὴ πατερικὴ θεολογία καὶ ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη «νεοπατερικὴ» δὲν ἀναρωτιέται κατὰ τρόπο ἄμεσο γιὰ τὸ μυστήριο τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἅγιο Θεοδώρητο Κύρου, τὸ Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ καὶ Ἰωάννη Δαμασκηνό, καὶ μέχρι τὶς μέρες μας, «ἀντιδρᾶ» στὶς δυτικὲς δογματικὲς διατυπώσεις. Ὁ πατριάρχης Φώτιος (Θ' αἰώνας) θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ἐπιχειρήσει νὰ ἐπεξεργαστεῖ μιὰ διδασκαλία σχετικὴ μὲ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκ μόνου τοῦ Πατρός, ἔχοντας γιὰ βάση τὴν παραδοσιακὴ βυζαντινὴ θεολογία καὶ σκληρύνοντας πιθανὸν ἰδιαίτερα μιὰ διάκριση πράγματι ἀναγκαία, ὅμως πάρα πολὺ ἔντονη στὸν ἴδιο, μεταξὺ τῶν ἀϊδίων σχέσεων τῶν τριαδικῶν Ὑποστάσεων καὶ τῶν τριαδικῶν ἀποστολῶν «ἐν χρόνῳ» στὸν κόσμο. Μέχρι σήμερα ἡ «Μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Πνεύματος» ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς ὀρθόδοξης ἀκαδημαϊκῆς δογματικῆς.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Κύπρου καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς θὰ προσπαθήσουν νὰ ἐμβαθύνουν τὴ συζήτηση μὲ τρόπο δημιουργικὸ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ὀρθόδοξης θέας τῶν ἀκτίστων τριαδικῶν ἐνεργειῶν. Χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὶς θέσεις τοῦ πατριάρχη Φωτίου, ἑτοιμάζουν μιὰ δημιουργικὴ θεολογικὴ σύνθεση ποὺ θὰ ἐπαναληφθεῖ στὶς μέρες μας ἀπὸ τὴ σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Βλαδίμηρου Lossky (1903-1958).

2. Ἡ νεώτερη ὀρθόδοξη θεολογία διαιρεῖται σήμερα ἀνάμεσα σὲ τρεῖς κύριες τάσεις:

Α— Σὲ κείνους ποὺ ἐξαρτῶνται ἀπὸ μιὰ ριζικὴ ἀκαδημαϊκὴ παραδοσιαρχία, συγγραφεῖς τῶν ἐγχειριδίων δογματικῆς Θεολογίας κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰώνα (Ζῆκος Ρώσσης, Χρῆστος Ἀνδροῦτσος[1], Παναγιώτης Τρεμπέλας[2], ὁ μητροπολίτης Μόσχας Μακάριος). Ἡ διδασκαλία τους βρίσκει πράγματι τὸ θεμέλιό της στὸν πατριάρχη Φώτιο, ὅμως δὲν καταπιάνονται καθόλου μὲ τὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ πρόβλημα τῆς ἐκπορεύσεως καὶ σὲ μιὰ σφαιρικὴ θεολογικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ σύνθεση.

Β— Σὲ κείνους ποὺ ἀποδίδουν στὸ Filioque μιὰ περιορισμένη καὶ σχετικὴ ἀξία:

α) Ἀνάμεσα στὶς προσπάθειες γιὰ τὴν ὑπέρβαση τοῦ ἀδιεξόδου τῆς πολεμικῆς τοῦ Filioque πρέπει κατ' ἀρχὰς ν' ἀναφέρουμε τὸ Ρῶσσο ἐκκλησιαστικὸ ἱστορικὸ B. Bolotov. Στὶς περίφημές του «Θέσεις γιὰ τὸ Filioque»[3], ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ μιὰ διάκριση, ποὺ στὴ συνέχεια θὰ βρεῖ μεγάλη ἀπήχηση, μεταξὺ τῶν δογμάτων ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀλήθεια καὶ ποὺ ἀπαιτοῦν μιὰ ὑποχρεωτικὴ συγκατάθεση ὅλων τῶν πιστῶν, τῶν θεολογουμένων ποὺ ἀφοροῦν τὸ ἀληθοφανὲς μὲ ἕνα βαθμὸ ἐν τούτοις πολὺ ὑψηλοῦ κύρους καί, τέλος, τὶς θεολογικὲς γνῶμες ποὺ εἶναι ἀπόψεις προσωπικὲς τῶν θεολόγων· «βασικὸ διακριτικὸ γνώρισμά τους εἶναι ὅτι δὲν ἔχουν κάποιο κῦρος» (ὑποχρεωτικὸ γιὰ τὴν Ἐκκλησία)[4]. Ὁ Bolotov θεωροῦσε τὴν ἐκπόρευση τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς ὡς δόγμα (θέση 1), ἀλλὰ ὑποβίβαζε τὴν προσθήκη τοῦ Φωτίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς στὴν τάξη τοῦ θεολογουμένου (θέση 7), καὶ ἐκείνη τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου (Filioque) στὴν τάξη μιᾶς προσωπικῆς θεολογικῆς γνώμης (θέση 27). Ὅμως αὐτὴ ἡ τελευταία «δὲν μπορεῖ νὰ θεωρεῖται ὡς ἕνα impedimentum dirimens γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας ἀνάμεσα στὴν ὀρθόδοξη ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία» (θέση 27)[5].

---

1. Ἡ διδασκαλία τους ἐκτίθεται περιληπτικὰ στὸ κλασσικὸ ἔργο τοῦ F. Gavin, Somes Aspects of contemporary Greek Thought, London, SPCK 1923 καὶ 1936.

2. Δημοσιευμένο στὴν Ἀθήνα τὸ 1959 - 1961 καὶ σὲ γαλλικὴ μετάφραση στὸ Παρίσι τὸ 1966 - 1968.

3. Παρουσιάστηκαν στὰ γερμανικὰ χωρὶς ἔνδειξη τοῦ συγγραφέα τους στὴν Revue internationale de Théologie, VI, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1898, No 24, σσ. 681-712, καὶ ἀναδημοσιεύτηκαν πρόσφατα σὲ γαλλικὴ μετάφραση στὸ ISTINA, 1972, No 3-4, σσ. 261-289.

4. ISTINA, ὅπ. π. σ. 263.

5. Στὶς μέρες μας ξαναβρίσκουμε μιὰ ἐπανάληψη πολὺ πιστὴ τῶν θέσεων τοῦ Bolotov στὸν π. J. — M. Garrigues («Point de vue catholique sur la situation actuelle du problème du Filioque», στὸν ἴδιο τόμο ὅπου καὶ ἡ δική μου μελέτη, σσ. 165-178). Ἂν καὶ ἐλαφρὰ παραμορφώνει τὴ θέση τοῦ Bolotov, ἐμφανίζοντάς τον νὰ ἀποδίδει στὸ Filioque τὴν ἰδιότητα τοῦ θεολογουμένου, ὁ π. Garrigues δείχνει ἀπέναντι στὶς παλαμικὲς θέσεις ἕνα ἀξιόλογο ἄνοιγμα ἀναγνωρίζοντάς τες, ἐξίσου μὲ τὸ Filioque, ὡς συμπληρωματικὰ θεολογούμενα. Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ἀντίδραση σ' αὐτὲς τὶς ἀπόψεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν παραδοσιακῶν θεολόγων τόσο τῆς Ἀνατολῆς (οἱ ὁποῖοι βλέπουν στὸ Filioque μιὰ αἵρεση), ὅσο καὶ τῆς Δύσεως (οἱ ὁποῖοι βλέπουν ἕνα δόγμα πίστεως);

β) Μὲ τὴ σειρά του, ὁ π. Σέργιος Boulgakoff[6] ἀναρωτιέται ἐὰν στὴ σημερινὴ κατάστασή του τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος — τὸ ὁποῖο πῆρε μιὰ ξεχωριστὴ σπουδαιότητα στὴν πνευματολογία — «ἔχει δικαίωμα ὑπάρξεως, ἂν δὲν εἶναι ἁπλούστατα ἕνα ψευδοπρόβλημα ποὺ ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα σὲ μιὰ ἄγονη λογομαχία» (σ. 87). Εἶναι αὐστηρὸς σχετικὰ μὲ τὴν πολεμική, ὅπου ἡ νίκη ποὺ κερδήθηκε ἀπὸ τὴν καθολικὴ θεολογία ἐκφράστηκε περισσότερο στὸ ἐπίπεδο τῆς θεολογικῆς μεθόδου παρὰ στὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενο τῆς συγκρούσεως, καὶ αὐτὸ ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Φώτιο (σ. 87). Ὁ π. Boulgakoff πλησιάζει τὴ γνώμη τοῦ Bolotov γιὰ νὰ ἀποδώσει στὴ διατύπωση «δι' Υἱοῦ», ποὺ εἰσήχθη στὴν ἐπίσημη ὁμολογία πίστεως τῶν Πατέρων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Νίκαια, 787) «ὄχι μιὰ ἀξία δόγματος» ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ τοποθετήσει «στὸ χῶρο τῆς θεολογίας, τῆς ἀπόψεως, τῶν θεολογουμένων». Σ' αὐτὸ βλέπει λιγότερο ἕνα δογματικὸ καθορισμὸ καὶ περισσότερο ἕνα ἐρώτημα τῆς μελλοντικῆς πνευματολογίας (σσ. 93-94). Ὁ π. Boulgakoff καταλήγει ἐπικρίνοντας τὴν ἀπαρχαιωμένη αὐτὴ συζήτηση ὅτι εἶναι στεῖρα καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον, καὶ βεβαιώνει ὅτι «τὸ Filioque δὲν εἶναι ἕνα impedimentum dirimens σ' αὐτὸ ποὺ ἡ διηρημένη Ἐκκλησία ξαναγίνεται μία» (σ. 124). Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ ὅτι «οἱ στεῖρες συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὸ Filioque ὑπῆρξαν ἕνα ἐμπόδιο γιὰ μιὰ ἀληθινὴ πνευματολογία. Ἔχοντας διεξαχθεῖ μέσα στὴν παγωμένη ἀτμόσφαιρα τῆς ἀφηρημένης σχολαστικῆς σκέψεως, δὲν πῆραν ποτὲ τὶς γενικὲς διαστάσεις μιᾶς αὐθεντικῆς καὶ οὐσιαστικῆς πνευματολογίας» (σ. 124). «Δὲν ἦταν φυσικὸ νὰ περιμένουμε ὅτι ἡ ὕπαρξη μιᾶς τόσο βαριᾶς αἱρέσεως καὶ μιᾶς τόσο βασικῆς δογματικῆς διαφορᾶς θὰ εἰσχωροῦσε σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν; Κατὰ τὴ διάρκεια πολλῶν ἐτῶν, στὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων μας, ἀναζητήσαμε τὰ ἴχνη αὐτῆς τῆς ἐπιδράσεως καὶ προσπαθήσαμε νὰ κατανοήσουμε περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ποιὰ ἦταν ἡ ζωντανὴ σημασία αὐτῆς τῆς διαφορᾶς, ποῦ καὶ μὲ ποιὸ τρόπο αὐτὴ ἐκφραζόταν πρακτικά. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν πέτυχα νὰ τὴν ἀνακαλύψω· ἀκόμη περισσότερο, θὰ προχωρήσω πολὺ ἁπλὰ μέχρι καὶ νὰ τὴν ἀρνηθῶ. Αὐτὴ ἡ διαφορὰ δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα σημεῖο τῆς πατερικῆς διδασκαλίας γιὰ τὶς ἐνέργειες τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὸν κόσμο, τὴν «ἀποστολή» Του, τὰ δῶρα Του, τὰ μυστήρια, τὴ χάρη (...). Ἀποκτοῦμε ἕνα δόγμα παράξενο, στερημένο ἀπὸ δογματικὴ ἀξία» (σσ. 124-125).

Παρὰ ταῦτα, ὁ π. Boulgakoff μετριάζει τὸν ξεκάθαρο χαρακτῆρα τῶν τελευταίων αὐτῶν ἀπόψεων, ὅταν συνδέει τὸ λατινικὸ δόγμα τοῦ Filioque καὶ τὸν ἀκραῖο δυτικὸ χριστοκεντρισμὸ τοῦ δόγματος τοῦ πάπα, τοποτηρητῆ τοῦ Χριστοῦ: «Ἔτσι, λέει, τὸ Filioque εἶναι πραγματικὰ καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, ἕνα δόγμα (ποὺ στηρίζεται) ἐπάνω στὸν πάπα» (σ. 137, μὲ ἀναφορὰ στὸ Bolotov).

3. Ἀντίθετα, ἡ σημασία τῶν διδασκαλιῶν τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἐπιδράσεώς τους στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας (ἢ ἡ ἔκφρασή τους) καταδείχτηκε μὲ ἔμφαση ἀπὸ τὸ Βλαδίμηρο Lossky καὶ τοὺς συνεχιστές του.

α) Ὁ Lossky μᾶς ὑπενθυμίζει μὲ δύναμη καὶ πολλὴ σαφήνεια ὅτι «γιὰ τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ Τριάδα εἶναι τὸ ἀδιάσειστο θεμέλιο ὅλης τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως, ὅλης τῆς εὐσέβειας, ὅλης τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὅλης τῆς ἐμπειρίας»[7]. Τὸ τριαδικὸ δόγμα κυριαρχεῖ καὶ προσδιορίζει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπολογική, πνευματικὴ καὶ ἐκκλησιολογικὴ σκέψη τοῦ Lossky. Κι ἂν ἀκόμη στὸ κλασσικό του ἔργο *Δοκίμιο γιὰ τὴ μυστικὴ θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας* δὲ βρίσκουμε μιὰ πλήρη ἀνάπτυξη ποὺ ν' ἀναφέρεται στὸ Filioque, οἱ θεολογικὲς προτάσεις τῆς ὀρθόδοξης διδασκαλίας γιὰ τὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκτίθενται ἐκεῖ μὲ μεγάλη διαύγεια: διδασκαλία τῆς μοναρχίας τοῦ Πατρός, ὑποστατικὲς σχέσεις πάντοτε σὲ τρεῖς ὅρους ποὺ ὑπερβαίνουν ἔτσι τὸ φιλοσοφικὸ τρόπο τῶν ἀντιθέσεων τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, χαρακτηρισμὸς τοῦ ρόλου τῶν θείων Προσώπων τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποὺ ἀσκοῦν μέσα στὸν κόσμο.

Κυρίως σὲ μιὰ διάλεξη ποὺ δόθηκε στὴν Ὀξφόρδη τὸ 1947 ὁ Lossky ἀναπτύσσει στὸ σύνολό της τὴν προβληματικὴ τοῦ Filioque[8]. Στὴ διάλεξη αὐτὴ ἀποφαίνεται χωρὶς δυσκολία ὅτι «τὸ ζήτημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπῆρξε (εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι) ἡ μοναδικὴ δογματικὴ αἰτία τοῦ χωρισμοῦ μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ὅλες οἱ ἄλλες διαφορὲς ποὺ ἱστορικὰ συνόδεψαν ἢ ἀκολούθησαν τὴν πρώτη συζήτηση γιὰ τὸ Filioque, στὸ μέτρο ποὺ ἔχουν κάποια δογματικὴ σημασία, συνδέονται περισσότερο ἢ λιγότερο ἄμεσα μ' αὐτὸν τὸν πρωταρχικὸ καθορισμό». Ἐκεῖ καὶ σὲ μιὰ σειρὰ μαθημάτων ἀκόμη ἀνέκδοτων ποὺ δίδαξε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1953-1957, ὅπου ἡ σκέψη του ξεκαθαρίζεται καὶ βαθαίνει, ὁ Lossky δείχνει τὸν πραγματικὸ παραλογισμὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Filioque στὸ καθαρὰ θεολογικὸ πλάνο. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ τοῦ φαινόταν ὅτι μεταφέρει μιὰ «παράξενη φωτιά», ἐκεί-

6. S. Boulgakoff, Le Paraclet, στὰ ρωσσικά, Paris 936· στὰ γαλλικὰ Paris 1946.

7. Essai sur la théologie mystique de l' Église d' Orient, Paris 1944, σ. 64. (Ἑλληνικὴ μετάφραση Στέλλας Κ. Πλευράκη, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 71).

8. «La Procession du Saint Esprit dans la doctrine trinitaire orthodoxe», Paris 1948. Περιλήφθηκε ξανὰ σὲ μιὰ συλλογὴ ἄρθρων του στὸ Ἀ l' image et à la ressemblance de Dieu, Paris 1967, σ. 67.

νη τῆς λογικῆς ἢ τῆς ἔκπτωτης εὐαισθησίας, μέσα «στὰ "Αγια τῶν 'Αγίων τῆς θείας ὕπαρξης»[9].

Τέλος, στὴ σειρὰ αὐτὴ μαθημάτων ὁ Lossky ἐπαναλαμβάνει καὶ ἀναπτύσσει τὶς θέσεις τοῦ Παλαμισμοῦ ψάχνοντας ἀπὸ τὴν πλευρά του νὰ συγκεντρώσει τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ Filioque μέσα σὲ μιὰ θεολογία τῶν αἰδίων τριαδικῶν «φανερώσεων», ἀναπτυγμένων ἀπὸ τὸ Γρηγόριο Κύπρου καὶ τὸ Γρηγόριο Παλαμᾶ.

β) Παράλληλα μὲ τὸ Lossky, ὁ π. 'Ιωάννης Meyendorff ξανανοίγει ἀπὸ τὸ 1950 τὸν ἀνατολικὸ πατερικὸ φάκελλο πάνω στὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος[10], ἀνανεώνει τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν ἱστορικὴ προέλευση τοῦ Filioque στὴ Δύση[11] καί, τέλος, προχωρεῖ στὴν παρουσίαση τῶν δημιουργικῶν ἀνοιγμάτων ποὺ συνεισέφερε ἡ παλαμικὴ θεολογία[12].

γ) 'Απὸ τοὺς συγχρόνους μας, ὁ Παῦλος Evdokimov[13], ὁ Νικόλαος Νησιώτης[14], ὁ π. Δημήτριος Staniloae[15] καὶ ὁ Olivier Clément[16] ἀκολουθοῦν μιὰ κοινὴ ἀναζήτηση ὁλοκληρώσεως τῆς παλαμικῆς συνθέσεως στὸ πρόβλημα τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πάντοτε στὴν ἴδια γραμμὴ μιᾶς δημιουργικῆς ὑπερβάσεως τῶν παλαιῶν ἀντιθέσεων.

Γινόμαστε ἔτσι μάρτυρες, σὲ μερικὰ ὀρθόδοξα θεολογικὰ κέντρα (καὶ γενικὰ στὸ σύνολο τῶν χριστιανικῶν 'Εκκλησιῶν), μιᾶς φανερῆς ἀνανεώσεως τῆς πνευματολογίας καὶ μιᾶς ἐπανανακαλύψεως τῆς ὁλικῆς της σημασίας, ποὺ παίρνει διαστάσεις γιὰ ὁλόκληρη τὴ θεολογία καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τῆς 'Εκκλησίας. Σχετικὰ μὲ τὸ Filioque, στὰ ὀρθόδοξα αὐτὰ κέντρα θὰ ἐκτιμηθεῖ, ἂν ὄχι ὡς ἡ αἰτία, τὸ λιγότερο ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ συμπτώματα μιᾶς πνευματολογικῆς ὀπισθοδρομήσεως ποὺ ἐπηρεάζει τὴ βαθύτερη ζωὴ τῆς 'Εκκλησίας, τὶς δομὲς τῶν λειτουργημάτων καὶ τῶν μυστηρίων της, ποὺ μειώνει τὴν πληρότητα τῆς ἐμπειρίας τῆς σωτηρίας, ποὺ ἐκθέτει σὲ κίνδυνο τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, ποὺ θέτει σὲ ἀμφιβολία τὴν ἴδια τὴν ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐπισκοπικῆς συνοδικότητας.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. BORIS BOBRINSKOY

Καθηγητὴς 'Ινστιτούτου 'Αγίου Σεργίου Παρισίων

(Μετάφραση: 'Αρχιμ. Συμεὼν Κούτσας)

---

9. Πολυάριθμες παραπομπὲς στὰ ἀνέκδοτα αὐτὰ μαθήματα βρίσκουμε στὴ μελέτη τοῦ Olivier Clément, «Vladimir Lossky, un théologien de la persone et du Saint Esprit» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ Mémorial Vladimir Lossky, Messager de l' Exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale, No 30-31, Paris 1959, σσ. 137-206.

10. «La procession du Saint Esprit chez les Pères orientaux», στὸ Russie et Chrétienté, 1950, No 3-4, σσ. 158-178.

11. «Aux sources de la dispute du Filioque» (στὰ ρωσσικά), στὸ La Pensée orthodoxe, No IX, Paris 1953, σσ. 114-137, καὶ Initiation à la théologie byzantine, Paris 1975, τὶς σελίδες 124-128.

12. Introduction à l' étude de Grégoire Pelamas, Paris 1959, σσ. 311-316.

13. Βλέπε κυρίως: L' Esprit Saint dans la tradition orthodoxe, Paris 1969.

14. «Pneumatologie orthodoxe» στὸ Le Saint Esprit, Genève 1963, σσ. 85-106.

15. «La procession du Saint Esprit du Père et sa relation avec les Fils, comme base de notre déification et adoption», στὸν ἴδιο τόμο, σσ. 190-202.

16. «A propos du Filioque», στὸ Le Messager orthodoxe, No 7 καὶ 8, Paris, σσ. 9-22 καὶ 22-32. «De la Transfiguration» (τέλος τοῦ προηγούμενου ἄρθρου), ὅπ. π., 1960, No 10, σσ. 26-31. 'Επαναλαμβάνει τὸ σύνολο τοῦ ἱστορικοῦ καὶ θεολογικοῦ προβλήματος τοῦ Filioque σὲ μιὰ ἀνακοίνωση μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἕβδομης ἑκατονταετηρίδας τῆς συνόδου τῆς Λυὼν (1274): «Byzance et le concile de Lyon» στὸ Unité chrétienne, Lyon 1975, No 37.

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΙΣ

«ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΦΕΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΙ ΤΟΥ ΑΡΜΟΔΙΟΥ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ».

Α΄. Ἔχει νομολογηθῆ, τόσον ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν Ἄρειο Πάγο, ὅτι τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια εἶναι ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία ἐξασφαλίζει τὴν διατήρηση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας.

Ἐπιβάλλουν κολασμὸν ἐπὶ Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν, καὶ «ἐφ' ὅσον χρόνον φέρουν οὗτοι τὰς ἰδιότητας ταύτας».

Ἡ ὀνομασία, καὶ διὰ τοῦ νόμου 5383)32, τῶν ἀνωτέρω Ἐκκλ. Ὀργάνων «Δικαστήρια» δὲν τοὺς προσδίδει καμμία ἀπολύτως ὁμοιότητα μὲ τὰ καθιδρυμένα ἀπὸ τὸ Σύνταγμα κοινὰ Δικαστήρια.

Ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι «διὰ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἡ Ἐκκλησία ἐξασφαλίζει τὴν ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία, δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι συλλογικὰ διοικητικὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἀσκοῦν πειθαρχικὸ ἔλεγχο καὶ συνεπῶς αἱ ἀποφάσεις των νὰ ὑπόκεινται εἰς αἴτηση ἀκυρώσεως, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς προσφυγήν, ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας. Τοῦτο διότι τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Δικαστήρια δὲν ἀσκοῦν ἔλεγχον μὲ τὸν σκοπὸ κολασμοῦ συμπεριφορᾶς ὑπαλλήλου, διὰ τῆς ὁποίας παραβιάζεται ἡ ἰσχύουσα Πολιτειακὴ νομοθεσία, ἀλλὰ ἐπιβάλλουν κολασμὸ ἐπὶ Κληρικοῦ ἢ Μοναχοῦ καὶ διὰ συμπεριφορὰ ἀντίθετη πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων δὲν ὑπόκεινται, οὔτε εἰς τὸν ἔλεγχο τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (ἀκυρωτικόν) οὔτε εἰς τὸν ἔλεγχο τοῦ Ἀρείου Πάγου (ἀναιρετικόν).

Μέχρι νὰ ἐκδοθεῖ εἰδικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 44 παρ. 1 τοῦ νόμου 590)77, ἰσχύει ὁ νόμος 5383)32. Ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι ἀτελὴς καθ' ὅσον δὲν καθορίζονται λεπτομερῶς τὰ τῆς Δικονομίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς δίκης. Ἡ ἀτέλεια τοῦ νόμου ἐπιτείνεται διότι δὲν ὑπάρχει καθοδηγητικὴ συστηματικὴ ἑρμηνεία τῶν διατάξεων τούτων, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν συνεχῶς ἐξελισσόμενη νομολογία ἐπὶ τῶν λεπτομερῶν διατάξεων τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας.

Κατὰ τὴν ἐκδίκαση τῶν παραπτωμάτων Κληρικῶν καὶ Μοναχῶν «τῶν ὑποπεσόντων εἰς παραπτώματα ὡς πρὸς τὰ χρέη καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἐπαγγελίας αὐτῶν» τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια δύνανται, χωρὶς νὰ ὑποχρεοῦνται, νὰ προσφύγουν συμβουλευτικῶς εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας καὶ τὴν νομολογία ἐπὶ τῶν διατάξεων αὐτῶν, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ ὑποχρεωμένα εἰς ἐφαρμογήν των.

Ἀντίθετη ἄποψη θὰ μετέβαλε τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, μὲ ἐπακόλουθο αἱ ἀποφάσεις των νὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν ἀκυρωτικὸ ἢ τὸν ἀναιρετικὸ ἔλεγχο.

Β΄. Καθ' ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἀπασχολοῦν τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον θέμα, κατόπιν ἐφέσεως κατὰ ἀποφάσεως τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἐκκαλῶν κληρικὸς κατεδικάσθη ἀθροιστικῶς εἰς τετράμηνον ἀργίαν ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας μετὰ στερήσεως τῶν ἀποδοχῶν του:

Ἐν ὄψει τοῦ ἄρθρου 502 τοῦ Κώδικος Ποινικῆς Δικονομίας καὶ τῆς νομολογίας τούτου ἡ ζητουμένη γνώμη μου εἶναι:

α) Διὰ τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου 5383)32 καθορίζονται «αἱ ἐπιβλητέαι ποιναὶ εἰς Κληρικούς», β) Διὰ τοῦ ἄρθρου 133, ὅπως ἐτροποποιήθη καὶ τελικὰ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ νόμου 898)43, καθορίζονται «αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται ἡ ἔφεσις», γ) Διὰ τοῦ ἄρθρου 135 ὁρίζεται ὅτι τόσο ἡ προθεσμία πρὸς ἔφεση ὅσο καὶ ἡ ἔφεση «ἀναστέλλουσιν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως» (ἀνασταλτικὴ δύναμις). Τὸ ἄρθρο 137, ὅπως ἰσχύει μετὰ τὴν προσθήκη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ νόμου 898)43, ὁρίζει ὅτι: «Τὴν γενομένην ἔφεσιν ὁ Γραμματεὺς ἀνακοινοῖ αὐθημερὸν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐκδόντος τὴν ἐκκαλουμένην ἀπόφασιν Δικαστηρίου, οὗτος δὲ τὴν περὶ τῆς ἐφέσεως ἔκθεσιν μετὰ τῆς δικογραφίας ὁλοκλήρου ὑποβάλλει ἐντὸς δέκα πέντε (15) ἡμερῶν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἁρμοδίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου».

Ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω σαφῆ διάταξη προκύπτει τὸ «μεταβιβαστικὸ ἀποτέλεσμα» τῆς ἐφέσεως καὶ «ἀπὸ τὴν ὑποβολὴ τῆς ἐκθέσεως ἐφέσεως μετὰ τῆς δικογραφίας ὁλοκλήρου» στὸν Πρόεδρο τοῦ ἁρμοδίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου ἡ ὑπόθεση περιέρχεται «ἐν τῷ συνόλῳ της» στὴν δικαιοδοσία τοῦ Δευτεροβαθμίου Δικαστηρίου (ἴδετε καὶ ἄρθρο 502 παρ. 2 Κ.Π.Δ.).

Τὸ οὐσιῶδες μέρος κάθε ἀποφάσεως, καὶ τῆς ἐκκαλουμένης, εἶναι τὸ διατακτικὸ καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐφέσεως. Τὸ αἰτιολογικὸ τῆς ἀποφάσεως «δὲν δίδει καθ' ἑαυτὸ λαβὴν εἰς ἄσκησιν ἐφέσεως, διότι τοῦτο δὲν συνιστᾶ ἀπόφασιν ἀλλ' ἁπλῶς συλλογισμὸν ὁδηγοῦντα εἰς ἓν λογικὸν συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ διατακτικόν. Ἡ ἔφεσις δύναται νὰ στραφῆ καθ' ὁλοκλήρου τοῦ διατακτικοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τμήματος αὐτοῦ, ἢ καθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων κεφαλαίων αὐτοῦ» (Ζησιάδη, Ποι-

ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΣΗΜΕΡΟΝ

(Χρονικόν, εἰσηγήσεις, πορίσματα Ἱερατικοῦ Συνεδρίου τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Δράμας) *

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον ἐντὸς καὶ περὶ τὸν Ἱερὸν Ναὸν ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς.

Τί ἐννοοῦμεν ὅταν λέγωμεν ποιμαντικὸν ἔργον; Ἐννοοῦμεν τὴν φροντίδα διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ. Τὴν μέριμναν διὰ τὴν διαφώτισιν τῶν ἀδελφῶν μας χριστιανῶν, διὰ τὴν ψυχικὴν ἐνίσχυσιν καὶ παρηγορίαν των. Ἐννοοῦμεν τὴν προστασίαν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰς αἱρέσεις καὶ τοὺς ποικίλους ἄλλους κινδύνους. Ἐννοοῦμεν τὴν βοήθειαν διὰ τὴν πνευματικήν τους πρόοδον, διὰ τὸν ἁγιασμόν τους, διὰ τὴν σωτηρίαν τους. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως κάθε ἔργον μας εἶναι καὶ πνευματικόν.

Ἂς ἴδωμεν, λοιπόν, τὸ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἔργον μας.

Α΄. Ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ.

1. Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι καὶ Ἅγια Μυστήρια.

Ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τελοῦμεν διαφόρους ἱερὰς Ἀκολουθίας καὶ τὰ Ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸν Ὄρθρον, τὸν Ἑσπερινόν, τὰς Παρακλήσεις καὶ ἄλλας Ἀκολουθίας. Καὶ τὰ Ἅγια Μυστήρια τοῦ Γάμου, τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Ἁγίου Χρίσματος, τῆς Θ. Εὐχαριστίας κ.λπ. Ἡ τέλεσις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τῶν ἁγίων Μυστηρίων πρέπει νὰ γίνεται μὲ εὐλάβειαν πραγματικήν, μὲ φόβον Θεοῦ, μὲ πᾶσαν ἱεροπρέπειαν καὶ μὲ πλήρη ἀφοσίωσιν. Ἔτσι ὁ λαός μας ἐμπνέεται, οἰκοδομεῖται καὶ βοηθεῖται εἰς τὸ νὰ ζῇ δυνατὰ καὶ μὲ εὐλάβειαν τὰς ἱερὰς Ἀκολουθίας καὶ τὰ ἅγια Μυστήρια.

Ἂν ἡμεῖς εἴμεθα ἀκατάστατοι, πρόχειροι, χωρὶς φόβον Θεοῦ, τότε καὶ ὁ λαὸς δὲν οἰκοδομεῖται. Δὲν ἐμπνέεται καὶ δὲν ζῇ ὅπως πρέπει τὰς Ἀκολουθίας καὶ τὰ Ἅγια Μυστήρια. Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἡ δική μας ψυχικὴ κατάστασις ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ἔργων μας ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ λαοῦ.

Ἐπίσης μὲ κατάλληλον τρόπον ὀφείλομεν νὰ διαφωτίζωμεν τὸν λαόν μας, ὥστε νὰ γνωρίζῃ τί γίνεται μέσα εἰς τὸν Ναὸν καὶ νὰ κατανοῇ τὸ νόημα τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τῶν Ἁγίων Μυστηρίων. Μὲ πνεῦμα ἀγάπης καὶ καλωσύνης νὰ πλησιάζωμεν τὸν λαόν μας. Νὰ τὸν διαφωτίζωμεν. Νὰ τὸν καθοδηγοῦμε. Χωρίς, βέβαια, νὰ γινώμεθα φορτικοὶ καὶ κουραστικοὶ καὶ χωρὶς νὰ δημιουργοῦμε ἀντιδράσεις καὶ ἀντιπαθείας. Ὁ σεβα-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 213 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

νικὴ Δικονομία, Τόμ. Β΄, ἔκδοσις δευτέρα, παράγρ. 647, σελ. 487 ἐπ. 560 ἐπ. καὶ ἰδίου τόμος Α΄ σελ. 171, 180).

Ἂν ἡ ἔφεση εἶναι μερικὴ τὸ Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο κρίνει μόνον «ἐπὶ τῶν πληττομένων (διὰ τῆς ἐφέσεως) κεφαλαίων ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς μὴ χειροτερεύσεως τῆς θέσεως τοῦ κατηγορουμένου» (ἄρθρα 142 νόμου 5383) 32 καὶ 470 Κ.Π.Δ.). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως, καὶ στὴν περίπτωση ἀκόμη μερικῆς ἐφέσεως, ἡ ἔρευνα ὁλοκλήρου τῆς ὑποθέσεως ὅταν κρίνεται (ἀπὸ τὸ Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο) ὅτι τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ ἔκδοση δικαίας ἀποφάσεως.

Προκειμένου τὸ Ἐφετεῖο (Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο) νὰ κρίνει περὶ τοῦ μέτρου τῆς ποινῆς, κατ' ἀνάγκη θὰ ἐρευνήσει τὴν ὅλη ὑπόθεση καὶ δὲν δεσμεύεται ἐκ τῆς περὶ ἐνοχῆς κρίσεως τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, καθ' ὅσον οὐδεμία διάταξις ἀπαγορεύει τοῦτο καὶ δικαιοῦται νὰ πράξῃ ὅ,τι καὶ τὸ πρωτοβάθμιο δικαστήριο (ἀγόρευσις Κ. Κόλλια, Π. Χρ. ΣΤ΄ σελ. 24, Α.Π. 327) 1955, Π. Χρ. 1956, σελ. 2, Α.Π. 401) 1957, Π. Χρ. 1958, σελ. 98 καὶ Ζησιάδη, ὅπου ἀνωτέρω σελ. 560 ἐπ.).

Εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν ἔφεση, ἀφοῦ ὁ ἐκκαλῶν στρέφεται γενικῶς καὶ ὄχι μερικῶς, κατὰ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου, τὸ «μεταβιβαστικὸ ἀποτέλεσμα» τῆς ἐφέσεως εἶναι «καθολικὸ» καὶ τὸ ἁρμόδιο Δευτεροβάθμιο Συνοδικὸ Δικαστήριο θὰ ἐρευνήσει τὴν ὑπόθεση στὸ σύνολο (Α.Π. 327) 1955). Μόνο ἂν διὰ τῆς ἐφέσεως προσεβάλλετο ὡρισμένο τμῆμα τοῦ διατακτικοῦ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, τὸ Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο δεσμεύεται νὰ κρίνει μόνον ἐπὶ τούτου. Ἄλλως θὰ ὑπερέβαινε τὴν ἐξουσία του (ἴδετε καὶ Α.Π. 228) 56).

Συμπεράσματα: Ἐφ' ὅσον ἡ ἀσκηθεῖσα ἔφεση βάλλει γενικὰ κατὰ τοῦ διατακτικοῦ τῆς πρωτοβαθμίου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, τὸ ἁρμόδιο Δευτεροβάθμιο Συνοδικὸ Δικαστήριο θὰ κρίνει καὶ θὰ ἀποφασίσει ἐπὶ ὅλης τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐπὶ ὅλου τοῦ διατακτικοῦ τῆς ἐφεσιβαλλομένης πρωτοβαθμίου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Μόνος περιορισμὸς εἶναι· «Νὰ μὴ ἐκδόσῃ ἀπόφασιν δυσμενεστέραν διὰ τὸν κατηγορούμενον» (ἄρθρον 142 ν. 5383) 32). Αὐτὸ εἶναι σύμφωνο καὶ μὲ τὴ λογικὴ ἀφοῦ, διὰ τῆς γενικῆς ἐφέσεως καὶ ἐφ' ὅσον κριθεῖ «τὸ τύποις παραδεκτὸν αὐτῆς» (ἄρθρον 139 ν. 5383) 32) ἐπέρχεται μεταβίβασις τῆς πρωτοδίκου καταδικαστικῆς ἀποφάσεως στὴ δικαιοδοσία τοῦ Δευτεροβαθμίου Δικαστηρίου καὶ τοῦτο, ὅπως δικαιοῦται νὰ ἐπικυρώσει τὴν πρωτόδικο ἀπόφαση, δικαιοῦται «ἐξαφανίζον τὴν πρωτόδικον καταδικαστικὴν ἀπόφασιν» καὶ νὰ ἀθωώσῃ τὸν ἐκκαλοῦντα κατηγορούμενον (ἴδετε καὶ Α.Π. 62) 1963, Π. Χρ. ΙΓ΄ σελ. 271-272 καὶ σχετικὴ ἀγόρευση ἀντ) λέως Α.Π. Β. Σακελλαρίου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΑΙΛΑΙΟΣ

σμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ σύνεσις, θὰ μᾶς βοηθήσουν, διὰ νὰ κάμνωμεν καὶ νὰ λέγωμεν ὅσα ἁρμόζουν εἰς τὴν κάθε περίστασιν.

2. Κ ή ρ υ γ μ α.

Ἄλλο θέμα εἶναι τὸ κήρυγμα. Εἰς τὰς Ἐκκλησίας μας διαβάζουμε τὸ κήρυγμα, ποὺ ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις ἑτοιμάζει. Χρειάζεται πολλὴ προσοχή. Νὰ τὸ διαβάζωμεν ζωντανά, καθαρά, μὲ καλὴν ἄρθρωσιν, μὲ ἀνάλογον τόνον καὶ χρωματισμὸν τῆς φωνῆς. Νὰ ἀποδίδωμεν σωστὰ τὸ νόημα τοῦ κειμένου. Ὅλην τὴν ἑβδομάδα νὰ δουλεύωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κηρύγματος, διὰ νὰ ἔχωμεν ἀρίστην ἐπιτυχίαν. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσίν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μποροῦμε νὰ συζητοῦμε μὲ τοὺς χριστιανούς μας τὸ περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος, κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας συνομιλίας μας.

Τὸ κήρυγμα εἶναι μεγάλη δύναμις. Δι' αὐτό, ὅταν ἔρχεται Ἱεροκήρυξ, νὰ καταβάλλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ συγκεντρώνωμε τοὺς ἐνορίτας μας. Νὰ συμπαρασταθῶμεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἱεροκήρυκος μὲ ὅλην τὴν διάθεσίν μας, μὲ ὅλον τὸν ζῆλον μας καὶ μὲ ὅλον τὸν κόπον μας. Νὰ βοηθήσωμεν καὶ τὸν λαὸν νὰ δεχθῇ καὶ νὰ ζήσῃ, ὅσα θὰ ἀκούσῃ.

3. Ἐ ξ ο μ ο λ ό γ η σ ι ς.

Ἡ ἱερὰ Ἐξομολόγησις δίδει τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Συμφιλιώνει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεόν. Παρηγορεῖ, καθοδηγεῖ, λυτρώνει καὶ ἁγιάζει τὸν καθένα μας. Εἶναι ἀπαραίτητον Μυστήριον δι' ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Ὅσοι διακονοῦμε εἰς τὸ ἱερὸν Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως, νὰ τὸ ζοῦμε πρωτίστως ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Νὰ ζοῦμε τὴν μετάνοιάν μας καὶ τὴν Ἐξομολόγησίν μας. Καὶ μὲ φόβον Θεοῦ νὰ διακονοῦμε εἰς τὸ Μυστήριον. Νὰ σεβώμεθα τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὴν ἀγωγὴν μετανοίας τῶν χριστιανῶν.

Ὅλοι οἱ Ἱερεῖς νὰ θεωροῦμε τὸ θέμα αὐτὸ ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα καὶ βασικώτερα. Ὅλοι οἱ χριστιανοί μας πρέπει νὰ ἐξομολογοῦνται. Ὅλας τὰς ἐνορίας τὰς ἐπισκέπτεται πνευματικός. Καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν οἱ πνευματικοί μας εἶναι διαθέσιμοι, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς πάντας. Τὸ πρόβλημα εἶναι νὰ βοηθήσωμεν τὸν λαόν μας. Νὰ δώσωμεν εἰς ὅλους νὰ καταλάβουν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξομολογήσεώς των. Ὅλοι νὰ ζοῦν τὴν ἐξομολόγησιν. Νὰ τοὺς ἐνισχύσωμεν, νὰ τοὺς ἐνθαρρύνωμεν, νὰ τοὺς διαφωτίσωμεν. Εἶναι κρίμα ὁ λαός μας νὰ μένῃ μακρυὰ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἐξομολόγησιν. Ἡ ἐξομολόγησις σώζει. Ἀνοίγει τὸν παράδεισον. Κατὰ συνέπειαν, πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ ἔχῃ ὡς κύριον στόχον του νὰ ὁδηγήσῃ ὅλους τοὺς ἐνορίτας του εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Μὲ καλωσύνην θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας. Μὲ στοργὴν καὶ μὲ ἀγάπην.

4. Κ α τ η χ η τ ι κ ὸ ν Σ χ ο λ ε ῖ ο ν.

Τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως εἶναι πολὺ σοβαρὸν ἔργον. Τὰ παιδιά μας πρέπει νὰ διαφωτισθοῦν. Νὰ ἐκπαιδευθοῦν εἰς τὴν χριστιανικὴν ζωήν. Νὰ ζήσουν τὸν Χριστόν. Σήμερα μάλιστα ποὺ ἡ νεολαία μας ἀντιμετωπίζει πολλοὺς πειρασμούς. Πολλὲς θεωρίες ἀθεϊστικές, ὑλιστικὲς κυκλοφοροῦν. Ἀκούουν καὶ βλέπουν πολλὰ ἄτοπα τὰ παιδιά. Πολλοὶ παράγοντες κινητοποιοῦνται διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν πίστιν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδία ἡ νεότης, ἄπειρος καὶ ἀκατάρτιστος ὅπως εἶναι, γίνεται εὔκολος λεία τῶν ὀργάνων τοῦ σατανᾶ. Ἡ τηλεόρασις τὰ διαφθείρει. Ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν σχολείων πολλὲς φορὲς εἶναι ἀθλία καὶ τελείως ἀκατάλληλη διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν. Τὰ σπίτια τους, πολλὲς φορές, ἀντὶ νὰ τὰ βοηθήσουν εἰς τὴν πνευματικήν τους ζωήν, τὰ σπρώχνουν μακρυὰ ἀπὸ τὸν Θεόν.

Μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου εἶναι πολὺ μεγάλη. Τὸ Κατηχητικὸ θὰ διαφωτίσῃ καὶ θὰ ἐνισχύσῃ τὰ παιδιὰ εἰς τὸν ἀγῶνα τους. Θὰ τονώσῃ τὴν πίστιν καὶ θὰ ἐμπνεύσῃ τὸν ἁγιασμόν. Θὰ τὰ κάμῃ τίμια καὶ γνήσια μέλη τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας.

Δι' αὐτὸ ὅλοι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸ Κατηχητικό. Νὰ μελετοῦμε καλὰ τὸ μάθημα. Νὰ τὸ προσφέρωμεν εἰς τὰ παιδιὰ σωστὰ καὶ καλά. Νὰ ἔχωμεν τὸν Ναόν μας περιποιημένον. Νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ ζεστὸς τὸν χειμώνα. Νὰ ὑπάρχῃ ἡσυχία, τάξις καὶ κατάλληλος ἀτμόσφαιρα.

Νὰ ἐργαζώμεθα μὲ ἰδιαίτερον ζῆλον διὰ νὰ ἔρχωνται τὰ παιδιὰ εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον. Νὰ ἔχωμεν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ σπίτια τους, μὲ τὸ σχολεῖον τους καὶ προσωπικὰ μὲ τὸ κάθε παιδί. Ἔργον μας εἶναι νὰ πείσωμεν τὸ παιδὶ νὰ προσέρχεται εὐχαρίστως εἰς τὸ Κατηχητικόν. Νὰ τὸ θέλῃ καὶ νὰ τὸ ἀγαπᾶ. Καὶ ἐδῶ πάλιν μὲ στοργὴν καὶ ἀγάπην νὰ ἐργαζώμεθα. Στόχος μας νὰ εἶναι, ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς ἐνορίας μας νὰ παρακολουθοῦν τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον. Ἡ ἀπουσία ἑνὸς παιδιοῦ νὰ μᾶς ἀπασχολῇ. Καὶ νὰ κάμνωμεν τὸ πᾶν διὰ νὰ συγκεντρώνωμεν τὰ παιδιὰ εἰς τὸ Κατηχητικόν μας.

5. Α ἱ ρ έ σ ε ι ς.

Αἱ αἱρέσεις εἶναι ἕνα τεράστιον πρόβλημα. Σήμερα, δυστυχῶς, ἀναπτύσσουν οἱ παντὸς εἴδους αἱρετικοὶ πᾶσαν δραστηριότητα. Οἱ νόμοι τοῦ Κράτους, δυστυχῶς, ἔχουν δώσει θάρρος εἰς τοὺς αἱρετικούς. Κινοῦνται παντοῦ. Ζητοῦν λυσσαλέα νὰ διαδώσουν τὴν αἵρεσίν των. Νὰ παραπλανήσουν ψυχάς. Νὰ παρασύρουν μὲ τὸ μέρος τους, ὅποιον μποροῦν. Διαθέτουν χρῆμα, ἔντυπα καὶ χρόνον. Εἶναι ἀκούραστοι εἰς τὸ σατανικὸν ἔργον τους. Καὶ πλανοῦν καὶ παρασύρουν μερικούς. Τὸ ἔργο τῶν αἱρετικῶν εἶναι σατανικὸν ἔργον.

Καὶ ἡμεῖς ἂς ἀναπτύξωμεν πᾶσαν δραστηριότητα. Νὰ προστατεύσωμεν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς λύκους. Νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τοὺς χριστιανούς μας τὰς πλάνας τῶν αἱρετικῶν, τὴν δολιότητα καὶ τὸ ἀντίχριστον ἔργον τους. Μέσα εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μας νὰ κάνωμεν τὸ πᾶν, διὰ νὰ τοὺς διαφωτίσωμεν. Νὰ τοὺς κάνωμε δυνατοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν μας. Νὰ φανερώνουμε πάντοτε τὴν ἀξίαν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεώς μας. Καὶ νὰ καταρτίζουμε τοὺς ἀνθρώπους μας, ὥστε νὰ εἶναι προσηλωμένοι καὶ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

ΣΤΑ ΙΕΡΑ ΧΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΟΛΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ *

Στὴν Κρήτη, κάθε τόσο, ὅταν οἱ ὅμοιοί τους ξεσηκώνονταν, κατάσφαζαν τοὺς Χριστιανούς. Καὶ γιὰ νὰ δοθῇ ἕνα τέλος, μπῆκαν στὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν καὶ μ᾽ αὐτούς, μετὰ τὴν Καταστροφή, γίνηκε ὁ ἐποικισμὸς ὄχι μόνο στὸ ἐρημωμένο τότε Ἀϊβαλί, ἀλλὰ καὶ σὲ μεγάλο μέρος τῆς Ἰωνίας.

Δὲν καθόμαστε πολὺ στὸ Ἀϊβαλί. Πρέπει νὰ φύγουμε. Ἀπόψε τὸ βράδυ πρέπει νὰ βρισκόμαστε στὴ μαρτυρικὴ Σμύρνη. Θὰ ξανάρθουμε, ὅμως...

Ἀρχίζει νὰ βραδυάζῃ ὅταν μπαίνουμε στὴ μεγάλη, ἱστορικὴ καὶ ἀλησμόνητη Πολιτεία, τὴ Σμύρνη μας. Ἀριστερά μας εἶναι ἕνας λόφος γεμάτος «αὐθαίρετα», ποὺ θυμίζει Πέραμα τοῦ Πειραιᾶ. Ἀκολουθοῦν τουρκομαχαλάδες. Προχωροῦμε. Φτάνουμε στὴ θαυμάσια προκυμαία, αὐτὴ ποὺ δείχνει τόση ὀμορφιὰ καὶ θυμίζει τὸ φοβερὸ δράμα τῆς Καταστροφῆς.

Σὲ μιὰ ὡραία πλατεία, μὲ κῆπο, ὁ ἀδριάντας τοῦ Κεμάλ. Πάνω σὲ ψηλὸ βάθρο, σὲ ὑπερφυστικὸ μέγεθος. Ὀρειχάλκινος. Παριστάνεται μὲ τὴ στρατιωτική του στολή, πάνω στ᾽ ἄλογο καὶ δείχνει μὲ τὸ δεξί του πρὸς τὴν Ἑλλάδα... Ὁ νοῶν νοείτω...

Τὸ θέαμα αὐτῆς τῆς προκυμαίας, θέλοντας μὴ θέλοντας, σὲ μᾶς ποὺ ἐρχόμαστε προσκυνητὲς σ᾽ αὐτὸ τὸν ἱερὸ τόπο, φέρνει θλιβερὲς σκέψεις. Ἐδῶ, ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά, φεύγοντας ἀπὸ τὴν φωτιά, ζητοῦσαν, τὸν φοβερὸ ἐκεῖνο Αὔγουστο, βοήθεια καὶ ὅμως ἀντίκρυσαν πάγο ἀδιαφορίας τῶν Ἀγγλογάλλων, ποὺ μέσα στὸ πανέμορφο λιμάνι εἶχαν τὰ περήφανα καὶ παντοδύναμα σκάφη τους... Σ᾽ αὐτοὺς ποὺ κυβερνοῦσαν αὐτὰ τὰ θεριὰ τοῦ πολέμου, ἔλλειψε, τότε, ἡ ἀνθρωπιά. Πρυτάνεψε ἡ σκοπιμότητα. Οἱ Κυβερνήσεις τους σκέφθηκαν πὼς ὁ Κεμὰλ ἦταν ὁ «ἰσχυρὸς τῆς ἡμέρας» καὶ ὁ Ἑλληνισμός, ὁ σύμμαχός τους στὸν Α´ Παγκόσμιο πόλεμο, μὲ τὸ ἄφθονο αἷμα τῶν θυσιῶν, ὁ ἀδύνατος. Ἔτσι, ξεχάσανε καὶ χριστιανισμοὺς καὶ ἀνθρωπισμοὺς καὶ ὅλα τὰ λεγόμενα «εὐγενῆ ἰδεώδη» ποὺ ὑποστήριζαν, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια καὶ ζητοῦσαν γι᾽ αὐτὰ ἀπὸ τοὺς λαοὺς θυσίες. Τώρα, σκληροί, ἀτσάλινοι, ἀπόδιωχναν ἀπὸ τὰ καράβια τους, ὅλους ἐκείνους ποὺ ζητοῦσαν σωτηρία... Ὄχι πολλά, δυὸ μόνον ἀγήματα ν᾽ ἀποβίβαζαν στὴ φοβερὴ καὶ τρομερὴ ἐκείνην ὥρα, στὴν προκυμαία τῆς Σμύρνης, θἄχανε σώσει χιλιάδες ψυχές. Κι ὅμως... Προτίμησαν νὰ μείνουν ἀξιοθρήνητοι θεατές. Διερωτᾶται κανένας ἂν ὑπάρχει ἄλλη τέτοια κατάντια στὴν ἱστορία τῶν Μεγάλων. Ἂν σ᾽ αὐτὸ τὸ δράμα ἔλειπε ἡ βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς ποὺ προστάτεψε, ἔντυσε, σίτισε καὶ βοήθησε τὸν προσφυγικό μας κόσμο, θἄπρεπε νὰ αἰσθάνεται κανεὶς μεγάλη ντροπὴ ποὺ ἀνήκει στὴ λεγόμενη λευκὴ φυλή. Ἀπὸ τὸν Βορρᾶ ὁ Λένιν ἔδινε στοὺς Τούρκους ὅπλα καὶ ἀπὸ τὸ νοτιὰ οἱ Γάλλοι ἔκαναν τὸ ἴδιο μὲ τὴ συνθήκη τῆς Κιλικίας. Οἱ Ἰταλοί, πού, ὡς τότε, ἄφηναν νὰ δημιουργοῦνται συμμορίες σὲ βάρος μας στὴ Νέα Ἔφεσο, ἔτριβαν τὰ χέρια τους ἀπὸ χαρά, ἀπολαμβάνοντας τὸ θέαμα καὶ οἱ Ἄγγλοι θαύμαζαν γιὰ τὰ γεγονότα...

Προχωροῦμε. Μπαίνουμε στὴν περιοχὴ τῶν μοντέρνων κτιρίων καὶ τῶν κήπων. Στὴν περιοχὴ τῆς καμμένης Σμύρνης. Θυμᾶμαι τοὺς στίχους τοῦ Σμυρνιοῦ ποιητῆ, τοῦ Τουτουντζάκη, γιὰ τὴ Σμύρνη, τὴν ἀξέχαστη μάνα του:

«Τὸ γαλάζιο Αἰγαῖο προσκεφάλι σοῦ στρώνει,
Μάνα, ὢ Μάνα
νὰ κοιμίσει τὶς λύπες σου.
Τῶν παιδιῶν σου τὰ δάκρυα γιορτάνι κρεμᾶς
κι ἀρραβῶνα τὸν πόνο τους».

Τὸ ξενοδοχεῖο μας ἀρκετὰ καλό. Πολυόροφο, μὲ ὡραίους χώρους ὑποδοχῆς, καλὸ ἑστιατόριο, μὲ ὡραῖα καὶ

---

* **Συνέχεια ἐκ τῆς σελ.** 215 τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 6 τεύχους.

ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι εἰς ὅλα τὰ θέματα σχετικὰ μὲ τὰς αἱρέσεις.

6. Ποικίλα προβλήματα.

Ἡ κάθε ψυχὴ ζῇ ποικίλα προβλήματα. Ἀτομικά, οἰκογενειακά, ἐπαγγελματικά, κοινωνικὰ καὶ ἄλλα. Αἱ θλίψεις καὶ αἱ ποικίλαι δοκιμασίαι ταλαιπωροῦν καὶ κουράζουν καὶ καταθλίβουν τὸν λαόν μας. Ὁ ἱερεύς, στοργικὸς πατέρας, μεριμνᾷ δι᾽ ὅλα. Ἐνδιαφέρεται, φροντίζει, ἀγρυπνεῖ. Ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ διὰ τὴν εἰρηνικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἐνοριτῶν του, τὸ προσφέρει ἐκ καρδίας. Εἰς κάθε περίπτωσιν παρηγορεῖ, ἐνισχύει, συμπαρίσταται, ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν τὴν κάθε ψυχήν. Ἐδῶ ἔχομεν ἕνα τεράστιον τομέα μερίμνης καὶ διαποιμάνσεως τοῦ λαοῦ μας. Ὁ ἱερεὺς εἶναι ἀκούραστος, ζηλωτής, ἐργατικός, πρόθυμος. «Τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. ι´ 11). Θυσιάζεται διὰ τὰ πνευματικά του τέκνα.

Μέσα εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν ὁ ἱερεὺς νὰ καταρτίζῃ τὸν ἑαυτόν του. Νὰ ἀγαπᾷ τὸν Ναόν. Ἐκεῖ νὰ μελετᾷ, νὰ προσεύχεται, νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἰδικήν του ψυχήν. Ἡ ψυχή του νὰ γίνῃ ἁγία. Καὶ νὰ ἐργάζεται ὡς κατενώπιον Θεοῦ, διὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὴν πρόοδον τῶν ἀδελφῶν του χριστιανῶν.

Βεβαίως ὁ ἀγών του θὰ ἐπεκταθῇ καὶ πέραν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. Διὰ τὴν παράγραφον αὐτὴν ἂς σημειώσωμεν ὡρισμένας σκέψεις.

(Συνεχίζεται)

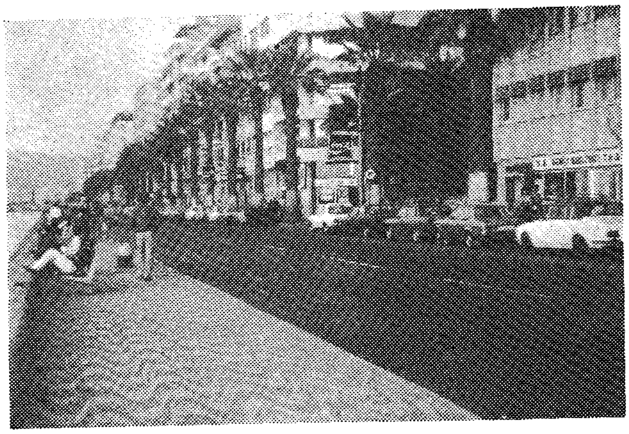

Ἡ τραγική προκυμαία τῆς Σμύρνης.

άνετα δωμάτια. Ἡ τηλεόρασή του, πού πιάνει θαυμάσια τήν Ἑλλάδα, μᾶς εἶναι προσιτή, ἄν καί περνάει, κατά καιρούς, γενεές δεκατέσσερες τούς Τούρκους καί τή Τουρκία. Τό προσωπικό πρόθυμο καί χαμογελαστό.

Ἡ νύχτα ἔχει προχωρήσει. Ὁ Μορφέας χαϊδεύει τά βλέφαρά μας. Ὄρεξη γιά περιήγηση δέν μποροῦμε τώρα νἄχουμε. Ἔχουμε ἀνάγκη ὕπνου γιά νά ἀποκτήσουμε δυνάμεις...

20 Ὀκτωβρίου 1984, ἡμέρα Σάββατο.

Μόλις ξυπνᾶμε, ἀνοίγω τή μπαλκονόπορτα. Ἀπό τόν ἕβδομο ὄροφο θέλω νά ἰδῶ τί βρίσκεται μπροστά μας. Κατά μῆκος τοῦ δρόμου πού περνάει ἀπό τό ξενοδοχεῖο ψηλές καλλωπιστικές χουρμαδιές ὑψώνονται σέ κανονικές ἀποστάσεις. Ἡ ἡλικία τους δείχνει νά εἶναι μεγάλη, ὅμοια μέ κείνων πού εἶναι φυτεμένες στήν προκυμαία. Λίγο πιό πέρα ἀπό τόν δρόμο, βορειότερα, στά 3) 4 σχεδόν τοῦ οἰκοδομικοῦ τετραγώνου εἶναι ἕνας καλοφτιαγμένος κῆπος μέ δέντρα καί λουλούδια καί στό ὑπόλοιπο μοντέρνα κτίρια. Ἐδῶ, ἤτανε ἕνα μέρος ἀπό τήν καμμένη Σμύρνη, τήν «Γκιαούρ Ἰζμίρ».

Μέσα στόν κῆπο μεγάλη πισίνα, ἐγκαταστάσεις ἀθλητικοῦ ὁμίλου, τέννις, κρίκετ καί, ἴσως, κέντρο ἀναψυχῆς. Ἀριστερά, πέρα ἀπό τό σταυροδρόμι, μιά ἐκκλησιά τῶν Φραγκολεβαντίνων, πού ἐπιβίωσε, χάρι στή συνεργασία τους μέ τούς Τουρκαλάδες. Προβάλλει δειλά - δειλά τό σταυρό της. Ἀριστερά, στό βάθος τοῦ δρόμου, ἡ θάλασσα. Ἐμπνευστής τῆς μεταμόρφωσης τοῦ καμμένου μέρους τῆς ἄλλοτε ἑλληνικῆς καί τῆς ἀρμενικῆς συνοικίας, ἦταν — ὅπως μᾶς λέγει ὁ ξεναγός μας— ἕνας δήμαρχος, γιατρός τό ἐπάγγελμα. Αὐτός εἰσηγήθηκε στόν Κεμάλ τά σχέδια καί μετά τήν ἔγκρισή τους τά πραγματοποίησε. Στά ὄμορφα δέντρα πού ὑψώνονται σήμερα στόν κῆπο τῆς καταστροφῆς, ἀνάμεσα στά φύλλα τους καί στό θρόισμά τους, ὅταν φυσάει ὁ Γαρμπῆς, ἀπό τήν μητέρα Πατρίδα, ἀναβίνεται τό μοιρολόι γιά ἕνα κόσμο πού ἔφυγε καί πού λείπει.

Στούς δρόμους ἀπουσία ἔντονη γυναικῶν. Φαίνεται πώς ἡ ἐργασία τοῦ λεγομένου —ἀλλά κάθε ἄλλο— ἀσθενοῦς φύλου, θεωρεῖται, ὅταν γίνεται ἔξω ἀπό τό σπίτι, ὄνειδος. Εἶναι πολύ πιθανόν.

Οἱ τουρκομαχαλάδες τῆς Σμύρνης μέ τήν ἀγορά της, βρωμοῦν ἀνατολή. Σοκκάκια, καλντερίμια, παρασόκκακα, ἀταξία καί παζάρι ἀσυνάρτητο στίς ἀγοραπωλησίες. Αὐτό πού ἀξίζει 10, ζητιέται σέ τριπλάσια ἤ διπλάσια τιμή γιά νά κερδίσει ὅσο τό δυνατόν περισσότερα ὁ ἔμπορος. Μπακίρια, χρυσαφικά, παπούτσια, πασούμια, ταπέτα, κιλίμια, κουρελοῦδες καί δερμάτινα, ὅλα αὐτά παραγεμίζουνε τά μαγαζάκια. Περιδιαβάζοντας σ' αὐτή τήν Ἀγορά, πού πρέπει νά ὑπῆρχε καί ἀπό τήν προκαταστροφική ἐποχή, φτάνουμε μπροστά σ' ἕνα μαγαζί πού τηγανίζει μπουρέκια.

Τό ἀπόγευμα κάνουμε ἕνα περίπατο στήν ὡραία προκυμαία μέ τίς φοβερές ἐνθυμήσεις. Ὁ ἥλιος πλησιάζει στή δύσι του. Εἶναι περίεργο. Τό ἡλιοβασίλεμα, στά μικρασιατικά παράλια, εἶναι κάτι τό ἄλλο σέ ὀμορφιά. Ὁ ἥλιος ἀπόψε εἶναι μέσα στό αἷμα.

Σ' αὐτή τή μαγευτική προκυμαία, στόν παλιό καιρό τῆς εὐτυχίας, ὁ περίπατος καί τό νυφοπάζαρο, στή γλυκειά ὥρα τοῦ σούρουπου, ἔδινε κι ἔπαιρνε. Τώρα, σ' αὐτή, στολισμένη καθ' ὅλο τό μῆκος της μέ καλλωπιστικές χουρμαδιές καί μέ πεζοδρόμιο κοντά στά κράσπεδά της μέ μωσαϊκά, ὑπάρχουν ἀκόμα μερικά παλιά ἐντυπωσιακά ἀρχοντικά, πού ἄν μποροῦσαν νά μιλήσουν καί τί δέν θά μᾶς λέγανε...

Ὅταν γυρίζουμε τό βραδάκι στό ξενοδοχεῖο, ἕνας λουστράκος μᾶς πλησιάζει. Ὁ ἀριθμός τῶν λούστρων δίνει τό μέτρο τῆς φτώχειας στήν Ἀνατολή. Ἡ Σμύρνη ἔχει ἄφθονους. Τό προσωπάκι του εἶναι μαυρισμένο ἀπό τή βρωμιά. Εἶναι ζήτημα ἄν ἔπιασε ποτέ στά χέρια του σαπούνι. Παρά ταῦτα δυό χαρωπά ὄμορφα ματάκια καί δυό σειρές μαργαριταρένια δόντια λάμπουν. Εἶναι φορτωμένος μέ τό κλασικό κασσελάκι, κρεμασμένο ἀπό τόν ὦμο του. Μοῦ δείχνει τά παπούτσια μου καί θέλει σώνει καί καλά νά μοῦ τά γυαλίσει. Δέν ἔχω καμμιά ὄρεξη γιά τέτοια δουλειά αὐτή τήν ὥρα. Ἐπιμένει, ὅμως, μέ τήν παιδική του διάθεση, πού δέν τοῦ λείπει.

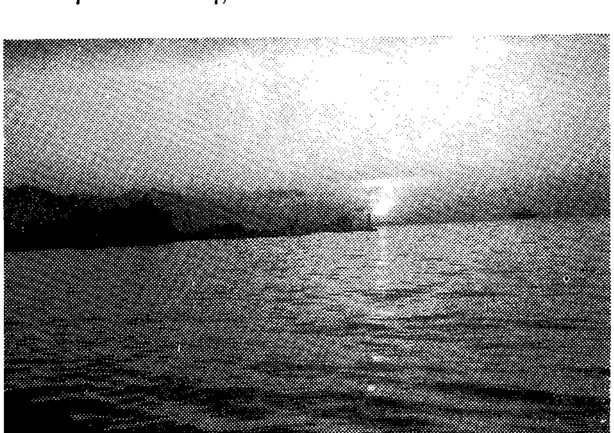

Δύση στό λιμάνι τῆς Σμύρνης.....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

'Εκ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ θείαν εὐφροσύνην.

Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἡ βίωσις τοῦ «σταυρωσίμου» καὶ «ἀναστασίμου» Πάσχα θὰ ὁδηγήση τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς νὰ διακηρύξουν: «Τῷ Πάθει Σου, Χριστέ, παθῶν ἠλευθερώθημεν καὶ τῇ 'Αναστάσει Σου ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, Κύριε» ἢ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν... Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ» (Ρωμ. στ΄, 3-11). Κατὰ τοὺς πασχαλίους ὕμνους τῆς 'Εκκλησίας μας, «ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασε», «θανάτῳ θάνατον πατήσας» καὶ ἐνδύσας «διὰ πάθους τὸ θνητὸν ἀφθαρσίας εὐπρέπειαν».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐξηγεῖται διατὶ ὁ ἱ. ὑμνῳδὸς διὰ μὲν τὴν ὑλικὴν κτίσιν τονίζει: «οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραινέσθωσαν, γῆ δὲ ἀγαλλιάσθω, ἑορταζέτω δὲ κόσμος, ὁρατός τε ἅπας καὶ ἀόρατος», εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς παραγγέλλει: «Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις καὶ ὀψόμεθα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς 'Αναστάσεως Χριστὸν ἐξαστράπτοντα καὶ χαίρετε φάσκοντα τρανῶς ἀκουσόμεθα»· «δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος, τῆς θείας εὐφροσύνης, ἐν τῇ εὐσήμῳ ἡμέρᾳ τῆς ἐγέρσεως, βασιλείας τε Χριστοῦ κοινωνήσωμεν, ὑμνοῦντες αὐτὸν ὡς Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας».

Τὸ δρᾶμα τῶν Βορειοηπειρωτῶν.

Πολλὰ γεγονότα μᾶς ὑπέμνησεν τὰς τελευταίας ἡμέρας τὸ δρᾶμα τῶν Βορειοηπειρωτῶν ἀδελφῶν μας. Δὲν εἶναι μόνον ἡ πεφωτισμένη καὶ θαρραλέα ὁμιλία τοῦ Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφεὶμ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ δημοσιογράφου καὶ διευθυντοῦ τοῦ «Βορειοηπειρωτικοῦ 'Αγῶνος» Νικολάου Παπαδοπούλου ἢ τὸ «τριήμερον πένθους καὶ προσευχῆς», τὸ ὁποῖον ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀδελφῶν μας τῆς Β. 'Ηπείρου ἀγωνιζομένου Σεβ. Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης κ. Σεβαστιανοῦ, ὅστις συνεχῶς, ἀκαταπονήτως καὶ σθεναρῶς μὲ τὸν φλογερὸν προφορικὸν καὶ γραπτόν του λόγον καταγγέλλει εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀλβανικοῦ καθεστῶτος, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν γενοκτονίαν ἢ εἰς τὸν ἀφελληνισμὸν τῶν 'Ελλήνων τῆς Β. 'Ηπείρου. 'Επὶ πλέον εἶναι ἡ συνταράξασα τὸ Πανελλήνιον ἀπεργία πείνης τῶν δύο ἡρωϊκῶν Βορειοηπειρωτῶν φυγάδων καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ποικιλοτρόπως ἐκδηλωθεῖσα συμπαράστασις τῶν 'Ελλήνων, τὰ ἐνώπιον τῆς 'Αλβανικῆς Πρεσβείας διαδραματισθέντα, ἡ ὀργάνωσις σχετικῶν διαλέξεων (ὡς λ.χ. ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου 'Αξιωματικῶν ἀποφοίτων τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων) ἢ μαζικῶν συλλαλητηρίων, ἡ ἀξιέπαινος δραστηριότης τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς ἠπειρωτικῶν σωματείων καὶ βορειοηπειρωτικῶν ὀργανώσεων καὶ πολλὰ ἄλλα.

'Αλλ' ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ὑπομνησθῇ ἡ τραγωδία τῆς Β. 'Ηπείρου ἔδωκαν καὶ αἱ ἀπαράδεκτοι ὑπὲρ τοῦ καθεστῶτος τοῦ 'Εμβὲρ Χότζα ἐκφράσεις τοῦ θαυμασμοῦ 'Ελλήνων, οἱ ὁποῖοι πάσχουν ἐκ πνευματικῆς μυωπίας καὶ ἰδεολογικοῦ δαλτωνισμοῦ, ἢ αἱ ἐπιθέσεις αὐτῶν ἐναντίον ὁμιλούντων περὶ τοῦ δράματος τῶν 'Ελλήνων τῆς Β. 'Ηπείρου ἢ καὶ ἡ ὀργάνωσις ἐκδηλώσεων πρὸς προβολὴν πολιτισμικῶν πτυχῶν τῆς 'Αλβανίας, αἱ ὁποῖαι ἐκδηλώσεις δὲν ἐναρμονίζονται πρὸς τὴν ἀναμφισβήτητον προσπάθειαν πρὸς γενοκτονίαν καὶ ἀφελληνισμὸν τῶν ὑπὸ τὸ πέλμα αὐτῆς διαβιούντων ὑποδούλων 'Ελλήνων.

Εὔστοχον ψήφισμα.

'Εν συνεχείᾳ νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ τύχῃ τῆς δεούσης προσοχῆς πάντων τῶν ἁρμοδίων τὸ δημοσιευ-

---

—Λουστρατζῆ, Παρλεορούμ. (Λουστρατζῆς, νὰ γυαλίσω).

Γιὰ νὰ τὸν ξεφορτωθῶ, βγάζω ἀπὸ τὸ πορτοφόλι μου ἕνα 50λιρο τούρκικο καὶ τοῦ τὸ δίνω. Περίμενα νὰ μ' εὐχαριστήσει, αὐτὸς ὅμως μοῦ τὸ ἐπιστρέφει. Μοῦ λέγει κάτι ἀκατάληπτες γιὰ μένα λέξεις. Τελικά, μὲ κάνει νὰ καταλάβω ὅτι δὲν ἐκτιμᾶ τὸ τούρκικο νόμισμα. Σώνει καὶ καλά θέλει ξένο.

—Μπασκὰ παρά... (ἄλλο νόμισμα).

Τοῦ δίνω ἕνα ἑλληνικὸ πενηντάδραχμο. Μόλις τὸ βλέπει, τὸ κοιτάζει, τὸ ξανακοιτάζει, τὸ καμαρώνει καὶ γελαστὸς φεύγει... ἐνθουσιασμένος. Ὅπως ἀπομακρύνεται, δείχνει ὁ φουκαρὰς ὅλη τὴν κακομοιριά του. Φοράει κάτι σχισμένες παληοπαντοῦφλες, ἀποφόρια κάποιου προγόνου του, ἀντὶ γιὰ παπούτσια. Γιὰ νὰ μὴ τοῦ φεύγουν, τὶς ἔχει δεμένες στὰ πόδια του μὲ σπάγγους. Ὅπως βαδίζει, ἀνεβοκατεβαίνουν, ἀφήνοντας ἀκάλυπτες τὶς βρώμικες πατοῦσες του.

Κάποτε ὁ ὑπέροχος Σμυρνιός, ὁ Χρῆστος Σολομωνίδης, ἐπισκέφθηκε μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησί της τὴ Σμύρνη, ποὺ κυριολεκτικὰ τὴ λάτρευε. Τὸν ρώτησα πῶς τοῦ φάνηκε ἡ νέα της ὄψι. Μοῦ ἀπάντησε:

—Ὡραία σύγχρονη πολιτεία, ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ Τούρκους τοῦ 1910...

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

θὲν ἤδη εἰς τὰ Χρονικὰ τῆς «Ἐκκλησίας» ψήφισμα, ὅπερ ἐνεκρίθη ὑπὸ χιλιάδων λαοῦ κατὰ τὸ μνημονευθὲν εἰς τὴν προηγουμένην παρατήρησιν «τριήμερον πένθους καὶ προσευχῆς».

Διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου: 1) ἐκδηλοῦται συμπαράστασις εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως κ. Σεβαστιανὸν διὰ «τοὺς δικαίους καὶ ἱεροὺς ἀγῶνας του ὑπὲρ τῶν σκλάβων ἀδελφῶν μας τῆς Βορείου Ἠπείρου»· 2) ἀποδοκιμάζονται πάντες, ὅσοι ἐξυμνοῦν τὸν Ἐμβὲρ Χότζα, ἐνῶ «ἀπαντοῦν μὲ ξυλοδαρμοὺς εἰς τὸ δραματικὸν αἴτημα τῶν Βορειοηπειρωτῶν φυγάδων διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν οἰκογενειῶν των»· 3) ἐκφράζονται συγχαρητήρια πρὸς τὸν Τύπον, ὅστις «συμπαρίσταται εἰς τὸ ἐθνικὸν θέμα», καὶ διαμαρτυρία «κατὰ τῶν ἐφημερίδων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐξυμνοῦν τὸ τυραννικὸν Ἀλβανικὸν καθεστώς, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκουν ἕνα λόγον συμπαθείας ὑπὲρ τῶν ὑποδούλων»· 4) διατυποῦται διαμαρτυρία διὰ παρομοίαν στάσιν τῆς ΕΡΤ καὶ ζητεῖται ἐξ αὐτῆς «νὰ ὀργανωθῇ συζήτησις "στρογγυλῆς τραπέζης" περὶ τῶν ἐν Β. Ἠπείρῳ συμβαινόντων· τέλος 5) γίνεται δήλωσις, ὅτι θὰ συνεχισθῇ μέχρις ἐσχάτων ὁ ἀγών, διὰ α) «νὰ ἀνοίξουν οἱ Ἐκκλησίες, β) νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ φυλακισμένοι, γ) νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἐξόριστοι στὶς ἑστίες των, δ) νὰ λειτουργήσουν τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα καὶ ε) νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ οἰκογένειες τῶν φυγάδων»· τέλος 6) ἀπευθύνεται ἔκκλησις πρὸς πάντα τὰ κόμματα, «ὅπως λάβουν σαφῆ καὶ ὑπεύθυνον θέσιν ἔναντι τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ θέματος καὶ μάλιστα τώρα, ἐν ὄψει τῶν ἐκλογῶν».

Ὠφέλιμοι πνευματικαὶ ἐπαφαί.

Ὡς ἐσημειώθη εἰς σελίδα τῶν «Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν» τοῦ προηγουμένου τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας», ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας μετέβη προσφάτως εἰς Ντύσσελντορφ τῆς Γερμανίας δι' ἐκκλησιαστικοὺς λόγους, ἀφορῶντας εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Κίτρους. Ἐκεῖ, ὁ διακεκριμένος Ἱεράρχης ἀφ' ἑνὸς εἰς ὑπηρεσιακὰς διαβουλεύσεις ἔδωκε πατρικὰς συμβουλὰς καὶ ὑπέδειξε τρόπους λύσεως προβλημάτων ἀπασχολούντων τοὺς Ἕλληνας ὁμογενεῖς καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ Πιερίας προερχομένους, ἀφ' ἑτέρου ὡμίλησεν εἰς ἑκατοντάδας μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ μετέδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐνθουσιασμὸν διὰ τὰς ἑλληνορθοδόξους παραδόσεις, τρίτον συνεζήτησεν ἐποικοδομητικῶς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν καὶ τέλος ἐνίσχυσε πνευματικῶς τὰς θαυμασίας διὰ τὴν περιοχὴν ποιμαντικὰς προσπαθείας τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου καὶ τοῦ ἐφημερίου - καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Ψαράκη.

Αἱ ἀνωτέρω πνευματικαὶ ἐπαφαὶ δίδουν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ διατυπωθῇ καὶ προβληθῇ τὸ αἴτημα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες Ἱεράρχαι θὰ προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας, ἐὰν ἐπεσκέπτοντο καὶ ἐνίσχυον ἐνίοτε τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς γῆς διεσκορπισμένους ὁμογενεῖς καὶ ἰδίως τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν των καταγομένους. Αἱ ἐπισκέψεις αὗται ἀφ' ἑνὸς θὰ συνετέλουν εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς ἑλληνορθοδόξου συνειδήσεως τῶν ὁμογενῶν τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ καθίστων ἰσχυροτέρους τοὺς δεσμούς των μὲ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν των πατρίδα.

Ἐπισημάνσεις δι' ἀναρμόστους ἐκδηλώσεις.

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Εὐρίπου κ. Βασίλειος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Δήμαρχον Ἀγρινίου, διεμαρτυρήθη διὰ τὰ κατὰ τὴν περίοδον τῶν Ἀπόκρεω καρναβαλικὰ «ἅρματα» τῆς πόλεως αὐτῆς «μὲ ρασοφόρους, ποὺ ἔκαναν θλιβερὰ πράγματα, μὲ φανερὸ σκοπὸ μειώσεως καὶ διακωμῳδήσεως τοῦ Ὀρθοδόξου κλήρου».

Διὰ τὴν ἀνάρμοστον αὐτὴν ἐκδήλωσιν ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ Θεοφιλέστατος: «Ποιοί, τέλος πάντων, εἶναι αὐτοὶ οἱ τόσον "προοδευτικοί", ποὺ βρῆκαν αὐτὸν τὸν τρόπο, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὸ ἀντιχριστιανικό τους μένος; Οὔτε στὴν Ἀνατολή, οὔτε στὴ Δύση κάνουν τέτοιες "χοντροκοπιές", γιὰ νὰ διασύρουν δημοσία κληρικούς, ἁμαρτωλοὺς ἔστω, ποὺ διακονοῦν τὸ Ἱερὸ Θυσιαστήριο. Ἐν ὀνόματι τοῦ δῆθεν παραδοσιακοῦ Καρνάβαλου οἱ διοργανωτὲς αὐτῆς τῆς ἀπρέπειας προσπάθησαν νὰ πλήξουν ἕνα ἀπ' τοὺς πιὸ σημαντικοὺς φορεῖς τῆς παραδόσεως τοῦ Ἔθνους: τὸν παπά. Ἂν αὐτοὶ οἱ "προοδευτικοὶ" ἔχουν κάποια ἀντίθετη ἰδεολογία ἀπὸ αὐτήν, ποὺ φορέας της εἶναι ὁ Ὀρθόδοξος παπάς, ὀφείλουν νὰ εἶναι εὐπρεπεῖς. Οἱ ἰδεολόγοι μάχονται, δὲν ὑβρίζουν».

Αἱ ἀξιόλογοι καὶ εὔστοχοι αὗται ἐπισημάνσεις ἰσχύουν διὰ παρόμοια ἔκτροπα εἰς ἄλλας πόλεις, ὅπως καὶ εἰς χαμηλοῦ ἐπιπέδου τηλεοπτικὰ προγράμματα ἢ εἰς ἀπαραδέκτους κινηματογραφικὰς ταινίας.

«Ποιά πρότυπα δώσαμε»;

Καθ' ἃ ἐπληροφόρησεν ὁ Τύπος, ἡ Ἕνωσις Ἐπιστημόνων Γυναικῶν εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ἔτους Νεότητος ὠργάνωσεν ἐκδήλωσιν μὲ ὁμιλίας ὑπὸ τὸ γενικὸν θέμα: «1985. Ἔτος Νεότητος, πανηγυρισμοὶ καὶ πραγματικότητα». Αἱ ὁμιλίαι αὗται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἔθεσαν τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα: «Ποῖα πρότυπα δώσαμε στὰ παιδιά μας, γιὰ νὰ ἀπαιτοῦμε ἀπ' αὐτὰ εὐθύνες; Ποῖα εἶναι τὰ παραδείγματα συνέπειας ποὺ τοὺς δίνουμε; Τοὺς συμπαραστεκόμαστε στὰ προβλήματά τους;».

Αἱ ἀπαντήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀποκαλύπτουν τὸ ἑξῆς «τραγικὸ καὶ ὀξύμωρο στοιχεῖο: ἐνῶ οἱ νέοι ἀκολούθησαν πιστὰ τὶς νέες ἀντιλήψεις καὶ ἀπέρριψαν, ὅπως τοὺς ζητήθηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία, τὶς παραδοσιακὲς ἀξίες —οἰκογένεια, πατρίδα, θρησκεία— θεωρήθηκαν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κοινωνία ἀντικοινωνικοί, ἐναντίον τῶν ὁποίων θέλησε ν' ἀντιδράσει μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξηση ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων τὰ τελευταῖα χρόνια».

Ἐπὶ πλέον κατὰ τὰς μνημονευθείσας ὁμιλίας ἐτο-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Ἀποστόλου Κακλαμάνη ἀπεστάλη πρὸς τὸν Μακ. Πρόεδρον τῆς Ἱ. Συνόδου, Ἀρχιεπίσκοπον κ. Σεραφεὶμ ἡ ἀκόλουθος ἀπάντησις (ἀρ. πρωτ. 9812/20.12.84):

«Μακαριώτατε,

Στὰ θέματα τὰ ὁποῖα διαλαμβάνει τὸ μὲ ἀρ. πρωτ. 3281/23.10.84 συνοπτικὸ ὑπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπαντοῦμε ἀκολούθως:

Α'. Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

1. Φρονοῦμε ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθεῖ θετικὰ ἡ πρότασή σας νὰ ἀναλάβει ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ διοργάνωση καὶ διοίκηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης ὅπως συνέβαινε καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἡ δική μας ἐπιθυμία εἶναι νὰ λειτουργήσει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο, ὥστε ἀπὸ τὰ σχολεῖα της νὰ ἀποφοιτοῦν νέοι πλήρως καταρτισμένοι καὶ μὲ πολλὴ εὐσέβεια γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν Ἐκκλησία μας. Γιὰ τὴν προώθηση αὐτοῦ τοῦ αἰτήματος, τὴν πλήρη μελέτη καὶ τὴ ρύθμισή του σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες, παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ὑποδείξετε ἕναν ἐκπρόσωπό σας, ὁ ὁποῖος θὰ συζητήσει μὲ τὸ Ὑπουργεῖο ὅλα τὰ συναφῆ προβλήματα, ποὺ θέτετε στὸ ὑπόμνημά σας.

2. Ἡ Ὁμάδα ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, περάτωσε τὸ ἔργο της. Ἐὰν θὰ προωθηθεῖ κάποιο νομοσχέδιο, ποὺ θὰ εἶναι καὶ καρπὸς τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὁμάδας Ἐργασίας, θὰ συνταχθεῖ μὲ τὴν συνεργασία τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἡ συμμετοχὴ συνοδικοῦ ἱεράρχη στὸ Ὑπηρεσιακὸ Συμβούλιο μπορεῖ νὰ συζητηθεῖ μετὰ τὴ λήξη τῆς θητείας τοῦ σημερινοῦ (λήγει 31.12.1985) καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ συμμετέχει δικαστικός.

4. Ἡ σύνταξη τῶν Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀνήκει στὸ Ἐποπτικὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, στὸ ὁποῖο προεδρεύει ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας.

5. Δὲν ὑπάρχει θέμα κατάργησης τῆς ἰδιαιτερότητος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

6. Ὁ διορισμὸς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ Δ)ντὴ κάθε ἐκκλησιαστικοῦ σχολείου «μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ οἰκείου Μητροπολίτη» δημιουργεῖ ὁρισμένα προβλήματα στὴ λειτουργία τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου, γιατὶ ἡ γνώμη τοῦ ἑνὸς θὰ δεσμεύει ὁλόκληρο τὸ Συμβούλιο. Τὸ νὰ ἀποφασίζει τὸ Συμβούλιο λαμβάνοντας ὑπόψη τὴ γνώμη τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου —κάτι ποὺ γίνεται στὴ πράξη— εἶναι περισσότερο ἀποδοτικό. Ὡς πρὸς τὸ Δ)ντή, ἔχουμε τὴ γνώμη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείονται καὶ οἱ λαϊκοὶ θεολόγοι, στὶς περιπτώσεις ποὺ οἱ ὑπάρχοντες κληρικοὶ δὲ συγκεντρώνουν τὰ ἀπαραίτητα προσόντα.

7. Τὸ πρόβλημα τῆς εἰσαγωγῆς φοιτητῶν στὶς Θεολογικὲς σχολὲς πράγματι παρουσιάζει προβλήματα, τὴν ἐπίλυση τῶν ὁποίων ὅλοι ἐπιθυμοῦμε. Ἔτσι τὰ θεολογικὰ καὶ ποιμαντικὰ τμήματα θὰ ἀποτελέσουν ἀπὸ φέτος ἰδιαίτερη ὁμάδα μέσα στὴν Γ' δέσμη.

Β'. Γενικὴ καὶ Τεχνικὴ Μέση Ἐκπαίδευση.

1. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας δὲν ἔχει στοιχεῖα γιὰ «διείσδυση ἀθεϊστικῆς καὶ ὑλιστικῆς ἰδεολογίας καὶ προπαγάνδας μεταξὺ τῶν μαθητῶν, μὲ ἐξωσχολικὰ ἔντυπα, μὲ στελέχη κομματικῶν ὀργανώσεων καὶ μὲ

νίσθησαν εὐστόχως καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ "ἠθικοῦ κώδικα" τοῦ παιδιοῦ εἶναι οἱ γονεῖς. Ἡ διάλυση τῆς οἰκογένειας εἶναι σημαντικὸς παράγοντας γιὰ τὸν κακὸ δρόμο ποὺ παίρνουν τὰ παιδιά. Ὅπως εἶναι καὶ ἡ ἀδιαφορία τῆς μητέρας, ποὺ εἶναι χειρότερη καὶ ἀπὸ τὴ βαναυσότητα». Ἐξ ἄλλου «ἡ οἰκογένεια ὑπεροτιζει μονόπλευρα τὸ παιδί, μόνο τὴν ὑλικὴ του πλευρὰ καὶ καθόλου τὴν πνευματική». Ἐπίσης «συνυπεύθυνα εἶναι καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, καθὼς μεταδίδουν μηνύματα», τὰ ὁποῖα πολλάκις ἀνατρέπουν τὰς τυχὸν προβαλλομένας ὑπὸ τῆς οἰκογενείας ἀνωτέρας πνευματικὰς ἀρχάς.

Ὑπόσχεσις - ὅρκος.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς συνεχιζομένης ζωηρᾶς συζητήσεως περὶ τὸ ζήτημα τῶν ἀμβλώσεων, ὀρθῶς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὑπεμνήσθη καὶ ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Ἰατρικὸν Βῆμα» «διακήρυξις τῆς Γενεύης», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὴ στιγμή, ποὺ γίνομαι ἀποδεκτὸς εἰς τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, ὁρκίζομαι νὰ ἀφιερώσω τὴ ζωή μου στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητας... Θὰ ἐξασκήσω τὸ ἐπάγγελμά μου μὲ συνείδηση καὶ ἀξιοπρέπεια... Θὰ διατηρήσω μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα τὴν ὑπόληψι καὶ τὶς εὐγενεῖς παραδόσεις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος... Θὰ διατηρήσω τὸν ὑπέρτατο σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς σύλληψης. Ἀκόμη καὶ κάτω ἀπὸ ἀπειλή, δὲν θὰ χρησιμοποιήσω τὶς ἰατρικές μου γνώσεις ἀντίθετα μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπότητας. Δίνω αὐτὲς τὶς ὑποσχέσεις ἐπίσημα, ἐλεύθερα καὶ μὲ τὸν λόγο τῆς τιμῆς μου».

Ὅθεν ὀρθῶς προεβλήθη τὸ ἐρώτημα: «Πῶς ἕνας εὐσυνείδητος ἰατρός, ποὺ θέλει νὰ γίνῃ ἐπίορκος, θὰ συμβιβάσῃ αὐτὴ τὴν ὑπόσχεσι - ὅρκο μὲ τὸν ἐξαναγκασμό», τὸν ὁποῖον θὰ ἐπέβαλλεν εἰς αὐτὸν ἡ τυχὸν νομιμοποίησις τῶν ἀμβλώσεων; «Τί γίνεται ἡ συνειδησιακὴ ἐλευθερία καὶ ἡ τιμή του;».

ἐντέχνους παρεκβάσεις ἐνίων διδασκόντων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων», ὅπως γράφετε στὸ ὑπόμνημά σας. Γνωρίζετε ὅτι μὲ ἐγκύκλιο τὴν ὁποῖα ὑπέγραψε ὁ Ὑφυπουργὸς Παιδείας κ. Π. Μώραλης ἔχουμε ἀπαγορεύσει τὴν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων μέσα στὰ σχολεῖα, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἀποφύγουμε κάθε τέτοια ἀνάμειξη στὸ σχολικὸ χῶρο. Ὅπου μάλιστα διαπιστώνεται, μετὰ ἀπὸ πειθαρχικὸ ἔλεγχο, ὅτι ἔγινε κάποια παράβαση, ἐλέγχεται. Ὀφείλουμε, ὡστόσο, νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ ἀναγραφὴ σὲ ἐφημερίδες κάποιων περιστατικῶν καὶ ἡ διόγκωσή τους ἀποτελοῦν μιὰ σχεδιασμένη ἐκστρατεία, ποὺ ἀποβλέπει σὲ ἄλλους σκοπούς. Οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ διωχθεῖ κάποιος πειθαρχικά, χωρὶς νὰ γίνουν ἀνακρίσεις καὶ νὰ διαπιστωθεῖ μὲ πόρισμα ἡ ἐνοχή του.

2. Διορισμοὶ δασκάλων καὶ καθηγητῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβᾶ δὲν γίνονται, ἐκτὸς ἀπὸ μία περίπτωση ποὺ ἀναγκασθήκαμε νὰ ἐκτελέσουμε ἀπόφαση δικαστηρίου. Ἐὰν εἶναι κάποιοι ποὺ ἐκ τῶν ὑστέρων προσεχώρησαν στὴν πλάνη τῶν Χιλιαστῶν, δὲν τὸ γνωρίζουμε.

3. Τὰ βιβλία τῶν θρησκευτικῶν συγγράφουν δόκιμοι θεολόγοι συγγραφεῖς (Μέσης καὶ Ἀνώτατης Ἐκπαίδευσης) καὶ ἐγκρίνονται ἀπὸ ἐπιτροπὲς στὶς ὁποῖες συμμετέχουν καὶ καθηγητὲς τῶν θεολογικῶν σχολῶν. Ἔτσι, συνδυάζεται καλύτερα ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ διδακτικὴ πεῖρα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ γνώση. Ἐὰν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπιθυμεῖ νὰ κάνει ὁρισμένες συγκεκριμένες παρατηρήσεις γιὰ τὴ βελτίωση αὐτῶν τῶν βιβλίων, τὸ Ὑπουργεῖο καὶ οἱ συγγραφεῖς θὰ τὶς περιμένουν μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση καὶ θὰ τὶς μελετήσουν μὲ ἰδιαίτερη προσοχή.

Ὡς πρὸς τὴν δαρβίνειο θεωρία γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, σημειώνουμε ὅτι στὸ βιβλίο τῆς Α΄ Λυκείου «Ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους» γίνεται ἁπλὴ ἀναφορά, ὅπως ἔχει γίνει καὶ παλαιότερα (ἐπὶ Ν.Δ.) στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς Βιολογίας τοῦ Λυκείου χωρὶς ἡ Δ.Ι.Σ. νὰ διαμαρτυρηθεῖ, οὔτε ἄλλη πλευρά. Ἐξ ἄλλου ὁ συγγραφέας κάνει διάκριση μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ «ἀνθρωπιδῶν», ἀλλὰ ἂν ὑπάρχει στὸ σημεῖο αὐτὸ κάποια ἀσάφεια, ὅπως γράψαμε ἤδη καὶ στὴν Πανελλήνια Ἕνωση Θεολόγων, σὲ προσεχῆ ἔκδοση μπορεῖ νὰ διευκρινισθεῖ

Γενικά, ἐπιθυμοῦμε νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι ἡ ἰδική μας ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀντιχριστιανικὴ ἢ ἀντιεκκλησιαστική, ἀλλὰ ἀντίθετα, ὅπως κατεπανάληψη τονίσαμε, ἐπιθυμοῦμε νὰ διδάσκονται καὶ νὰ βιώνουν οἱ νέοι μας τὴν Ὀρθόδοξη πίστη καὶ ζωή.

Ἀπόρροια αὐτῆς τῆς πεποιθήσεως εἶναι καὶ ἡ Ὀρθόδοξη ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀγωγὴ τῶν νέων μας, ποὺ, γιὰ πρώτη φορά, θεσμοθετεῖται στὸ νέο νόμο γιὰ τὴν Α/θμια καὶ Β/θμια ἐκπαίδευση.

Γιὰ τὰ ἄλλα θέματα (τηλεόραση, κινηματογραφικὰ ἔργα, ὁμιλίες στὶς ἐθνικὲς ἐπετείους), διαβιβάσαμε τὸ ὑπόμνημά σας στοὺς ἁρμόδιους ὑπουργούς.

Πάντως, δὲν παραλείπουμε νὰ τονίσουμε καὶ τὸ δικό μας ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ θέματα αὐτά. Σᾶς εἶναι ἤδη γνωστὴ ἡ ἀντίδρασή μας γιὰ τὴν προβολὴ τοῦ ἔργου «ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΠΑΔΩΝ» (Βλ. καὶ ἔγγρ. 11055/28.11.84 πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸ Προεδρίας τὸ ὁποῖο σᾶς ἔχει κοινοποιηθεῖ) τοῦ ὁποίου τελικὰ ἔχει ἀπαγορευθεῖ ἡ προβολή».

Ὁ Ὑπουργὸς

ΑΠ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐκ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐστάλη ἡμῖν ἡ ἀκόλουθος ἀνταπόκρισις:

Μὲ μεγάλην συμμετοχὴν ἀκροατῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους κυριαρχοῦσαν οἱ νέοι ἔγινε τὴν Κυριακὴ 17 Μαρτίου στὸ Βόλο συζήτηση στρογγυλῆς τραπέζης μὲ θέμα: «Ἡ ἀθέατη πλευρὰ τῶν ἀμβλώσεων». Τὴ συζήτηση ὠργάνωσε ἡ Ἱ. Μητρόπολις Δημητριάδος μὲ τὴν Ἕνωση Ἐπιστημόνων Γυναικῶν, σὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια νὰ καταδειχθοῦν ὅλες οἱ πελώριες ἠθικές, κοινωνιολογικές, ψυχολογικές, ἰατρικές, νομικὲς καὶ θρησκευτικὲς διαστάσεις τοῦ θέματος, ἐν ὄψει τῆς κίνησης ποὺ παρατηρεῖται γιὰ τὴ νομιμοποίησή των. Στὸ τραπέζι ἔλαβαν μέρος οἱ: 1) Δρ. Ἑλένη Δούκα - Γκελτῆ, καθηγήτρια τῆς Γενετικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, 2) Δρ. Δημ. Παπαευαγγέλου, Μαιευτὴρ - Γυναικολόγος, 3) Κα Βαρβάρα Μεταλληνοῦ, Θεολόγος, 4) κ. Κ. Κριαρᾶς, Νευρολόγος - Ψυχίατρος καὶ 5) Κα Λελούδα - Καραγιαννοπούλου, Νομικός.

Βασικὴ θέση τῶν εἰσηγητῶν ὑπῆρξεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς εἶναι στὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεως, ἐνῶ μέχρι τὴ 12η ἑβδομάδα ὁλοκληρώνεται ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐμβρύου. Πρὶν ὅμως ἀπὸ τὴν ὀργανογένεση ὑπάρχει ζωή, ὅπως δέχεται ἡ ἐπιστήμη. Ἡ καλλιεργουμένη ἄγνοια γύρω ἀπὸ τὸ θέμα ἀποσκοπεῖ στὴν κάλυψη τῆς παραβίασης θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῆς ζωῆς, ποὺ οἱ συνέπειές της εἶναι τραγικὲς γιὰ τὴ γυναίκα. Στείρωση, δυσμηνόρροια, περιτονίτιδα, ἀποβολές, ψυχοσωματικὸς τραυματισμὸς κ.λπ. εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς φοβερὲς ἐπιπτώσεις τῆς ἀμβλώσεως πάνω στὴ γυναίκα. Ἡ ἄμβλωση ἐμφανίζεται σὰν λύση στὶς περιπτώσεις ποὺ τὰ κίνητρα τῆς ἐγκυμοσύνης εἶναι ἐγωιστικὰ ἢ ἁμαρτωλά. Ἀλλὰ οἱ συνέπειες ἐπιτείνουν τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα, ἀντὶ νὰ τὰ ἐπιλύσουν. Ἡ ὀρθόδοξη ἄποψη, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀντιπαράθεση καὶ μὲ τὴν κοσμικὴ ἰδεολογία καὶ μὲ τὴ δυτικίζουσα σχολαστικὴ θεολογία, ἀναγνωρίζει στὸ ἔμβρυο τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τιμᾶ καὶ ἑορτάζει ὄχι μόνο τὴ γέννηση, ἀλλὰ καὶ τὴ σύλληψη τῶν ἁγίων. Ἡ ψυχὴ ὑπάρχει ταυτόχρονα μὲ τὸ σῶμα, δὲν εἶναι ἐγκλωβισμένη μέσα σ' αὐτό, κατὰ τὶς δυαλιστικὲς ἀντιλήψεις τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ φιλοξενεῖται σ' αὐτό. Τὸ ἔμβρυο ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι ἐξάρτημα τοῦ σώματος τῆς γυναίκας, ποὺ μπορεῖ ἐλεύθερα νὰ ἀποβάλλεται. Τέτοιο δικαίωμα εἶναι ἠθικὰ ἀνύπαρκτο καὶ βέβηλο. Κάθε δὲ ἀπόπειρα νομιμοποίησης τῶν ἀμβλώσεων θὰ ἦταν ἀντισυνταγματική, γιατὶ θὰ προσέκρουε σὲ ρητὲς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ποὺ προστατεύουν τὴ ζωή. Τὴ συζήτηση ἔκλεισε ὁ Σεβασμιώτατος Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης

Ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης ἀπεστάλη ἡμῖν τὸ ὑπ' ἀρ. 7)1985 Δελτίον Τύπου εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὰ ἑξῆς:

Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο στὸν τεχνοκρατούμενο κόσμο.

Μὲ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα χρόνια πρόγραμμα ἑόρτασε φέτος ἡ Ὀρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης τὴν ἐπίσημη ἑορτή της τὴν Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας (2-3 Μαρτίου): Προσκάλεσε καὶ ὑποδέχθηκε ἐπίσημα τὸ νεοσύστατο ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ, ποὺ ἄρχισε τὴ λειτουργία του κατὰ τὸ τρέχον ἀκαδημαϊκὸ ἔτος. Στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν, στὶς ὁποῖες

ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Καθηγητὲς καὶ φοιτητὲς τοῦ Πολυτεχνείου πῆραν ἐπίσης μέρος ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ πλῆθος κόσμου, συζητήθηκε καὶ τὸ ἐπίκαιρο θέμα: «Τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο στὸν τεχνοκρατούμενο κόσμο».

Τὸ ἦθος τῶν πολιτικῶν ἀγώνων.

Μὲ δύο ἀκόμη συνέδρια, ποὺ πρότεινε ἡ 'Ορθόδοξος 'Ακαδημία Κρήτης, θὰ συνεχισθεῖ ὁ διάλογος τῆς 'Εκκλησίας, τῶν Κομμάτων καὶ ἄλλων κοινωνικῶν φορέων, ὅπως συμφωνήθηκε κατὰ τὸ συνέδριο ποὺ ὀργάνωσε τὸ "Ιδρυμα στὶς 8 καὶ 9 Μαρτίου, στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὴ μνήμη τῆς 'Επανάστασης τοῦ Θερίσου, μὲ θέμα «Τὸ ἦθος τῶν πολιτικῶν ἀγώνων».

Στὸ παραπάνω συνέδριο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖο, τοὺς ἐπιστημονικοὺς συνεργάτες τῆς 'Ορθοδόξου 'Ακαδημίας καὶ τὸν πρωτοπρεσβύτερο Μιχ. Καρδαμάκη, πῆραν μέρος ἐκπρόσωποι τῶν Κομμάτων, τῶν Νομαρχιακῶν 'Επιτροπῶν Χανίων, τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως, Καθηγητὲς Πανεπιστημίων, κ.λπ. Βέβαια δὲν κατορθώθηκε σὲ ἱκανὸ βαθμὸ ἡ προσέγγιση τῶν στόχων αὐτῶν κατὰ τὸ παραπάνω συνέδριο, ποὺ ἦταν, ἄλλωστε, τὸ πρῶτο στὸ εἶδος του στὴν 'Ελλάδα. Εἶναι προφανὲς ὅτι θὰ ἀπαιτηθεῖ πολλὴ προσπάθεια ὅλων τῶν πλευρῶν, διάθεση καὶ θάρρος εἰλικρινοῦς αὐτοκριτικῆς, ὅπως ζήτησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος. 'Οπωσδήποτε ὅμως ἔγινε μιὰ ἀρχή, ἕνα πρῶτο, οὐσιαστικὸ βῆμα. Οἱ ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν Κομμάτων καὶ τῶν λοιπῶν φορέων υἱοθέτησαν τὴν πρόταση τοῦ Διευθυντῆ τῆς 'Ορθ. 'Ακαδημίας 'Αλεξ. Παπαδεροῦ, νὰ συνεχισθεῖ ὁ διάλογος καὶ νὰ συζητηθοῦν στὰ ἑπόμενα συνέδρια τὰ θέματα:

α) «Τί ἐστιν ἄνθρωπος» — οἱ ἀνθρωπολογικὲς βάσεις τῶν πολιτικῶν Κομμάτων, καὶ

β) 'Η δράση τῶν Κομμάτων στὰ Σχολεῖα.

'Ο χρόνος σύγκλησης τῶν συνεδρίων θὰ ἀνακοινωθεῖ ἀργότερα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἡ 'Ορθόδοξος Σερβικὴ 'Εκκλησία ἑορτάζει τὴν 1100 ετηρίδα τῆς κοιμήσεως τοῦ 'Αγίου Μεθοδίου, φωτιστοῦ τῶν Σλάβων, τὴν 1670 ετηρίδα τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν Πρωτομαρτύρων τοῦ Βελιγραδίου 'Ερμύλου καὶ Στρατωνίκου καὶ τὴν 750 ετηρίδα τῆς κοιμήσεως τοῦ Σέρβου 'Αγίου Σάββα, διὰ τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς μετὰ τῶν μελῶν τῆς 'Ιεραρχίας τῆς Σερβικῆς 'Εκκλησίας εἰς σχετικὴν 'Εγκύκλιον «πρὸς σύμπαντα τὸν Κλῆρον, τοὺς Μοναχοὺς καὶ πρὸς πάντα τὰ τέκνα τῆς 'Αγίας Σερβικῆς 'Εκκλησίας», ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς καὶ καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὸ πλέον σημαντικὸν ἔργον τοῦ 'Αγίου Σάββα εἶναι ὅτι κατώρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν Σερβικὴν 'Εκκλησίαν, νὰ τὴν θεμελιώσῃ ἐπὶ στερεᾶς πέτρας, ὡς τὸ πλέον πολύτιμον πνευματικὸν κτῖσμα. Οἱ ἐχθροὶ διὰ τῶν αἰώνων κατώρθωναν νὰ καταλύσουν τὸ κράτος καὶ νὰ κατακτήσουν τὴν χώραν μας, τὸ ἱερὸν ὅμως τοῦτο κτῖσμα τοῦ 'Αγίου Σάββα οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ καταστρέψουν καὶ νὰ κατακτήσουν. 'Ως ἐκ τούτου οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ὑποδουλώσουν οὔτε τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ — οὔτε νὰ τὴν ἐξισλαμίσουν οὔτε καὶ νὰ τὴν ἐκλατινίσουν. Πνευματικῶς αὐτὴ παρέμεινεν ἰδία καὶ ἐλευθέρα».

'Ο ἑορτασμὸς αὐτὸς τῆς 750 ετηρίδος τῆς κοιμήσεως τοῦ 'Αγίου Σάββα συμπίπτει μὲ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως εἰς τὸ κέντρον τοῦ Βελιγραδίου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ἀφιερωμένου εἰς τὸν "Αγιον Σάββαν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου. Διὰ τὴν συνέχισιν αὐτὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνεγέρσεως αἱ ἁρμόδιαι πολιτικαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ μόλις προσφάτως παρέσχον τὴν σχετικὴν ἄδειαν κατόπιν συντόνων ἐνεργειῶν καὶ διαβημάτων τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τῆς 'Ιεραρχίας τῆς Σερβικῆς 'Εκκλησίας.

—'Υπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Διαρκοῦς 'Ιερᾶς Συνόδου τῆς Σερβικῆς 'Εκκλησίας διωργανώθη εἰς τὴν ἐν Βελιγραδίῳ 'Ιερατικὴν Σχολὴν τοῦ 'Αγίου Σάββα, ἀπὸ 15 - 16 'Ιανουαρίου 1985 Συμπόσιον τῶν Καθηγητῶν τῶν τεσσάρων 'Ιερατικῶν Σχολῶν τῆς Σερβικῆς 'Εκκλησίας. Εἰς τὸ Συμπόσιον ἔλαβον μέρος ὅλοι οἱ Καθηγηταὶ τῶν 'Ιερατικῶν Σχολῶν, ἐκπρόσωποι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, καθὼς καὶ ἁρμόδια μέλη τῆς Διαρκοῦς 'Ιερᾶς Συνόδου. Γενικὸν θέμα τοῦ Συμποσίου ἦτο: «Τὰ φλέγοντα σήμερον προβλήματα εἰς τὰς Σερβικὰς 'Ορθοδόξους 'Ιερατικὰς Σχολάς». 'Εγένοντο σχετικῶς δέκα εἰσηγήσεις καὶ ὁμιλίαι. Κατὰ τὰς συζητήσεις ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων ἐξεφράσθη ἡ γνώμη ὅτι «τυγχάνει ἀπαραίτητον νὰ ἐπέλθουν ὡρισμέναι μεταβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶναι ριζοσπαστικαί. Αἱ μεταβολαὶ πρέπει νὰ γίνωνται βαθμηδὸν καὶ σταδιακῶς, καθ' ὅσον πᾶν τὸ νέον δὲν ἕπεται ὅτι πάντοτε εἶναι καὶ καλόν».

Εἰς τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμποσίου ὁ Ζίτσης Στέφανος, μέλος τῆς Διαρκοῦς 'Ιερᾶς Συνόδου, ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας εἰς ὅλους τοὺς μετασχόντας τοῦ Συμποσίου, οἱ ὁποῖοι ἐπέδειξαν δημιουργικὸν ζῆλον τόσον διὰ τῶν εἰσηγήσεων ὅσον καὶ διὰ τῶν συζητήσεων ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων, ἐκφράσας τὴν εὐχὴν ἡ σύναξις αὐτὴ νὰ ἀποτελέσῃ ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς καλύτερον μέλλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας εἰς τὴν Σερβικὴν 'Εκκλησίαν.

— Εἰς προάστειον τοῦ Σίντνεϊ, εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τέλη Δεκεμβρίου 1984, ἐπραγματοποιήθη Γενικὴ Συνέλευσις τῆς 'Ορθοδόξου Σερβικῆς Νεολαίας. Τὴν Συνέλευσιν ὠργάνωσε ὁ Σύλλογος «"Αγιος Σάββας» τοῦ Σίντνεϊ ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ τὴν ἐνεργὸν συνεργασίαν τῆς Σερβικῆς 'Ορθοδόξου 'Επαρχίας Αὐστραλίας καὶ Νέας Ζηλανδίας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν 'Επίσκοπόν της Βασίλειον. Εἰς τὴν Συνέλευσιν ἔλαβον μέρος ἄνω τῶν 250 ὀρθοδόξων Σέρβων νέων καὶ νεανίδων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Αὐστραλίας. Μεταξὺ τῶν τριῶν εἰσηγητῶν εἰς τὴν Συνέλευσιν ἦτο, προσκληθεὶς εἰδικῶς, καὶ ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Βελιγραδίου 'Ιερομόναχος Δρ 'Αμφιλόχιος Ράντοβιτς μὲ θέμα: «'Η 'Ορθοδοξία καὶ ἡ σημασία της διὰ τοὺς νέους». 'Επίσης μὲ θέμα: «'Η ἑνότης τῆς 'Εκκλησίας» μίλησε καὶ ὁ μοναχὸς ἀδελφὸς τῆς 'Ιερᾶς Μονῆς τοῦ Χιλανδαρίου τοῦ 'Αγίου "Ορους Μητροφάνης. Κατὰ τὰς γενομένας συζητήσεις ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων οἱ νέοι ἐπέδειξαν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν 'Εκκλησίαν, τὴν ζωήν της καὶ τὴν σημασίαν της διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ σερβικοῦ λαοῦ, καθὼς καὶ διὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν εὐθύνην των εἰς αὐτήν, καὶ εἰδικῶς διὰ τὴν σημασίαν τῆς Συνελεύσεως διὰ τὴν ζωὴν τῆς 'Εκκλησίας εἰς τὴν Αὐστραλίαν.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ πολυπληθεστέρα, μετὰ τοὺς "Ελληνας, ὀρθόδοξος ἐκκλησιαστικὴ κοινότης εἰς τὴν Αὐστραλίαν εἶναι ἡ σερβική. Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου δὲν ἦσαν πολλοὶ οἱ Σέρβοι εἰς τὴν Αὐστραλίαν. Αἱ πρῶται ἐνορίαι ἱδρύονται μετὰ τὸν πόλεμον. 'Η πρώτη Σερβικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησιαστικο - σχολικὴ κοινότης ἱδρύθη εἰς τὸ Σίντνεϊ τὸ 1949, ἤδη δὲ τὸ 1962 ὑπῆρχον 17 ἐνορίαι. Σήμερον ὑπάρχουν εἰς τὴν Αὐ-

στραλίαν περίπου 100.000 Σέρβοι. Ὑπάρχουν 17 ἐνορίαι μὲ 14 ἱερεῖς καὶ 2 Μοναστήρια. Ἡ ἕδρα τῆς Ἐπαρχίας εὑρίσκεται εἰς τὴν πλησίον τῆς Μελβούρνης Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα.

—Ἀντιπροσωπεία τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκ τεσσάρων Ἐπισκόπων ἐπεσκέφθη τὸν Πρόεδρον τοῦ Προεδρείου τῆς Δημοκρατίας τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης Μιλάνκο Ρένοβιτσα καὶ συνεζήτησαν ὡρισμένα «μὴ ἐπιλυθέντα εἰσέτι προβλήματα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Τοπικῆς Κυβερνήσεως τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὅπως εἶναι αἱ ἄδειαι ἀνεγέρσεως νέων καὶ ἀνακαινίσεως καταστραφέντων κατὰ τὸν πόλεμον ναῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν κτιρίων, ἡ διδασκαλία τῶν Θρησκευτικῶν, ἡ ἵδρυσις Πνευματικῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸ Σεράγιεβον, ὡρισμένη συμπεριφορὰ κρατικῶν ὀργάνων πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχούς. Ἐπίσης συνεζητήθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἰατρο - φαρμακευτικῆς περιθάλψεως καὶ συνταξιοδοτήσεως τῶν ἱερέων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Προεδρείου ἐπέδειξεν καλὴν θέλησιν καὶ προθυμίαν τὰ προβλήματα αὐτὰ νὰ ἐπιλυθοῦν πρὸς ὄφελος ἀμφοτέρων τῶν μερῶν», τονίζεται εἰς τὴν σχετικὴν Ἀνακοίνωσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β΄ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ βασιλικῇ τοῦ ἁγ. Κλήμεντος, τὸ ἀπόγευμα τῆς 14ης Φεβρουαρίου, ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ Θεσσαλονικέως Ἁγίου Κυρίλλου (14 Φεβρουαρίου 869) καὶ ἑορτῆς τῶν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου κατὰ τὸ ἑορτολόγιον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐτέλεσε συλλείτουργον μὲ 14 ἐπισκόπους, ἐνεκαινίασεν ἐπισήμως τὸ ἔτος, ὅπερ εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἅγιον Μεθόδιον διὰ τὴν 1100ὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου του (6 Ἀπριλίου 885), καί, ὁμιλήσας, ἐτόνισεν ὅτι οἱ ἅγιοι ἰσαπόστολοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, οἱ φωτισταὶ τῶν Σλαύων, ἦσαν πρόδρομοι τοῦ πνεύματος τῆς Β΄ Βατικανῆς Συνόδου καὶ οἰκοδόμοι γεφυρῶν ἐντὸς τοῦ διῃρημένου κόσμου.

—Τὴν 27ην Φεβρουαρίου ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος Β΄ ἐδέχθη εἰς ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν τὸν ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως κ. Ἀντρέϊ Γκρομύκο. Κατὰ τὴν συνομιλίαν των, ἡ ὁποία διήρκεσε περίπου δύο ὥρας, ἀντηλλάγησαν ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς διεθνοῦς εἰρήνης καὶ τῆς θέσεως τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἑνώσει.

—Οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ Πολωνοὶ ἐπίσκοποι κατηγοροῦν τὴν πολωνικὴν κυβέρνησιν ὅτι ἐξαπέλυσε μίαν ἄνευ προηγουμένου δυσφημιστικὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀφορμῆς τῆς δίκης διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἱερέως Ποπιελοῦσκο. Ἐπίσης οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι καθιστοῦν ὑπευθύνους τοὺς ἡγέτας τῆς Πολωνίας δι᾽ ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν «διατάραξιν τῶν σχέσεων Κράτους - Ἐκκλησίας». Ἡ ἀνακοίνωσίς των τονίζει, ὅτι «μία ἐνορχηστρωμένη ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἐξαπολυθῆ ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, ποὺ δὲν ἐξυπηρετεῖ οὔτε τὸν διάλογο, οὔτε τὴν ἐθνικὴ συμφιλίωση» (Ἐφημ. «Τὰ Νέα», 16 Φεβρ. 1985).

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἀπὸ 7ης μέχρι 10ης Νοεμβρίου '84 ὠργανώθησαν ἐν Βιέννῃ διάφοροι ἐκδηλώσεις εἰς τὰ πλαίσια τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς συμπληρώσεως 20 ἐτῶν δραστηριότητος τοῦ λαμπροῦ Ἱδρύματος PRO ORIENTE, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου καρδιναλίου FRANZ KOENIG καὶ ἐμψυχώνεται τόσον ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ πρώην Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν Αὐστρίᾳ κ. THEODOR PIFFL - PERCEVIC, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως του κ. ALFRED STIRNEMANN. Τὸ Ἵδρυμα αὐτὸ δι᾽ οἰκουμενικῶν ἐπαφῶν, συνεδρίων, συμποσίων, πνευματικῶν ἀνταλλαγῶν, ἐπισκέψεων, ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ δημοσιεύσεων ἐργάζεται συστηματικῶς διὰ τὴν προσέγγισιν ἰδίως τῆς Ὀρθοδόξου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐκδηλώσεων περιελάμβανε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁμιλίας τῶν καρδιναλίων KOENIG καὶ WILLEBRANDS ἐν τῇ αἰθούσῃ τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ὡς καὶ διάλεξιν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου, γενομένην ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου.

Εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Ἱδρύματος PRO ORIENTE ἐπὶ τῇ εἰκοσαετηρίδι αὐτοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸν Καρδινάλιον FRANZ KOENIG ἐστάλησαν συγχαρητήρια μηνύματα, ἐπιστολαὶ καὶ τηλεγραφήματα ἐκ μέρους τῶν Προκαθημένων πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἡ σχετικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεὶμ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀθήνῃσι τῇ 5ῃ Νοεμβρίου 1984

Π ρ ὸ ς
τὴν Α. Σεβασμιότητα
Κύριον FRANZ Καρδινάλιον KOENIG
Ἀρχιεπίσκοπον Βιέννης
Ε ἰ ς Β ι έ ν ν η ν

Σεβασμιώτατε,

Διὰ τῆς παρούσης προαγόμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἡμετέραν χαρὰν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἴκοσιν ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἱδρύματος PRO ORIENTE, τὸ ὁποῖον συνεστήθη ὑφ᾽ Ὑμῶν ὡς καρπὸς ἀξιεπαίνου ἐνδιαφέροντος πρὸς προώθησιν τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἐπιπροσθεούντων εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν μας ἐμποδίων.

Κατὰ τὴν διαρρεύσασαν εἰκοσαετίαν τὸ Ἵδρυμα PRO ORIENTE ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ δραστηριότητα εἰς τοὺς τομεῖς τῶν οἰκουμενικῶν ἐπαφῶν, ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, συνεδρίων καὶ δημοσιεύσεων.

Μετέχοντες νοερῶς τῶν ἐν Βιέννῃ σχετικῶν ἑορτίων ἐκδηλώσεων καὶ συγχαίροντες τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι καὶ τῇ ἐκλεκτῇ Διοικήσει τοῦ Ἱδρύματος PRO ORIENTE διὰ τὸν ἐν τῷ θεοφιλεῖ ἔργῳ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος ἐπιδεικνυόμενον ζῆλον, εὐχόμεθα, ὅπως ὁ Θεὸς εὐλογήσῃ τὰς εὐγενεῖς προσπαθείας διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ τόσον εὐστόχως ριφθέντος ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος συνθήματος, καθ᾽ ὃ ὁ Οἰκουμενικὸς Διάλογος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἁπλῶς διάλογος ἀγάπης, ἀλλὰ διάλογος ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ («VERITATEM FACIENTES IN CARITATE») (Ἐφ. 4,15).

Κατασπαζόμενοι τὴν Ὑμετέραν Ἐκλαμπρότητα μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης, διατελοῦμεν

ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Σύνοδος τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν τελευταίαν συνέλευσίν της τὴν 15ην Φεβρουαρίου 1985 διὰ ψήφων 154 ἔναντι 152 ἀπεφάσισε νὰ μὴ λάβῃ θέσιν εἰς τὸ πρόβλημα τῶν πυρηνικῶν ὅπλων. Ἡ Σύνοδος ἐνέκρινε τὴν πρότασιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης, ὅστις ἐζήτησε νὰ παύσουν αἱ παρεμβάσεις τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ παγκόσμιον πρόβλημα τῶν πυρηνικῶν πυραύλων. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἡ Σύνοδος θὰ ἀπέχῃ δημοσίων ἐκδηλώσεων, σχετιζομένων πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ HUGH WYBREY, βοηθὸς Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν οἰκουμενικῶν θεμάτων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ CANTERBURY ἀπέστειλε πρὸς τὸ γνωστὸν Δελτίον «Ἐπίσκεψις», ὅπερ ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ ἐν Σαμπεζὺ Γενεύης Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τονίζονται τὰ ἑξῆς:

«1. Ἡ σχετικὴ ἀπόφαση ἐλήφθη μόνο ἀπὸ τὴ Γενικὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, κατὰ κανένα τρόπο, ἑπομένως, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς δεσμευτικὴ γιὰ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινότητος Ἐκκλησιῶν. Δὲν ἀφορᾷ οὔτε κἂν τὶς ἀγγλικανικὲς Ἐκκλησίες τῆς Σκωτίας, τῆς Οὐαλλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας. Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, παραπλανητικὸ νὰ λέγεται ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία (Σημ. "Ἐπισκέψεως": στὸ σύνολό της) πῆρε μία τέτοια ἀπόφαση, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ἀκόμη μέλη τῆς Ἀγγλικανικῆς Κοινότητος ποὺ δὲν ἔχουν ἀποφασίσει νὰ προσχωρήσουν στὴν ἀποδοχὴ τῶν γυναικῶν στὴν ἱερωσύνη.

2. Ἡ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας τὸν παρελθόντα Νοέμβριο ἀποτελεῖ μόνο τὴν ἀρχὴ μιᾶς μακρᾶς διαδικασίας, τῆς ὁποίας ἡ ἔκβαση δὲν εἶναι ἀκόμη βεβαία. Ἡ κατάσταση εἶναι ἡ ἀκόλουθη: ἡ νομοθεσία ποὺ ζήτησε ἡ Γενικὴ Σύνοδος θὰ ἑτοιμασθῇ καὶ θὰ ὑποβληθῇ στὴ Σύνοδο πρὸς ἔγκριση. Ἐφ' ὅσον ἐγκριθῇ, θὰ σταλῇ στὶς Ἐπισκοπικὲς Συνόδους γιὰ ἐξέταση καὶ θὰ ἐπανέλθῃ τότε μόνο στὴ Γενικὴ Σύνοδο ἐφ' ὅσον ἐγκριθῇ ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνόδων. Στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἐπέστρεφε κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὴ Γενικὴ Σύνοδο, θὰ ἐχρειάζετο τὰ 2)3 τῆς πλειοψηφίας σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς τρεῖς Βουλὲς —τῶν ἐπισκόπων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν λαϊκῶν— γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐγκριθῇ. Δὲν ὑπάρχει βεβαιότης στὸ στάδιο αὐτὸ ὅτι μιὰ τέτοια νομοθεσία θὰ συγκεντρώσῃ τὰ 2)3 τῆς πλειοψηφίας κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς Βουλὲς αὐτές. Τὸ Νοέμβριο π.χ. δὲν ὑπῆρχε τέτοια πλειοψηφία τῶν 2)3 στὴ Βουλὴ τῶν ἱερέων. Εἶναι, βεβαίως, ἀληθὲς ὅτι τὸ 1990 ἀποτελεῖ πιθανῶς τὸ ἐγγύτερο χρονικὸ ὅριο μετὰ τὸ ὁποῖο θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ χειροτονηθοῦν γυναῖκες, δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη βέβαιο κατὰ πόσον, τὸ ἔτος αὐτό, θὰ ἔχουν ἀκόμη τὴ δυνατότητα αὐτή».

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις: α) τῶν ἄρθρων 38 πργρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590)1977, β) τοῦ Ν.Δ. 1398) 1973, γ) τοῦ Ν. 673)1977 ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2799) 16.12.1982 Ἀπόφασιν Ἡμῶν «Περὶ κατανομῆς τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων εἰς Ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν», καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Κοιμήσεως Θεοτόκου - Ἡλιουπόλεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους, ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34)1α τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Μαρτίου 1985

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Παπαφλέσσα, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 18ῃ Μαρτίου 1985

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ἀριστοδημείου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 29ῃ Μαρτίου 1985,

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 1, 2, καὶ 3 τοῦ Ν.Δ. 1398)23.3.1973 «Περὶ

συστάσεως 'Οργανικῶν θέσεων Διακόνων κ.λπ.» (Φ.Ε.Κ. 112 τ.Α' 23.5.1973), τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1 παράγρ. 1 ἐδάφ. α' τοῦ Νόμου 673)1977 (Φ.Ε.Κ. 238 τ.Α' 30.8.1977) «Περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τινων θέσεων Διακόνων», τὴν ὑπ' ἀριθ. 168 'Απόφασιν ἡμῶν τῆς 20.12.1978 καὶ προκειμένου, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως Διακόνου τοῦ Μητροπολιτικοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ 'Υπαπαντῆς τοῦ Σωτῆρος Καλαμάτας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

'Εν Καλαμάτᾳ τῇ 29ῃ Μαρτίου 1985,

† 'Ο Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

'Ιερὰ Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

"Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς 'Ιερᾶς Συνόδου «περὶ 'Ιερῶν Ναῶν, 'Ενοριῶν καὶ 'Εφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν 'Ιερῶν Ναῶν 1) Παμμ. Ταξιαρχῶν, Λαγίου, 2) Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, 'Ελληνικοῦ, 3) 'Αγ. Νικολάου, 'Αγίου Νικολάου Μον)σίας, 4) Παμμ. Ταξιαρχῶν, 'Αγ. Ταξιαρχῶν, 5) 'Αγ. Δημητρίου, Βαρβίτσης, 6) 'Αγ. Γεωργίου, Δάφνης, 7) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Καλλιθέας, 8) 'Αγ. Κων)νου καὶ 'Ελένης, Καστανιᾶς Βοιῶν, 9) 'Αγ. Γεωργίου, Κουπίων, 10) Προφήτου 'Ηλιοῦ, Λαμποκάμπου, 11) Εὐαγγ. τῆς Θεοτόκου, Φαρακλοῦ, 12) 'Αγ. Νικολάου, Κυπαρισσίου Πελλάνης, 13) 'Αγ. Παντελεήμονος, 'Αστερίου,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

'Εν Σπάρτῃ τῇ 1ῃ 'Απριλίου 1985,

† 'Ο Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΙΕΡΕΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΚΟΥΤΑ

Στὴν Καλκούτα τῶν 'Ινδιῶν ὑπάρχει ὀρθόδοξος ἱερὸς Ναὸς ποὺ ἀνήκει στὸ ἑλληνικὸ Δημόσιο. 'Ο Ναὸς αὐτὸς κινδυνεύει νὰ χαθεῖ τόσον ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ποιμνίου, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀπουσία ὀρθοδόξου 'Ιερέως, μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρηση τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. π. 'Ανθίδη.

'Η 'Ιερὰ Σύνοδος ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ 'Υπουργεῖο 'Εξωτερικῶν καὶ τὴν πρεσβεία μας στὸ Ν. Δελχὶ ζητοῦν "Ελληνα 'Ιερέα «ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι διατεθειμένος νὰ μεταβεῖ καὶ νὰ παραμείνει στὴ θέση αὐτὴ γιὰ ὄχι σύντομο χρονικὸ διάστημα», ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθεῖ ὁ Ναὸς αὐτὸς στὰ βάθη τῆς 'Ασίας καὶ ἴσως νὰ ἀποτελέσει καὶ ἕνα πρῶτο πυρήνα ἱεραποστολικῆς δράσεως.

Περισσότερες πληροφορίες ἠμποροῦν νὰ ζητήσουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἀπὸ τὴν 'Ιερὰ Σύνοδο καὶ τὴν Α8 Διεύθυνση 'Εκκλησιῶν τοῦ 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

'Ιωάννου Ν. Καρμίρη, καθηγητοῦ - ἀκαδημαϊκοῦ, «'Η περὶ σωτηρίας διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου», (ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» 1984), 'Αθῆναι 1984, σελ. 55.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† 'Ο Μαντινείας καὶ Κυνουρίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

† 'Ο 'Αλεξανδρουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) 'Εσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.
Β) 'Εξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.
Τιμὴ ἑκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Η 'Ανάστασις τοῦ Χριστοῦ.

'Εόρτια Γράμματα.

'Αρχιεπ. 'Αθηνῶν Σεραφείμ, Πασχάλιος Ποιμαντορικὴ 'Εγκύκλιος.

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου 'Αθηνῶν, 'Εκκλησία καὶ διάλογος.

Μητροπ. Σισανίου 'Αντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινοκτημοσύνης καὶ χριστιανικὴ θεώρησις τοῦ πλούτου.

Χρυσοστόμου (Γερασίμου) Ζαφείρη, Μητροπολίτου Περιστερίου, 'Η Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (ἀναμνήσεις — βιώματα — ὁραματισμοί).

Μητροπ. πρ. Παραμυθίας Τίτου, Σχέσις 'Επιστήμης καὶ Θρησκείας.

π. Boris Bobrinskoy, Τὸ «Filioque» χθὲς καὶ σήμερα (μετάφρ. 'Αρχιμ. Συμεὼν Κούτσα).

Γεωργίου Ν. Λιλαίου, Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς 'Εκκλησίας (Γνωμοδότησις).

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον σήμερον (Χρονικόν, εἰσηγήσεις, πορίσματα 'Ιερατικοῦ Συνεδρίου τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Δράμας).

Χρυσοστόμου Ι. Νεαμονιτάκη, Στὰ ἱερὰ χώματα τῆς Αἰολίας καὶ τῆς 'Ιωνίας ('Οδοιπορικό).

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

'Εκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ 'Αθῆναι, 'Ιασίου 1 — Τηλ. 721.0734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: 'Ιωάννης Μιχαὴλ. 'Αναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.